หนังสือ

พื้นขุนบูรมราชาธิราช

กฎหมายธรรมศาสตร์ขุนบูรม

ปีและศกไทยโบราณ

ของ

กิมจับมะละกา

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๓,๐๐๐ ฉะบับ

ปริวรรตและรวบรวมโดย

พิทูร มลิวัลย์

พิมพ์เพื่อเป็นเกียรติและแสดงความยินดี

ในมงคลวาระที่ อาจารย์พิทูร มลิวัลย์

ได้รับพระราชทานปริญญาบัตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาจารึกภาษาไทย

ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร

๑๗ ธันวาคม ๒๕๓๐

ประวัติย่อผู้สมควรได้รับพระราชทาน
ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. ๒๕๓๐

● ประวัติส่วนตัว

๑. ชื่อ นายพิทูร ชื่อสกุล มลิวัลย์

๒. อายุ ๖๓ ปี

๓. ที่อยู่หรือสำนักงาน ๒๗๙ ซอยมิตรสงเคราะห์ ถนนงามวงศ์วาน บางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

๔. อาชีพปัจจุบัน ข้าราชการบำนาญ

๕. เคยดำรงตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายปริยัติกรณ์ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

๖. ตำแหน่งปัจจุบัน พ้นหน้าที่ราชการเพราะเหตุเกษียณอายุ

● ประวัติการศึกษา

๑. ศึกษาระดับประถมที่ โรงเรียนประชาบาลวัดโพธิชัย อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

๒. ศึกษา นักธรรมชั้นตรี สำนักเรียนวัดบริบูรณ์ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

๓. สำเร็จการศึกษานักธรรมโท-เอก ที่สำนักเรียนวัดทรงศิลา อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

๔. ศึกษา เปรียญธรรมประโยค ๓ ที่สำนักวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๕. สำเร็จการศึกษาเปรียญธรรมประโยค ๔-๙ ที่สำนักเรียนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์ กทม.

๖. สำเร็จปริญญาตรีสาขาวิชา นิติศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยรามคำแหง

● ผลงานทางวิชาการดีเด่นที่เกี่ยวกับจารึกภาษาไทยและภาษาถิ่น ตรวจชำระ

๑. ไตรภูมิโลกวินิจฉัย เล่ม ๑, ๒, ๓ ของพระยาธรรมปรีชา (แก้ว)

๒. ไตรภูมิกถา (ไตรภูมิพระร่วง) ฉบับพญาลิไท (ตรวจชำระและทำเชิงอรรถประกอบ)

๓. มหาเวสสันดรชาดก (เทศน์มหาชาติ ๑๓ กัณฑ์)

๔. มรดกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นงานค้นคว้าเกี่ยวกับจารึกพ่อขุนรามคำแหง ได้รับรางวัลชมเชยในการประกวดวรรณกรรมดีเด่นของธนาคารกรุงเทพ จำกัด และเป็นหนังสือคำสอนประกอบวิชาวรรณกรรมสุโขทัยของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

● ปริวรรตวรรณกรรมท้องถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. ขุนทึง นิทานท้องถิ่นแต่งเลียนแบบชาดก

๒. อินทิญาณสอนลูก สุภาษิตคำสอน

๓. พระเชตุพน การสืบพระพุทธศาสนาในอินเดีย

๔. หน้าผากไกลกระด้น นิทานท้องถิ่นเลียนแบบชาดก

๕. พระมหาเวสสันดรชาดก ฉบับภาคภาษาอีสาน ๑๓ กัณฑ์

๖. พระยาปัสเสนทิ์ คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
๗. สังข์ศิลป์ชัย นิทานท้องถิ่นเลียนแบบชาดก
๘. ธรรมดาสอนโลก สุภาษิตคำสอนทั่วไป
๙. เชียงเหมี้ยง ศรีธนญชัยฉบับภาคอีสาน

● ผลงานที่เป็นคุณประโยชน์แก่มหาวิทยาลัยศิลปากร

๑. เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาจารึกภาษาและวรรณกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ในคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ จนถึงปัจจุบัน
๒. เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับพุทธศาสนา อักษรและวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๓. เป็นกรรมการร่างหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย
๔. เป็นวิทยากรในการฝึกภาคสนามและสำรวจค้นคว้าเกี่ยวกับจารึกและภาษาถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

● ผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ

๑. เป็นกรรมการสัมมนาศิลาจารึกหลักที่ ๑ และหลักที่ ๒ ของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ
๒. เป็นกรรมการตรวจชำระและแปลศิลาจารึกของสถาบันวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องในงาน ๗๐๐ ปีลายสือไทย
๓. เป็นกรรมการจัดทำพจนานุกรม ศัพท์วรรณคดีไทยของราชบัณฑิตยสถาน
๔. เป็นที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ทางด้านศาสนา วัฒนธรรม สังคมและการพัฒนาชนบทของรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
๕. เป็นอนุกรรมการจัดทำพจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
๖. เป็นอนุกรรมการจัดทำโสตทัศนูปกรณ์เพื่อการศึกษาและเผยแพร่ศาสนาของคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
๗. เป็นที่ปรึกษาคณะทำงาน โครงการรวมวรรณกรรมอาเซียน
๘. เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาภาษาและวรรณกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
๙. เป็นผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และสอบวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

คำนำ

ในโอกาสที่อาจารย์พิทูร มลิวัลย์ อาจารย์พิเศษอาวุโสของภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับอนุมัติปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาจารึกภาษาไทย จากมหาวิทยาลัยศิลปากร และได้รับพระราชทานปริญญาบัตรดังกล่าวเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๓๐ ภาควิชาภาษาตะวันออก และคณะศิษย์สาขาจารึก เห็นสมควรจัดงานแสดงกตัญญูกตเวทิตาและความยินดี พร้อมทั้งจัดพิมพ์เรื่อง ซึ่งอาจารย์พิทูร มลิวัลย์ ได้มีวิริยอุตสาหะปริวรรตและเรียบเรียงขึ้นจากต้นฉบับอักษรลาว เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งมงคลสมัยครั้งนี้

อาจารย์พิทูร มลิวัลย์ เป็นผู้ทรงความรู้เปรื่องปราดทางอักษรโบราณ ภาษาบาลี ภาษาและวรรณกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวิริยอุตสาหะค้นคว้าสอบทานและเรียบเรียงตำราวิชาการไว้มากมายหลายสาขา ทั้งด้านพุทธศาสนา จริยธรรม และวรรณกรรมโบราณ ซึ่งปริวรรตจากใบลานและสมุดข่อยจารด้วยอักษรธรรมและอักษรไทยน้อย ศัพท์สันนิษฐาน คำอ่านคำแปลจารึกเอกสารและวรรณกรรมโบราณ ผลงานทุกประเภทดังกล่าวมีคุณค่าเสริมส่งวุฒิปัญญา เป็นที่เชื่อถือยกย่องในวงวิชาการระดับสูงของชาติ ดังตัวอย่างคำอ่านคำแปลหลายแห่งในจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ที่ผู้เชี่ยวชาญการอ่านจารึกในอดีตได้สันนิษฐานไว้คลาดเคลื่อน อาจารย์พิทูร มลิวัลย์ ก็ได้ใช้ความบากบั่นตรวจสอบด้วยภูมิปัญญาสามารถเสนอคำอ่านคำแปลที่ถูกที่ควรขึ้นใหม่ เป็นที่ยอมรับทั่วไปในวงวิชาการสาขานี้ทั้งในและนอกประเทศ

นอกเหนือจากปฏิบัติหน้าที่ราชการประจำแล้ว อาจารย์พิทูร มลิวัลย์ ยังได้สละเวลาส่วนตนนอกเวลาราชการเป็นอาจารย์พิเศษช่วยสอนวิชาอักษรโบราณ ภาษาและวรรณกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นอาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง และเป็นกรรมการตรวจชำระคำอ่านคำแปลจารึกและเอกสารโบราณ และจัดทำพจนานุกรมภาษาถิ่นในสถาบันต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยศิลปากร อาจารย์พิทูร มลิวัลย์ ได้เป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาภาษาและวรรณกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระดับปริญญาตรี ที่คณะโบราณคดีและคณะอักษรศาสตร์ ได้เป็นกรรมการร่างหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย และเป็นกำลังสำคัญสอนภาษา จารึก เอกสารและวรรณกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับแต่เปิดสอนตามหลักสูตรดังกล่าวใน พ.ศ. ๒๕๑๙ มาจนปัจจุบัน เป็นผลให้มหาวิทยาลัยศิลปากรสามารถผลิตบัณฑิตและมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย และจารึกภาษาไทยมากมายหลายรุ่น อาจารย์พิทูร มลิวัลย์ ได้ทุ่มเทกำลังกายและสติปัญญาให้แก่การประสิทธิ์ประสาทวิชาการแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรตลอดมา บางครั้งได้ร่วมเป็นวิทยากรในการฝึกภาคสนามและสำรวจค้นคว้าเกี่ยวกับจารึก ภาษาและ

วรรณกรรมท้องถิ่นในท้องที่ทุรกันดาร เสี่ยงต่อภัยอันตราย ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่คณาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออกเพื่อพัฒนาการสอนและการค้นคว้าวิจัยให้มีมาตรฐานสูงขึ้น การที่มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นสถาบันอุดมศึกษาของชาติแห่งเดียวที่สามารถจัดสอนวิชาจารึกภาษา และวรรณกรรมท้องถิ่นระดับปริญญามหาบัณฑิต และจะยกเป็นปริญญาดุษฎีบัณฑิตต่อไปตามแผนพัฒนาการศึกษาของชาติระยะที่ ๖ นับเป็นเอกลักษณ์และเกียรติภูมิของมหาวิทยาลัยที่ทรงความเป็นเลิศทางวิชาการสาขาดังกล่าว ทั้งนี้ก็ได้อาศัยความเสียสละและการอุทิศตนของอาจารย์พิทูร มลิวัลย์เป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่ง สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยศิลปากรบรรลุเป้าประสงค์เป็นแหล่งจรรโลงวัฒนธรรมของชาติตามที่ตราไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาควิชาภาษาตะวันออกและคณะศิษย์สาขาจารึก จัดพิมพ์ผลงานวิชาการล่าสุดสามเรื่องของอาจารย์พิทูร มลิวัลย์ ครั้งนี้ก็ด้วยเจตนาสองประการ ประการหนึ่งเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับเกียรติประวัติและวัฒนธรรมเก่าแก่ของบรรพชนไทย อีกประการหนึ่งเพื่อประกาศกิตติคุณของอาจารย์พิทูร มลิวัลย์ ให้ปรากฏอันจะเป็นปฏิการแก่อุปการคุณที่อาจารย์พิทูร มลิวัลย์ มีแก่ภาควิชาภาษาตะวันออกและคณะศิษย์สาขาจารึกอย่างเหลือล้น

หวังว่าผลงานล้ำค่าเชิงวิทยาทานของอาจารย์พิทูร มลิวัลย์ นี้ จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้อาจารย์พิทูร มลิวัลย์ สมบูรณ์ด้วยสุขภาพพลานามัยและวุฒิปัญญายิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อจะได้ช่วยสร้างสรรค์จรรโลงอักษรศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติ และเป็นที่พึ่งที่พึงคารวะในฐานะปูชนียบุคคลของศิษย์ชั่วกาลนาน

เสนีย์ วิลาวรรณ
หัวหน้าภาควิชาภาษาตะวันออก
๑ ธันวาคม ๒๕๓๐

คำปรารภของผู้ปริวรรต

หนังสือ **"พื้นขุนบูรมราชาธิราช"** และ **"กฎหมายธรรมศาสตร์ขุนบูรม"** ทั้งสองเรื่องนี้ ต้นฉบับเป็นของกรมวรรณคดี กระทรวงธรรมการ แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้จัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่เมื่อ ค.ศ. 1967 (พ.ศ. ๒๕๑๐) ปรากฏตามคำนำของคณะกรรมการวรรณคดีลาวว่า หนังสือสองเรื่องนี้ต้นฉบับเดิมเป็นฉบับใบลานที่เก่าแก่ คณะกรรมการดังกล่าวเห็นเป็นเรื่องสำคัญ ควรแก่การศึกษาค้นคว้า จึงได้มอบให้มหาจูม จินดาพด ตรวจชำระแล้วจัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่ และเนื่องด้วยต้นฉบับใบลานชำรุดมาก และบางตอนขาดหายไป เรื่องทั้งสองนี้จึงต้องมีส่วนบกพร่องอยู่เป็นอันมาก

ข้าพเจ้าได้ต้นฉบับตีพิมพ์เป็นเล่มอักษรลาว สำเนาถ่ายเอกสาร ซึ่งอาจารย์บุญส่ง สินธุ์นอก แห่งวิทยาลัยครูพลศึกษา จังหวัดอุดรธานี ได้อนุเคราะห์นำมาให้เมื่อประมาณต้นปีนี้ ได้ศึกษาเรื่องโดยตลอดแล้ว เห็นเป็นเรื่องมีสาระเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาภาษาและวรรณคดี ตลอดถึงจารีตประเพณีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรอนุรักษ์ไว้ให้คงเป็นมรดกตกทอดสืบต่อไปชั่วกาลนาน

เรื่อง **"พื้นขุนบูรมราชาธิราช"** เป็นประวัติความเป็นมาโดยสังเขปของ **ขุนบูรมราชาธิราช** หรือที่รู้จักและเรียกกันเป็นสามัญว่า **ขุนบรม** ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญยิ่งคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย-ลาว แม้เรื่องนี้จะมีเนื้อหาสาระไม่ละเอียดมากนัก ทั้งต้นฉบับตัวเขียนก็มีส่วนขาดตกบกพร่องอยู่มาก อันเนื่องมาจากความประมาทพลาดพลั้งของผู้คัดลอกสืบทอดกันต่อ ๆ มา แต่ควรนับได้ว่าเป็นเอกสารหลักฐานที่มีคุณค่ายิ่งชิ้นหนึ่ง ที่จารึกเกียรติประวัติบรรพบุรุษสำคัญของชนชาติไทย-ลาวไว้เป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองที่ไพเราะ ทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้เรื่องภาษาและได้รับรสวรรณคดีไทย-ลาวเป็นอย่างดี

ส่วนเรื่อง **"กฎหมายธรรมศาสตร์ขุนบูรม"** นั้น เป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณกาล โดยเชื่อกันว่าประเพณีบ้านเมือง หรือ **"ฮีตบ้านคลองเมือง"** ของชนชาติไทย-ลาวนั้น ขุนบูรมราชาธิราชได้ทรงวางเป็นแบบไว้ จึงได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังคำกล่าวที่ปรากฏในตอนท้ายเรื่องนี้ว่า *"อันนี้ ขุนบูรมเถ้า บูราณสอนสั่ง มาแล้ว ตั้งเป็นกฎแบบไว้ ประถมเถ้าสืบมา เจ้าเฮย"* แม้เรื่องนี้จะมีส่วนขาดตกบกพร่องและขาดหายไปบ้าง แต่ส่วนใหญ่ที่ยังคงเหลืออยู่ก็ควรนับได้ว่าเป็นเอกสารสำคัญชิ้นหนึ่ง ซึ่งได้จารึกจารีตประเพณีอันเก่าแก่ของบ้านเมืองไว้เป็นหลักฐาน ทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ที่เป็นสาระ ทั้งใน

ด้านภาษา วรรณคดี และจารีตประเพณีไทย-ลาว ได้เป็นอย่างดี

ด้วยได้เห็นความสำคัญของเรื่องทั้งสองดังกล่าวนี้ จึงได้ปริวรรตเป็นอักษรและอักขรวิธีของไทยไว้ เพื่อเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์แพร่หลายสืบไป ในการปริวรรตนั้น ได้จัดรูปแบบกจรเรียงคำใหม่ โดยปรับให้เข้ากับรูปลักษณะคำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง มิได้เรียงคำเป็นทำนองคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วอย่างต้นฉบับอักษรลาว ทั้งได้ปรับปรุงเชิงอรรถบ้างเล็กน้อย โดยตัดถ้อยคำที่เยิ่นเย้อออก คงไว้เฉพาะถ้อยคำที่เหมาะสมและจำเป็น

อีกประการหนึ่ง ข้อความในเครื่องหมายวงเล็บที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง ซึ่งผู้ตรวจสอบชำระได้แต่งเสริมไว้นั้น ก็ได้ปรับปรุงใหม่บ้างเป็นบางวรรคบางบท ส่วนที่มีเครื่องหมายดอกจันกำกับไว้นั้น เป็นข้อที่ข้าพเจ้าได้แต่งเสริมขึ้นใหม่ตามที่เห็นว่าเหมาะสม เพื่อช่วยให้ข้อความต่อเนื่องกัน และเมื่อเห็นว่าตอนใดมีข้อความบกพร่องหรือขาดหายไป ก็ได้ทำเครื่องหมายจุดไข่ปลาไว้เพื่อเป็นที่สังเกต จะได้เป็นประโยชน์ในการตรวจชำระและสืบค้นต่อไป

ในการปริวรรตครั้งนี้ หากจะมีส่วนขาดตกบกพร่องประการใด ก็หวังว่าจะได้รับคำแนะนำจากท่านผู้รู้ทั้งหลายด้วยเมตตาธรรม และขอน้อมรับคำแนะนำนั้นด้วยความเคารพ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ส่วนเรื่อง **ปีและศกไทยโบราณ** นั้น เป็นบันทึกหัวข้อบรรยายที่ได้บรรยายต่อที่ประชุมราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๐

บัดนี้ ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เห็นความสำคัญของเรื่องทั้งสามนี้ และขอจัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่เป็นที่ระลึกในมงคลวาระที่ข้าพเจ้าได้รับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาจารึกภาษาไทย) ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ข้าพเจ้าจึงมีความยินดีมอบให้จัดพิมพ์เผยแพร่ได้ตามประสงค์

หนังสือสามเรื่องนี้ ได้จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มสำเร็จเรียบร้อยด้วยดีก็ด้วยความเสียสละความมีสมานฉันทะ ของบรรดาคณาจารย์และคณะศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันแห่งภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอขอบคุณและอนุโมทนาในกุศลจิตมิตรธรรม อันเปี่ยมล้นด้วยเมตตานี้โดยทั่วกัน.

พิทูร มลิวัลย์

๑๗ ธันวาคม ๒๕๓๐

พื้นขุนบูรมราชาธิราช

ฉบับบูราณแท้

ศรีสุมังคเลศน้อม
เอ็งชุลีนบ
มหาสวางไท้
อินทราชแผ้ว
ขอให้แปลถึกถ้อย
เฮาจักแปลงเป็นสาร
ขอให้มีชัยแพ้
ฮ้อยประเทศด้าว
ขอให้เตโชแพ้
ใต้ลุ่มฟ้า
เป็นที่เขาขาบไหว้
ขามเตโช
นบบาทนาโถ
นอบคุณไตรแก้ว
ปัฐพีพื้นโลก
ผยองเปื้องช่อยปอง แด่ท้อน.
ด้วยบาทคาถา
สั่งสอนทังค้าย
ศัตรูขามอ่อน
ทูนน้อมส่วยไฮ.
ลือชาทังโลก
ยาได้เปรียบเทียม แด่ท้อน.
มาสู่สมภาร
ซ่าไกลเกียรติ์กว้าง.

ขอให้ลือชาเท้า
ลวงกลมสุด
อันว่าภายลุ่มได้
ให้เขามาวันทา
ขออย่ามีโพยต้อง
จ่งให้ทงแท่นแก้ว
ขอให้ลุโชคได้
แม่นว่าโพธิญาณเถิง
ให้ได้นำสัตว์เข้า
ธรรมเทศน์ได้

บัดนี้มาจักเล่าพากย์พื้น
จาแต่ขุนบูรม
ลงมาสร้าง
ตั้งแต่กัปก่อตั้ง
อันนี้ในธรรมแท้
ใผผู่ยังอ่านแล้ว
ตั้งหากวิเศษแท้
เป็นคำสอน
อันว่าลาวกาวเว้า
ก็หากเป็นพ่อเจ้า
หากแม่นสักโกไท้
เป็นมิ่งเค้า
อันว่าแถนแต่งนั้นหากแม่นวิสสุกรรมล้ำ
(เจ้าก็มนต์แก่กล้า
นับแต่ใต้ลุ่มกว้าง
ทำฤทธีเป็น
อันว่าแถนกลมเถ้า
กับทังหูหี่เจ้า
หากแม่นจัตุโลกท้าว
พระก็หลิงโลกา
อันว่าความขุนเถ้า
เขากล่าวเอิ้น
อันว่าสิทธิเดชก้ำ
ยังมีสองนางเนา

เถิงยอดภายพรหม
ขอบดินแดนฟ้า.
แสนโยชน์เขาขาม
มากหลายเหลือล้น
อนตายต้องโศก สังท้อน
เสถียรหมั้นหมื่นปี แด่เนอ.
โดยดังปรารถนา
อย่าไคลคลาแคล้ว
นีรพานพ้นโศก
ทังค้ายสั่งสอน แด่ท้อน.

ปางก่อนขุนบูรม ก่อนแล้ว
ลูกพรหมภายฟ้า
ชุมพูในทีป เฮานี้
ประถมเถ้าพร่ำนาน.
อาจารย์สอนสั่ง มาแล้ว
ให้ยอไว้ที่สูง แด่ท้อน.
ควรค่าอาจินไตย เจ้าเฮย
สั่งมาเฮาฮู้
แถนหลวงฟ้าครื่น ยามนั้น
จอมช้อยที่เซ็ง แท้แล้ว.
เทโวองค์ยิ่ง
จอมช้อยยอดสวรรค์ พุ้นแล้ว.
บรเมศวรลงเกิด จริงแล้ว
คำฮู้มากมี.
ลืออาชญ์องค์เดียว)
ซู่เชิงสอนไว้
แถนชั่งแถนเถือก
แถนฟ้าฟากสวรรค์.
ทังสี่ราชา
ซู่วันแวนเผี้ยน
บูราณลาวเก่า ยามนั้น
เสินเว้าว่าแถน.
เมืองมิ่งชุมพู เฮานี้
ผ่อแหนแฝงเฝ้า.

*(ตนนึ่ง)เขาเฮียกเอิ้น
*(นางนั้นเป็น)
ตนนึ่ง หากแม่นเทเวศร์แก้ว
นางนั้น ทงปัฐวิง
คนใด อุทิสสาน้ำ

ปาเตตก
มเหสักข์ไท้
เทียรย่อมยอใส่เกล้า
ตนนึ่งเฮียกว่ามเหสักข์แก้ว
เทียรย่อมหลิงท่อนท้าว
มนุษย์ในแหล่งหล้า
คนใดยังกะทำบุญ
นางจิ่งเมือถวายไท้
เจ้าจิ่งเขียนขีดไว้
คนใดมรณาศเมี้ยน
(พระก็)ทันมาถาม
คันว่าทำบุญให้
คันว่าทำบาปแท้
บัดนี้มาจักกล่าวแต่พื้น
ก็หากเป็นสถานเพียง
ยามนั้นสัพพญูเจ้า
พระหากยังก่อสร้าง
เจ้าก็ได้เกิดก้ำ
ชื่อว่าสวันตาตน
เจ้าจิ่งลงมาเอยี้ยม
อันว่าหมื่นโยชน์กว้าง
กับทังมหาพรหมเจ้า
(เจ้าก็ลงขีดแต้ม
โสฬสาได้
(เป็นมิ่งเค้า
ค้อมว่าหมายเขตแล้ว
(ลวงยาวไกล
เจ้าจิ่งบายเทียนแก้ว
(ก็หากลือห่อนไฮ้

ว่านางนาฏปิสา
เสื้อเมืองเป็นเจ้า.
นางนาฏธรณี
แผ่นดินเฮาไว้.
ยอหลุ่งหมายทาน

แผ่นดินภายใต้
ธรณีนางนาฏ
เอาไว้ชู่วัน.
เมขลาแมนมิ่ง
ทงสร้างสืบเมือง.
หลิงโลกโลกา
บาปนางแนมไว้
ราชาจัตุโลก
ในหั้นบาปบุญ แท้แล้ว.
ลดชั่วเมือแมน ดั่งนั้น
บาปบุญผายเผี้ยน
เมือเสวยผาสาท
ให้ลงพื้นพร่ำนาน หั้นแล้ว.
ภัททกัปก่อเป็นดิน ก่อนแล้ว
ฮาบยาวยังกว้าง
โคดมตนโผด เฮานี้
ปารมีเจ้าพ่ำเพ็ง.
เมืองมิ่งมหาพรหม ที่พุ้น
ยิ่งพรหมภายฟ้า
จักรวาลทุกเทศ เฮานี้
มีพื้นฮาบเพียง.
ทังหลายตนประเสริฐ
หมายขั้นขอบเมือง)
สิบหกเมืองมหาเอก
นครกว้างโลกลือ)
สิบหกเทศนครหลวง
กล่าวบรบวรณ์แล้ว)
เงินคำลงปลูก ปางนั้น
ในหั้นดั่งกัน)

ยังเล่าปันเขตไว้
เจ้าก็ฝังเสลา
(ทังเล่า)หมายเดียงไว้
เจ้าจิ่งตกแต่งตั้ง
อันว่าบัวรพาก้ำ
ปู่มโนสิทธิให้
ปัจฉิมาก้ำ
เสลาสิทธิท้าว
อันว่าเสลาสิทธิท้าว
(พระก็)สอนสิทธิ์มนต์
ก็จิ่งเฮียกว่าตักกเสลาล้ำ
ใผผู้ยังอยากฮู้
ส่วนว่ากษัตราเจ้า
พระก็อยู่เคิ่งด้าว
คันว่าสัพพญูเจ้า
ก็หากไปสู่หั้น

(อันว่า)ศรีมหาโพธิเจ้า
เจ้าจิ่งตรัสสัพพญู
อันว่าภัททกัปเฮาฮู้
ปัญจะไตรเที่ยงแท้
ยามนั้นมหาพรหมเจ้า
อันว่าเมืองมิ่งด้าว
นับแต่พระกษัตริย์ไท้
สนุกอยู่สร้าง
พระก็เขิงแต่งให้
ตั้งหากสรญาณเนา
เมื่อนั้นยังมีพระพุทธิเจ้า
ลงมาตรัสสัพพญู
เถิงเมื่ออายุเจ้า
พระก็ผายโผดให้
ก็หากเฮืองฮุ่งเท้า
(อันว่า)ชุมพูเฮา
แต่นั้นพระกษัตริย์ไท้
แทนสืบสร้าง

แปดหมื่นสี่พันเมือง
แฮ่เงินคำไว้
นครคามทุกที่
พรหมให้อยู่แทน.
บรเมศวรทงแท่น
รักษาก้ำฝ่ายเหนือ.
พระนารายณ์แทนสืบ
แฝงเฝ้าฝ่ายทักขิณ.
จบเพททังสาม แท้แล้ว
แก่คนทังค้าย
นครขวางลือเพท จริงดาย
ไปหั้นหากจักถอง แท้แล้ว.
มหาพรหมตนประเสริฐ
ตัมพปาณีหั้นแผ่นแดง.
องค์ใดจักมาเกิด ก็ดี
ประจญแพ้หมู่มาร แท้แล้ว.

ก็เลยเกิดทันใจ
ลวดถองเถิงฮู้
สัพพญูมาเกิด ปางนั้น
พุทโธเจ้าห้าพระองค์ แท้แล้ว.
ไปปุนตกแต่ง
ให้มีท้าวอยู่เสวย.
ทงเมืองเสวยราชย์ ปางนั้น
เมืองบ้านฮุ่งเฮือง แท้แล้ว.
ทงราชธรรมสิบ
อยู่ในคดีแม้ง.
ตนชื่อกุกกุสนธ์
โผดผายปางนั้น
นีรพานพ้นโลก ไปแล้ว
ยังไว้ศาสนา.
เถิงเขตสังขานต์
พ่ำเพ็งสมสร้าง
ทังหลายทศราช
เมืองบ้านฮุ่งเฮือง.

เมื่อนั้นพุทธบาทเจ้า
พระก็เลยเลียงลัดตรัสสัพพญู
อันว่าชุมพูด้าว
พระก็ผายโผดเผี้ยน

เจ้าจิ่งเข้าสู่ห้อง
เหลือแต่คำสอนพระ
ก็หากเฮืองฮุ่งแท้
คนจิ่งเถิงภายลุน
ตราบต่อเท้า
ก็จิ่งอรธายไป
อันว่าสักโกไท้
พระก็ซ้ำแต่งให้
เจ้าก็อุภิเษกให้
ก็เล่าลือชาเถิง
มหาคุณล้น
ทุกแห่งห้อง
เหมือนดั่งได้กล่าวแล้ว
ใผผู้มีปัญญา

แต่นั้นพระกัสสปะเจ้า
ก็จิ่งตรัสสัพพญู
พระจิ่งนำสัตว์เข้า
เหมือนดั่งพุทธบาทเจ้า
เจ้าก็แยงยอดฟ้า
ก็เล่าเทียรฆาคง
ยามใดยังไป่หมดศาสนาเจ้า
โลกก็ยังอยู่หมั้น
คันว่าหมดเขตข้าม
ก็หากเจียรกาลลับ
แต่นั้นเลยเล่าอุลโหฮ้อน
ฝูงหมู่เผตยักษ์ฮ้าย
เหลือแผ่นพื้น
ผีก็เลวคนฮบ
แต่นั้นชุมพูเศร้า

ตนชื่อโกณาคมน์
โผดคนคราวนั้น
นครศรีสนุกมาก จริงแล้ว
โดยด้ามดังหลัง แท้แล้ว.

เถิงยอดนีรพาน
ศาสนายังตั้ง.
เทียมดั่งธัวรมาน
มากหลายเหลือล้น.
เถิงศาสนาหมด
ลวดเลยสูญเศร้า.
เทโวตนประเสริฐ
เทวะท้าวจากสวรรค์.
เป็นยอดชุมพู
ขอบดินแดนฟ้า
เพณีเฮืองฮุ่ง
นครท้าวที่เซ็ง.
อันแต่ภายหลัง นั้นแล้ว
อยั่งเถิงคงชิฮู้.

ลงโผดปาณสัตว์
ส่องธรรมทังค้าย
นีรพานพ้นเขต
องค์แล้วแต่หลัง หั้นแล้ว.
หนแห่งนีรพาน
ศาสนายังตั้ง
พุทโธตนประเสริฐ ดั่งนั้น
เถิงเท้าศาสนา แท้แล้ว.
อันปล่อยฝูงสัตว์ ดั่งนั้น
โลกเลยทะลายม้าง
ชุมพูมนุษย์โลก เฮานี้
เหลือล้นอเนกนอง.
คนเล่าเลวผี
ฮาบกันกวนข้า
สูญเสียหมองหม่น

มีแต่บริศาจฮ้าย
อันว่าแม่ยักษ์ฮ้าย
มันก็เนานครศรีสัต-
กับทังอ้ายสะลึกคึกเถ้า
เขาก็มาชุมนุม.

พลอยเล่าผิดเถียงข้า
เป็นเหตุให้
อันนี้ชื่อว่าผีสางเสื้อ
(ฝูงฮักษาเขตด้าว
กับทังอ้ายเจ็ดไหไพนั้น
การที่กินเข้าได้
อันว่าปีศาจเสื้อ
ส่วนว่านางพิไสย
ทังเล่านางเงือกเผ้า
(อันว่านางงูหลวง
อารักขาเผ้า
ป่ให้มีทุกข์ฮ้อน
นางเหลือมไหลอยู่เผ้า
(นางนั้นทงฤทธีแฮง

มันก็เนาในห้อง
ภูมิประเทศย่านนี้
อันว่าผีศาจเสื้อ
เขาก็เอากันเป็นผัวเมีย
ตั้งว่ายูสนุกหลิ้น
เลยเล่ามีบุตรี
ชื่อว่านางปากกว้าง
กับทังนางนันทา
อันว่าผีสวางเสื้อ
เขาก็ฮักษาเมืองล้านช้าง
แต่นั้นยังมีมหารัสสีเจ้า
เจ้าก็หมายเขตไว้
ทังเล่าหมายเดียงไว้
ทังลุ่มใต้

เหลือล้นแผ่นดิน แท้แล้ว.
ตนชื่อกาลกิณี ก็มี
นาคเมืองลาวหั้น.
สะโคมเผตปิสา ก็มี
อยู่เมืองลาวเสี้ยง.

เลวกันบังเบียด
เมืองบ้านขุ่นมัว แท้แล้ว.
เมืองลาวกัปปทีป เฮาแล้ว
ลาวแท้แต่ประถม เจ้าเฮย)
มีฤทธีเถิงขนาด
ลือแท้ท่อมัน นี้แล้ว.
ทังปู่สีพี ก็มี
หากแม่นเมียมันแล้ว
แฝงแท่นภูซวง
เดชเค็มคุงฟ้า
ดินลาวตั้งแต่ก่อน
โฮมข้อนเอยื่องใด)
ดอยสะอาดงูหลวง ก็มี
ดั่งไฟกัลป์ไหม้

ดินลาวฮักษาเขต
มีแท้แต่ประถม.)
ยักษ์ใหญ่ผีสวาง
ดั่งคนเฮาแท้.
หลายหลากกามคุณ
เกิดมาในท้อง.
เกล้าใหญ่หูฮี
ปลูกเป็นผีเสื้อ.
ทังหลายฝูงเกิด มานี้
ลาวเถ้าแต่ประถม หั้นแล้ว.
สองตนน้องพี่
เมืองบ้านแต่ประถม
หลักคำด้านวันออก
หลักหั้นใส่หิน.

ขุมเลิกได้
อันว่ามัดเซขุม
อันนี้หากแม่นหลักหมื่นตั้ง
ไว้ให้เป็นสีมา
อันนึ่งชื่อว่าหลักขันธ์ต้าย
ทังเล่าหลักเสลา
เจ้าก็หมายเดียงไว้
จิ่มปากน้ำ
ถัดนั้นเจ้าจิ่งเอาหลักแก้ว
ฝังที่กกฮากไม้
เหมือนดั่งปาริกชาตไม้
อันว่าบุปผาผาย
อันว่าลวงสูงฮ้อย
ลวงใหญ่ได้
ถัดนั้นเจ้าจิ่งบายเอาก้อน
ชื่อว่าก้อนก่ายฟ้า
แต่นั้นมหารัสสีเจ้า
ไปสู่น้ำ
เจ้าจิ่งผายโผดล้าง
(หดยังหลักเสลา
ผัดสีเกลี้ยง
เพื่อให้วิเศษไว้
แล้วเล่าไปเอาน้ำ
มาไว้ในคูหา
เจ้าจิ่งอัธิฐานไว้
ชื่อว่าน้ำเที่ยงน้ำ
แล้วเล่าพัดแต่งตั้ง
ในเชียงดงเชียงทองศรีสัต-
ก็จิ่งกดเอาได้
อัฏฐมาสเค้าไว้
คันว่าบรบวรณ์แล้ว
พระจิ่งไปนั่งแท้
ก็จิ่งเอ้นเฮียกท้าว
มาชุมนุม
สิบหกศอกสังขยา แท้แล้ว
แก่นสะเคียนฝังหมั้น.
ประถมก่อนหัวที ว่าดาย
เขตเมืองเมือหน้า.
เต็งที่หัวเมือง
แห่งเมืองภายท้าย.
ในนครเมืองใหญ่
นทีนั้นแห่งเมือง.
เงินคำหลายสิ่ง
ทองหล้างดอกบาน.
เป็นมิ่งเมืองอินทร์ ที่พุ้น
ชู่ยามหอมเฮ้า
สิบเจ็ดวาเป็นเขต
สิบเจ็ดอุ้มจอดกัน.
เสลามาใหม่
หมายไว้บ่อนโฮง.
ทังสองเสด็จด่วน
อโนมแก้วโสรจสรง.
หดเผ่าเสียสี
ชู่อันตงเสี้ยง
เป็นเงางามมื่น)
ภายหน้าฮุ่งเฮือง.
สระใหญ่อโนมา
ลวดเป็นสระพังน้ำ
เจียรกาลกัปปทีป
รัสสีเจ้าสืบมา หั้นแล้ว.
เป็นเอกกษัตรา
นาคเมืองชวาหั้น
ลัคนาหาใส่
ราศีหน้าแม่นสิงห์.
ลีลาลุกพราก
ในหั้นป่าคราม.
ทันหมู่นาคา
ชู่ตัวจงถ้วน.

เมื่อนั้นพญานาคเจ้า
กับทังสบเชืองหลวง
แก้งหลวงน้ำ
เจ้าก็มาพร่ำพร้อม
กับทังมหานาคเจ้า
...ทังเล่าตัวอยู่แก้ง
ตัวอยู่ผาฮังแมว
อันว่าจุ่มกุ่มพุ้น
นาคาเนาผาเสือ
กับทังผาเดี่ยวพุ้น
ตัวอยู่ดอนควายฟูม
แม่นว่าคกถอินเฮือ
ขาก็อยู่บ่ได้
ตัวนึ่งเกล็ดหลากเหลื้อม
ก็จิ่งทงปริวาร
ฝูงหมู่นาคาเจ้า
(ทังนาคานาคี
หนเหนือเฝ้า
ตัวอยู่ผาเสือทางภาคพุ้น
คัณนาอ่านได้
เขาก็นีรมิตเป็นราชา
มหารัสสีเจ้า
มาชุมนุมที่หินก่ายฟ้า
เมื่อนั้นหารัสสีเจ้า
นาคก็นบนอบนิ้ว
ฟังเยอนาคาเจ้า
อันว่าในสถานที่นี้
ยังมีพระกษัตริย์ผู้
มาสืบสร้าง
อันว่าผาสาทตั้ง
สูจิ่งเอากันมา
แม่นว่าสาคโรน้ำ
มีทังทุกที่ไม้
ตัวอยู่ภูซวง ก็มา
ปากอูมาพร้อม
เชืองเนานาคใหญ่ ก็มา
โฮมหั้นชู่ตัว.
ภูสูงช้างนั่ง ก็มา
นำใหญ่งูหลวง ก็มา
แนบนำมาพร้อม.
นาคใหญ่ผาธม ก็มา
พร่ำมวลมาเต้า.
นาคใหญ่หอนคำ ก็มา
แนบนำมาไหว้
สองตัวนาคใหญ่ ก็มา
มาไหว้บาทรัสสี หั้นแล้ว.
เนาอยู่ผาตัด
แวดระวังมาพร้อม.
สบลบวังฮี ก็มา
พร่ำมวลมาเต้า.)
กรุงศรีสัตนาค
แฝงไว้ชู่ยาม.
สิบสี่นาคา
ชู่ตัวมาไหว้
หาพรึงคณานาค
กกไม้ดอกทอง หั้นแล้ว.
ทงธรรมสอนสั่ง
ฟังเจ้ากล่าวสอน หั้นแล้ว.
ทังหลายนาคใหญ่ ฟังเยอ
สูเจ้าจือจำ แด่ท้อน.
สมภารมีมาก
เมืองบ้านบ่สงก์ แท้แล้ว.
เต็งที่เฮาหมาย หนี้แล้ว
ผ่อคอยเห็นหน้า
นทีธารน้อยใหญ่ ก็ดี
ดงด้าวป่าดอย.

๑ คกถอนเฮื้อ ความจริง แม่น คกถอนเฮือ

อย่าให้จิบหายเสี้ยง
โลกจักเฮืองฮุ่งย้อน
อันว่าเชียงทองนี้
สูจิ่งพร้อม
ขวบเมื่อสี่เดือนให้
เฮาก็แปลงสากก้อม
นาคะฝูงอยู่ห้วย
ให้มาเซาที่ก้อนตากผ้า
อันว่านาคะฝูงอยู่น้ำ
ให้มาเซาที่ผาเดี่ยวหั้น
อันนี้พระรัสสีสั่งไว้
เป็นความจริง
(เพื่อให้แหนคอยเอยี้ยม
ขอแก่อินทราชผู้
(ค้อมว่าบรบวรณ์แล้ว
พระก็พรากที่นั้น
ทุกที่ถ้วน
วอนอินตา
พระจิ่งให้เทวบุตรเจ้า
ไปก่อสร้าง
ทังเล่าให้แต่งตั้ง
มีทานศีล
จิ่งให้ใจแผ่กว้าง
ก็จิ่งยูสบายบาน
เพื่อให้สัพพญูเจ้า
แม่นว่าภายหน้าพุ้น
เมื่อนั้นเทวะอินตาเจ้า
นบนอบนิว
คันว่าจารจาแล้ว
ก็จิ่งฮอดที่ถ้ำ
พระก็ภาวันาน้อม
บุญจิ่งยู้
เมื่อนั้นพระบาทเจ้า
(พระก็เนาในสวรรค์
วิสสุกรรมเทวบุตรเจ้า

พากันแหนผ่อ ผายเทอญ
สูเจ้าผ่อแหน หั้นแล้ว.
เป็นสถานอันวิเศษ จริงดาย
มาเอยี้ยมชู่ตน แด่เนอ.
มาดูทีนึ่ง
ดาให้แก่มัน.
ให้โดยความเฮาสั่ง
ขวานฟ้าน่ำลง หั้นท้อน.
ชลธีของใหญ่
แหนเอยี้ยมผ่อคอย หั้นท้อน
ฝูงนาคนาโค แท้แล้ว
สังสอนเอาไว้
เชียงทองนัคเรศ)
ผญากว้างซ่อยแปลง แด่ท้อน.
พระรัสสีสอนนาค
ผันขึ้นฮอดอินทร์)
ถวายแห่งคดีกลอน
ชู่ลวงโลมต้าน.
ตนมีบุญมาก
เมืองบ้านให้ฮุ่งเฮือง หั้นท้อน.
คลองโลกธรรมบุญ นั้นเนอ
ชู่วันแวนแม้ง.
ผายโผดปาณสัตว์
ไพร่ไททังค้าย.
ลงมาผายโผด จริงเทอญ
เฮาก็ได้เพิ่งบุญ เจ้าเฮย.
สาธุการฮับพากย์
ทูลไหว้ว่าดี.
เสด็จไปพร้อมพร่ำ จริงแล้ว
หินแก้วอยู่เกษิม หั้นแล้ว.
เมตตาธรรมผายเผื่อ
เมือหน้าฮุ่งเฮือง แท้แล้ว.
ตนชื่ออินตา
ฮ่ำคะนิงมโนแจ้ง)
ตนบุญองค์ประเสริฐ

กับทังจตุโลกท้าว
(เจ้าก็คืดฮอดแท้
จงใจจัก

กับทังราชาเจ้า
พระจิ่งเล็งพากย์พื้น
ฟังเยอเทเวศร์เจ้า
(ขอให้ทังปวงฟัง
เฮาจักขอแสดงข้อ
ยกขึ้นอ้าง
อันว่ามหารัสสีเจ้า
ควรที่ตรองตราดู
ตนใดมีบุญน้อย
บ่อาจผองผ่านพื้น
อันว่าเงินคำแก้ว
มนุษย์ใต้ถะแหล่งหล้า
ตนใดบุญมากล้น
ก็จิงทงชุมพู
เมื่อนั้นแถนจิ่งเส็งเสี่ยงฮู้
กับทังญิงชายสาว
แล้วจิ่งให้ลูกเจ้า
เจ้านั้นบุญมากล้น

ว่าให้ไปผ่านพื้น
ชื่อว่าขุนบูรม
ก็จิงแลล่ำเอยี้ยม
เพื่อให้เป็นเทวี
ก็จิ่งได้นางแก้ว
เป็นลูกแถนแต่งเจ้า
กับทังอกแคงน้อย
เจ้าก็ฮักยิ่งเพี้ยง
อันว่าอรทวยเนื้อ
ก็หากโฉมศรีงาม
ผัดแต่ตาวติงส์ฟ้า
ควรแก่ลูกพระเจ้า

จักรวาลพร้อมพร่ำมวล.
คำแห่งพระรัสสี
ใคร่สนองมโนไท้)

แถนหลวงฟ้าครืน
รัสสีเจ้าบอกเตือน)
ฝูงหมู่แถนหลวง ฟังเยอ
ซู่ตนจำแจ้ง
คำควรเป็นประโยชน์
เอาเว้าเทศนา ก่อนแล้ว)
ชี้บอกเฮามา
ซู่คนแวนถ้วน
ลงไปเป็นใหญ่ ฉันนั้น
ชุมพูให้ฮุ่งเฮือง แท้แล้ว.
เจ็ดประการมีมาก
เหลือล้นอเนกนอง.
แสนชาตินำมา ดั่งนั้น
อยู่ดีเถิงเถ้า.
บุญแห่งฝูงแถน
ซู่คนแวนเผี้ยน.
แถนหลวงฟ้าครืน
ลือเท้าทั่วแดน แท้แล้ว.

เป็นแก่ชุมพู แท้ดาย
ลูกอินตาท้าว.
มูลมากนางแมน
อยู่เฝือแฝงท้าว.
ยมพาลานางนาฏ
บุญกว้างยอดสวรรค์ แท้แล้ว.
บุตรีแถนชั่ง
นางแก้วเกิ่งตา แท้แล้ว.
นางนาฏทังสอง
เกิ่งกันปานแต้ม.
เทียมสองก็หายาก เฮ่วแล้ว
ไปสร้างสืบเมือง ซอบแล้ว.

เมื่อนั้นพระบาทเจ้า
พระก็พาทีไข
ฟังเยอบุตรราชแก้ว
พ่อจักให้สูไปผ่านพื้น
อันว่ายมพาลาแก้ว
จ่งให้เป็นเอกเฝ้า
*(อันว่าอกแคงน้อย
เป็นเอกซ้าย
ก็จิ่งอภิเษกให้
แม่นว่าเจ้าหากมีแสนนาง
เมื่อนั้นฟ้าครื่นเจ้า
เจ้าจิ่งปลงฮางวัล
พร้อมมอบให้
ให้แก่ขุนบูรม
กับทังตาวแสงง้าว
(อันว่าดวงพระขรรค์ชัยศรี
ทงฤทธีแท้
แถนก็ตกแต่งให้
อันว่าสิงงาช้าง
กับทังตาวเถื่อนกล้า
มีทังตาวเหล็กก้อม
แถนบ่ไว้
กับทังดวงจักรแก้ว
(พระก็มวลมอบให้
เอาให้เจ้า
กับทังเภรีกลอง
มีทังมหาชัยฆ้อง
ทังว่าเสียงม่วนเจ้า
ก็จิ่งได้ชื่อว่าเสียงขวัญฟ้า
มีทังประคือชัยศรี
กับทังฆ้อง
ทังหอยสังข์
ทังปี่แก้ว
(สรรพการนนตรี
ฟ้าครื่นแถนหลวง
สั่งสอนสามเจ้า
ทังสามนามหน่อ กูเฮย
ชุมพูพุ้นเที่ยงจริง พ่อแล้ว.
บุตรีแถนแต่ง
แฝงเจ้าฝ่ายขวา ซอบดาย.
บุตรีแถนชั่ง
แฝงเจ้าโลกลือ)
เป็นมิ่งมเหสี พ่อเนอ
ก็อย่าไลลืมน้อง.
พระราชปิตา
ชู่อันประสงค์ให้.
ยังเครื่องกษัตรา
ลูกตนตงถ้วน.
ปางก่อนฮางเซ็ง ก็มี
ค่าคราม คำล้าน.
ทังแดนขามอ่อน)
ไปพร้อมชู่อัน.
ฝักหวายดวงขนาด
สายฟ้าแมบเมือง.
คมขาวแข็งเถื่อน
ประสงค์ให้ลูกตน.
งาคำสามลูก
บาท้าวหน่ออินทร์.
เป็นเขื่อนแข็งเมือง)
ครื่นเครงคุงฟ้า.
ฮางเซ็งเสียงครื่น
ปานฟ้าผ่าเผลียง.
กะดิงตากเมืองพรหม หั้นแล้ว
เบิกบนไปพร้อม.
ไปป่าวพอแสน
มี่นันเนืองก้อง.
อันชื่อสวานไล ก็มี
ชู่แนวมีพร้อม)

มีทังขันเงินพร้อม
กับทังเครื่องหมากล้วน
อันว่ากุมภังหม้อ
กับทังภาชนะถ้วน
มีทังแก้วหลากเหลื้อม
เป็นของคุณ
มีทังแพรหลากเหลื้อม
มีทังประคือชัยอยาย
กับทังสาวสนมน้อย
หกฮ้อยได้
เมื่อนั้นแถนจิ่งเลือกหมู่ช้าง
มีทังหัตถีตัว
ตัวนึ่งชื่อว่างางอนแก้ว
ตัวนี้มีวรรณขาว
มีทังครุยหลังเหลื้อม
เหมือนดั่งวาดแต่งแต้ม
กับทังจักกขุตาช้าง
คือดั่งดำยิ่งเพี้ยง
อันว่าทันตาแข้ว
ขาวยิ่งเฟี้ยง
มันหากแม่นลูกช้าง
ก็หากควรที่ท้าว
แล้วจิ่งเลือกหมู่ม้า
ตัวใดมีฤทธีแฮง
แถนจิ่งอาณัติท้าว
บนบอกให้
อันนึ่งมโนสารให้
ขุนนั้นมีมนต์คุณ
สองขาพร้อม
แถนก็ให้ขี่ม้า
แต่นั้นแถนก็จำสองเถ้า
กับทังย่างง่ามเจ้า
เถ้าไล่ให้แบกพร้า
อันว่าแมนบินบน
อันว่าเขาฝูงนี้
เขาจักมาผายแพ้

ขันคำเลียนไขว่
มีพร้อมพร่ำมวล มากแล้ว.
ไหหลวงหลายหลาก
มีพร้อมเครื่องคำ แท้แล้ว.
มณีโชติใสแสง
ค่าแพงพอล้าน.
ปกหัวช้างใหญ่ ก็มี
เบิกบนเมือหน้า.
โฉมพราวพีเศษ
นางแก้วแก่นสวรรค์.
สารใหญ่มุงคุล
ประเสริฐงามสารช้าง.
ชัยมิ่งมหาจักร
ดั่งเงินเลียงแล้ว.
คือคำดูเคี่ยม
งามย้อยยิ่งเขียน แท้แล้ว.
มหาชัยตัวประเสริฐ
เสมอแก้วหน่วยมณี
งามโงงเงยเงือด
ผลิกแก้วหน่วยมณี.
เอราวัณตัวประเสริฐ จริงแล้ว
เสด็จขึ้นขี่หลัง แท้ดาย.
เชื้อชาติพลาหก
เกิ่งสามสารช้าง
ขุนศรีธรรมชาติ
แหนม้าอย่าไล แท้เนอ.
ไปก่อนอวนพล
ซวาดถองเถิงฮู้
ขุนควรขุนอ่อน
แหนเจ้าฝ่ายหลัง แท้แล้ว.
ขุนใยไปก่อน
ถือหลั้วแบกขวาน.
ทังหมู่จกจาว นั้นเนอ
แบกเสียมไปพร้อม
มีฤทธีเถิงขนาด จริงแล้ว
ผีฮ้ายพ่ายพัง แท้แล้ว.

แถนก็เตินป่าวให้
เจ้าจ่งไปทำการ
แล้วก็อาณัติให้
มันก็มีใจหาญ
อันว่าสองเขือเถ้า
เขาก็แหนแห่เจ้า
เมื่อนั้นขุนบูรมเจ้า
เจ้าก็ขึ้นขี่ช้าง
แล้วจิ่งขัดดาบกล้า
ดวงนั้นชื่อว่าตาวฝักคำ
กับทังพายถงแก้ว
หลิงดูยาบยาบเหลื้อม
(อันว่าเครื่องทิพย์เจ้า
ปริวารนำ
เจ้าก็เอามาพร้อม
กับทังเครื่องอุภิเษกท้าว
กับทังสองแจ่มเจ้า
สองศรีเนา
ขุนสารขึ้นขี่ท้าย
หัตถีหือ
บัดนี้แถนจิ่งตั้งแต่งให้
ยามเมื่อขุนบูรมบา
ชื่อว่าปีกาบใจ้
กรงกับวันอาทิตย์
โลกจิ่งจำจื่อไว้
ก็หากเป็นคำแถน
แต่นั้นเจ้าจิ่งจำแผนชี้
ที่จักมาก่อสร้าง
แต่นั้นแถนจิ่งชี้ง่อนให้
ในที่นาท่งน้อย
เจ้าจิ่งไปอยู่สร้าง
แม่นว่าบุญบาหลาย
เจ้าจักมีลูกแก้ว
แทนสืบสร้าง

ฝูงหมู่ขุนศิวร
ขี่ควายไปพร้อม.
เถ้าปู่ฮางเซิง
ขี่ควายเขากว้าง.
ถือพลแพนมาก จริงแล้ว
ไปพร้อมฝ่ายหลัง หั้นแล้ว.
คุณหลวงตนประเสริฐ
งาเกี้ยวนั่งเขน.
ดวงขนาดมุงคุล
แม่วีดวงกล้า
ธำมะโฮงลูกประเสริฐ
แสงแจ้งสิ่งพระจันทร์.
หลายหลากพันประการ
แนบทูลถวายเจ้า
นางสนมปาริจาก)
แถนให้แก่ตน.
นางนาฏเทวี
นั่งเทียมขวาซ้าย.
ไกว่แกว่งประคือชัย
ระแห่นเสียงสะเทียนฮ้อง.
ชาวโลกลือชา ก่อนแล้ว
พรากสวรรค์มาสร้าง.
เป็นแม่วันหลวง แท้แล้ว
เที่ยงจริงจำแจ้ง.
เว้าสืบเสินมา ว่าดาย
บอกมาปางนั้น.
ลงมาแบนบอก
เมืองบ้านบ่อนใด นั้นเด.
ราชาขุนใหญ่
ในหั้นฮาบเพียง หั้นแล้ว.
เป็นยอดชุมพู หั้นท้อน
หากจักขวางเมือหน้า.
เจ็ดชายนามหน่อ
สายเชื้อชาติวงศ์ แท้แล้ว.

๑ ขุนควร หน้าจะเป็น ขุนคอน

อันว่าราชบุตรเจ้า
จ่งให้ไปอยู่สร้างเมืองล้านช้าง
ถัดนั้นแถนจิ่งชี้บอกให้
จ่งให้บุตตาไป
คือว่าเมืองแกวก้ำ
ศรีอโยธยาเขตค้าย
อันว่าเมืองพวนพุ้น
อันนึ่งคำเกิดสร้าง
เมื่อนั้นจิ่งให้ราชบุตรเจ้า
ไปอยู่สร้าง
เมื่อนั้นสักโกไท้
พระจิ่งแต่งให้ท้าว
อาทิตย์อยายอยาดเท้า
ปุราณสี
อันว่าอุทธังได้
เมื่อนั้นพระบาทเจ้า
เจ้าก็เสด็จจากห้อง
อันว่าหอยสังข์นัน
แต่นั้นแถนใยพร้อม
มาแห่หน้า
ก็หากอเนกล้น
เขาก็นองพลมา
มาฮอดนาท่งน้อย
แถนก็ตกแต่งไว้
อัฏฐมเคราะห์เข้า
กับทังลัคนานอน
อันนี้ชื่อว่าชาตาห้อง
แถนหากตกแต่งไว้
แต่นั้นวิสสุกรรมเจ้า
พระก็นีรมิตผาสาทไว้
เจ้าก็นีรมิตไว้
(เป็นแถวถัน
เลียนเป็นต้าย
มีบ่ไฮ้

กุมารตนพี่ บานั้น
เป็นเจ้าแผ่นดิน หั้นท้อน.
เมืองใหญ่หกเมือง
อยู่เสวยภายพุ้น.
บัวรพาตาเวนออก ภายพุ้น
ภายใต้ที่เซ็ง.
อุทัยนครราช ก็ดี
เมืองบ้านแต่ประถม แท้แล้ว.
ทังหลายตนประเสริฐ
เมืองท้าวที่เซ็ง แท้เนอ.
แถนหลวงฟ้าครื่น
ขุนฮู้ฮีตเกณฑ์.
เถิงฮอดหูทัย
ที่เดียวต่งถ้วน
ยามดีชัยโชค
ตีฆ้องป่าวพล แท้แล้ว.
หนแห่งเมืองสวรรค์
เป่าลงมีอยั้ง.
แถนหลวงเถ้าไล่ ก็มา
พลล้านเพื่อหาญ.
ฝูงหมู่พระยาแถน
ดังทรายไหลแล้ง.
ยามแถใกล้ชิฮุ่ง
ราศีหั้นแห่งสิงห์.
สถิตอยู่ในกันย์
อยู่สิงห์ฉันนั้น.
เมืองศรีนครโลก จริงแล้ว
เมือหน้าโลกลือ แท้ดาย.
พระยาหลวงแถนแต่ง
โฮงพร้อมซู่อัน แท้แล้ว.
หลายแห่งหินหลวง
แวดระวังเวียงกว้าง
นครคราญทุกที
ในหั้นแผ่นดิน)

ทังเล่าประสิทธิไม้
(ยามเมื่อคนเอาสี
เพื่อให้ฝูงคนได้
หุงต้มเข้า
แล้วก็อธิษฐานน้ำ
เพื่อให้คนทังหลาย
ก็จิงสอนสังไว้
ฝูงอยู่ในชุมพู
จ่งให้ฮักษาแก้ว
(อย่าให้อุบาทว์ต้อง
จงให้เจ้าอยู่ได้
กับทังพลแพนหลวง
อันนึ่งอย่ามีโพยภัยฮ้าย
คำที่เฮาสั่งไว้

ถัดนั้นเจ้าจิ่งสอนสั่งไว้
กับทังคลองเสนา
คันว่าบรบวรณ์แล้ว
เจ้าก็เมือสู่ห้อง
บัดนี้มาจักเล่าพากย์ถ้อย
พระก็ขวาขวาเสียง
ยามนั้นขุนบูรมสร้าง
สองขวบเข้า
ชะช่อนหน้า
ใส่ชื่อว่าจอมขุนลอ
ได้กับดอมนางแก้ว
เจ้าก็ฮักยิ่งเพี้ยง
แต่นั้นเทวีซ้าย
นางก็ได้ลูกน้อย
อันว่าปิตาพร้อม
ใส่ชื่อว่านางล้านช้าง
พัดเล่าได้ลูกแก้ว
กับนางยมพาลา
ถัดนั้นสาวสวรรค์แก้ว
ก็จิ่งใส่ชื่อแก้ว

๑ บางฉบับว่า จุงสง

ให้เกิดเป็นไฟ
เกิดมีไฟได้
ไฟดังได้ฮุ่ง
เผาชิ้นจี่ปลา หั้นแล้ว.)
ทังหมู่ฮูลม ก็มี
อยู่สบายเมือหน้า.
ฝูงหมู่เทวดา
ชู่ตนตงถ้วน.
ขุนหลวงบูรมราช
หมองไหม้เอยื่องใด.
หมั้นเที่ยงเทียรฆา.)
ไพร่ไททังค้าย.
โรคาบังเบียด สังเทอญ
สูเจ้าจื่อจำ แท้ดาย.

คลองราชธรรมสิบ
ชู่คนแวนเผี้ยน.
ลีอาลุกพราก
เมืองฟ้าฟากสวรรค์ หั้นแล้ว.
เถิงบาทแถนหลวง ก่อนแล้ว
ชื่นชมดอมดั้ง
เสวยเมืองทศราช
เลยได้ลูกชาย.
แย้มยิ่งพระแขไข
ฮูปงามปานแต้ม
ยมพาลาตนพี่
แพงไว้เกิ่งตา.
อกแคงนางนาฏ
งามย้อยยิ่งเขียน.
มาดาพ่อแม่
ผิวเพี้ยงสิ่งคำ แท้แล้ว.
ตนชื่อจุงสวาง
ยอดนางนงค์เอื้อย
อกแคงมีลูก
กุมารน้อยไสผง.

ถัดนั้นงัวอินทร์น้อย
เกิดดอมนางยมพาลา
ถัดนั้นอกแคงสร้อย
ก็จิ่งใส่ซื่อน้อย
แล้วเล่าได้แจ่มเจ้า
กับดอมนางยมพาลา
อันว่าบุตตาแก้ว
เจ็ดหนุ่มหน้า
กับทังผิวผางหน้า
วรรณเวียนคือ
อันว่าเพิงแพงน้อย
คอเคี่ยมคิ้ว
ตั้งหากสอยวอยหน้า
เป็นที่หลิงล่ำเอยี้ยม
พ่อก็คืดใคร่อ้าง
โสมพราวงาม
พระก็ฮักยิ่งเพี้ยง
ก็หากยูสบายสุข
เจ้าก็บ่เดือดฮ้อน
อันว่าโพยภัยสัง
นับแต่ตราตรองสร้าง
เก้าขวบเข้า
ท่อว่ายังเคืองแท้
พระก็ไฮ้หอดข้า
กับทังช้างแลม้า
แม่นว่าเอาแต่เมืองแถนมาอันใด
เมื่อนั้นพระบาทเจ้า
กับทังนางเทวี
พระจิ่งทันขุนสามเถ้า
กับทังย่างง่ามเจ้า
สูจ่งเมือทูลไหว้
ก็จิ่งเล่าพากย์พื้น
อันว่าเขากาดเกี้ยว
อนธการเป็น

จอมแพงองค์ประเสริฐ
ยอดสวรรค์สาวแก้ว.
กษัตรีย์มีลูก
กุมารหล้าลกกม์[๑]
เจ็ดเจื่อง[๒]พงค์กษัตริย์
ยอดเทวีเค้า.
กุมารเหน้าหน่อ
ตระการเพี้ยงเกิ่งกัน แท้แล้ว.
งามลื่นอินทร์เขียน
ค่องผิวผางแก้ว
โสมงามลือราช
ผิวอ้วนอ่อนออน.
พระจันทร์เพ็งใสส่อง
คอยเจ้าบ่อิ่มตา.
เป็นอาชญ์ราชา แท้แล้ว
ฮูปกะบวนชาวฟ้า.
เสมอหน่วยตาตน
ชื่นชมดอมแก้ว.
จักสิ่งโรคา
บ่มีมาต้อง
ชุมพูนครราช มานี้
บ่มีฮ้อนฮ่อมใด แท้แล้ว.
เสนาพลไพร่
คนใช้ชู่ประการ แท้แล้ว.
ฝูงหมู่เงินคำ
ก็จิ่งมีอันนั้น.
ท้าวใหญ่ขุนบูรม
ยากแคลนเคืองแค้น
ขุนใยมาฮีบ
มาพร้อมพร่ำกัน.
แถนหลวงฟ้าครืน กูพุ้น
ถวายเจ้าชู่ประการ แด่เนอ.
มาเกิดกลางหนอง
มืดมัวสูญเศร้า.

๑ บางฉบับว่า ลูกขุน ๒ บางฉบับว่า เจ็ดแก่น

อันว่ามัวมืดฟ้า
แสงสุริโยมา
อันนึ่งสองหน่วยเต้า
เครือมันเป็นซอนลอน
มันก็เลยถมไม้
แม่นว่าเงยเงิกหน้า
ฝูงข้าอยู่บ่ได้
(เพื่อมันเป็นขัวนัว
เป็นเพื่อใบเขาเกี้ยว
ขอให้เห็นแก่ข้อย
สูจ่งทูลบาทไท้
ฉันใดมีความสุข
แต่นั้นสามขุนเถ้า
เมือฮอดฟ้า
เล่าพากย์พื้น
ถวายธรรม์อยำ
เมื่อนั้นราชาเจ้า
พระก็ซมชื่นต้าน
บัดนี้ลูกพ่อไปสืบสร้าง
ยังค่อยเทียรฆาคง
ว่าจักไปฟันไม้
เกรงท่อขวานบ่หมั้น
บัดนี้กูจักอาณัติให้
เพื่อให้ลูกแก่นแก้ว
กับทังย่างง่ามเจ้า
สูจ่งไปฟันเครือเขา
กับทังมนต์จบพร้อม
เขือจ่งไปบ้ำไม้
แม่นว่าแถนซีให้
ให้ไปซีหมากเต้า
เมื่อนั้นสะพรั่งพร้อม
คนญิงชาย
มีทังลวาสูนแบ้
มีทังช้างแลม้า
บ่มีสว่างจักยาม พระเฮย
บ่ใสสูญเศร้า.
ปูงใหญ่มามี นี้นอ
สอดไปบังไว้
ไฮหลวงมัวมืด
บ่เห็นฟ้าส่องใส แท้แล้ว.
เมืองลุ่มหนาวเอย็น มากแล้ว
มืดมัวเมืองใต้
มุงเทิงแดดบ่ส่อง)
ปางนี้โผดผาย แด่ท้อน.
โดยดั่งคำฮา นี้เนอ
บ่กว่าสูสามเถ้า.
ลีลาโดยบาท
ทูลไหว้กล่าวกลอน.
ทูลบาทพระยาแถน
ชู่อันแวนเผี้ยน..
แถนหลวงฟ้าครืน
สามเถ้ากล่าวกลอน.
เสวยราชย์ชุมพู ที่พุ้น
ชอบธรรมฤาเจ้า.
ไฮหลวงลำใหญ่ เสียนั้น
ขวงแพ้ลูกเฮา บ่รู้.
สูไปตกแต่ง
กูพุ้นอยู่ดี แด่เนอ.
ทังปู่แถนใย
กาดเสียตงถ้วน
แถนหลวงเถ้าไล่ ก็ดี
ไฮเสี้ยงอย่าให้หลอ แท้เนอ.
ถือซีไปเที่ยว
ปูงนั้นเที่ยวพลัน ท่อเนอ.
ฝูงหมู่งัวควาย
ออกมาในหั้น
หมูหมาเป็ดไก่ ก็มี
แมวพร้อมห่านหงส์.

กับทังตาลแลพร้าว
บรบวรณ์ครบ
มีทังสีไครพร้อม
กับทังกล้วยแลอ้อย
แม่นว่าแถนสิ่วให้
ยังลาพู
แต่นั้นเดียรดาษล้น
มีทังงัวควายหลาย
กับทังหัตถีช้าง
ในหมากน้ำ
อันว่ารัตนังแก้ว
ก็จักไหลออกล้น
ส่วนว่าแถนเถือกให้
อันว่าเงินคำเหล็ก
สรรพสรรค์พร้อม
คำที่กูสั่งให้
...ให้สูทูลธรรม์อยำ
แล้วให้ไปฟันไม้
อย่าได้เอาจ่งไว้
กับทังเขากาดเกี้ยว
เขือจ่งพากันตัด
อย่าให้ยังเป็นไม้
แม่นว่าตอพ้อว้อ
เขือจ่งตัดขาดให้
สินให้จำปัฐาพี
ให้มันดับเสียเชื้อ
กับให้ผ่าหมากน้ำ
(สูอย่าไว้
ฟันเป็นงิม
ตั้งแต่นี้สูอย่าเทียวมาฟ้า
แม่นว่าตูอยู่พี้
คันว่าสรีร์สูเมี้ยน
จ่งให้ถือเงินขัน
ยามจักเกือเข้าเหล้า
ให้ว่ามากินเยอสู

สีเสียดอยาปูน
เครื่องฉันขบเคี้ยว
ขิงแคงซีบั่ว
พลูพร้อมออกมา หั้นแล้ว.
ไปสิ่วเป็นฮู
หน่วยปลายเป็นน้อง.
ฝูงหมู่ญิงชาย
หลังลงปานนำ.
พังพลายไหลออก มาแล้ว
ปูงหั้นหน่วยปลาย.
เงินคำผ้าผ่อน ก็ดี
มาหั้นซู่อัน แท้แล้ว.
ไปเปิดปักตูคำ
กั่วซืนมีหั้น
บ่มีกอนจนยาก
สูเจ้าอย่าลืม แท้เนอ.
ดังความกูต้าน.
ไฮหลวงฮ่มใหญ่ เสียเนอ
ฟันถิ้มถุ่มเสีย.
ฮ่มใหญ่บังบน นั้นนา
ขาดเสียยาไว้
ลำเครือสืบต่อ ไปนั้น
ก็ยาไว้ท่อใย.
มุดมอดจำดิน
จุ่มลงภายใต้
เครือลำอุบาทว์ อันนั้น
ปูงหั้นหน่วยหลวง.
ตัดออกเป็นตอน)
ผ่าเสียยาไว้
หากูจักเทื่อ
ชิเมือเอยี้ยมผ่อสู ดอกนา.
มรณาศตายไป เมื่อใด
ชู่คนตงถ้วน.
ทำสิ่งฉันใด ก็ดี
ชู่คนยาช้า.

ค้อมว่าแถนสั่งแล้ว
เขาจิ่งลงจากฟ้า

อันว่าแถนไยพร้อม
กับทังย่างง่ามเจ้า
เขาก็มรณาศเมี้ยน
กลายเกิดเป็นผีหลวง
คนจิ่งได้กล่าวเอิ้น
เฮียกว่ามากินเยอเขา
เทียรย่อมมากินเข้า
ตามแต่คนมอบให้
(คนจิ่งได้เรืองเค้า
ทางภาษาไทลาว
จนว่าลำดับเท้า
ยามเมื่อกินเข้าน้ำ
เมื่อนั้นพระบาทเจ้า
พระก็ตรองตราดู
อันว่าฮูซีให้
หมู่นึ่งชื่อว่าเซื้อ
หมู่นึ่งชื่อว่าไทวีไว้
(เขาก็)จำจื่อแจ้ง
หมู่ออกฮูสิ่วนั้น
แปลงเป็นสามสิงให้
ชื่อว่าไทเลิงไว้
เขาจื่อแจ้ง
ไทลอให้
(เจ้าก็)บนบอกให้
คันว่าแจกแบ่งแล้ว
ตามอาการ
เจ้าก็เอาตามเรื้อง
พอเมื่อแจกแบ่งแล้ว
ให้สืบสร้าง
ก็จิ่งแปลงเป็นอาภรณ์
แล้วเล่าบอกให้ฮู้
อาจจักคัวลนาเถิง

บรบวรณ์ทุกสิ่ง
เมืองไท้ที่เซ็ง.

แถนหลวงเถ้าไล่ ก็ดี
สามเถ้ามุดไป.
ลดชั่วตาย ถ้วนแล้ว
เสื้อเมืองเดี๋ยวนี้.
ปางผอกพลีผี
ฮีบมายาช้า
โภชนังเขาผอก
เขานั้นจิ่งกิน.
เว้าสืบกันมา
กล่าวมาจาเว้า)
ภายลูนเฮาใหญ่ มาพี้
เฮาเอินว่ามาเยอ หั้นแล้ว.
ขุนราชบูรม
แจกคนฝูงนั้น
แปลงเป็นสองหมู่
ไทเล้มลูกลาง.
เป็นถันเลียนอยู่
เอาไว้ชู่คน แท้แล้ว.
โสมงามดูอาจ
เลียนไว้ถี่ถัน.
เป็นถันเลียนอยู่
จำไว้บ่ลืม.
ไทขวางสามสิ่ง จริงแล้ว
ไทนั้นชู่อัน.
ปันหมู่ฝูงคน
เกิดมาวันเค้า
ฮูซีฮูสิ่ว
ลาวเถ้าจิ่งสอน.
เฮ็ดไฮ่นากิน
แผ่นแพรผืนผ้า.
หลายสิ่งสรรพการ
แห่งคำบ่มีแล้ว

ก็จิ่งปุนแปลงให้
แล้วก็มีลูกเต้า
ทังเล่าบอกให้อุปฐากเลี้ยง
อยำเอยงฝูง
จนให้เจียรกาลพ้น
เลยเล่าลดชั่วเมี้ยน
ทังบอกให้
ทำมุงคุล
พ่อแม่มรณาศแล้ว
เก็บดูกไว้
... แล้วเล่าแปลงศาลา
ให้สูเทียวส่งเข้า
คันว่าบ่มีคนไป
แล้วเฮียกเอิ้น
ชื่อว่าเป็นผีเฮือน
อันว่าฮูสิ่วให้
เขาก็มีฮูปงาม
เขานั้นมีผญาพร้อม
ให้แต่งตั้ง
อันว่าฮูซีให้
เหตุว่ามีฮูปฮ้าย
ชื่อว่าข้ากำฮ้าย
ให้เขาเอาปลีตอง
เมื่อนั้นราชาเจ้า
เจ้าก็จำจื่อถ้อย
แต่นั้นไทขวางให้
ไทเล้มให้
อันว่าไทเลิงให้พร่ำพร้อม
ไทวีหาไทวี
ถัดนั้นไทลอให้
สูอย่าได้ล่าม้าง
คันว่ากินซิ้นให้ส่งซิ้น
คันว่าสูกินปลา
เวนวางให้
แถนจิ่งคูณขึ้นให้

ญิงชายสมคู่ กันแล้ว
เต็มบ้านฮยู่เสถียร.
พ่อแม่ลุงตา
แม่นายลัวป้า
ตานายพ่อแม่
เมือฟ้าฟากสวรรค์.
เขาเลิกสการเสีย
สิ่งบุญหาเถ้า
กินทานทอดส่ง
ทังล้างส่วยสี.
ก่อกวมมุงไว้
ยาขาดสักวัน
ให้แต่งเฮือแฮไว้
พ่อแม่มากิน
สืบมาเดี๋ยวนี้.
เฮียกว่าเป็นไท
ซู่คนเลิงล้วน
อาคมแควนมาก
เอาไว้อย่าลืม.
เอาไปเป็นไพร่
ดำเหลื้อมสิ่งหมี.
เขาอยู่ดอยสูง
แปลกกะบองมาให้.
สอนพลฝูงไพร่
แถนฟ้าบอกมา แท้แล้ว.
หาขวางเป็นหมู่
หาเล้มฮย่าปน.
กันอยู่เป็นมวล
หมู่กันดาถ้วน.
หาลอสมสู่
คำเถ้าสั่งสอน.
ต่อนใหญ่ทังขา
ให้ส่งปลาพอฮ้อย.
พลีผีแถนซืน
สูเจ้ามั่งมี.

มื้อฮ้วงให้
มื้อฮวายให้
เดือนเจียงให้
เดือนยี่ให้
พักบายพร้า
อย่าได้ถือขวานไป
อย่าได้ตักโต่งน้ำ
ฝูงนางญิง
ใผผู้ทำดีได้
พยาธิหายเที่ยงแท้
แม่นว่าทำการสร้าง
นับแต่พีชะหมากไม้
แต่นั้นขุนบูรมเจ้า
พระก็เสวยราชย์สร้าง
เจ้าจิ่งตั้ง
ก็จิ่งสอนเสนา
เพื่อให้อาสาเจ้า
บ่ให้เคืองบาทพื้น
ขุนศรีธรรมชาติให้
ฮักษาพลคนเศิก
อันว่าขุนแสนให้
ให้เพิ่นฮักษาฝูง
อันว่าขุนสารให้แต่งตั้ง
ขุนพีร์ถือพลแพน
ขุนบาลผู้สลาดฮู้
ฮู้ฮีตเบื้อง
ให้อยู่ใกล้
อยู่ในพระวังตัด
ขุนอุ่นให้แต่งตั้ง
ตัดแต่งคลองคำผิด
เป็นผู้พิจารณ์แจ้ง
บ่ให้หลงล่าม้าง
ทุกคำเช้า
คลองใดดี

คะลำแก่ฝูงชาย
ฝูงญิงคะลำมาก จริงดาย.
คะลำดีกดกาบ
คะลำมื้อเต่าฮวาย.
อย่าค่อนฟืนหลัว
ฮ่อนเฮฟันไม้
ตำสากเสียงดัง
อย่าฮ่อนฮำเอาเข้า.
เป็นดีเถิงขนาด จริงแล้ว
คำไข้ก็บ่เถิง หั้นแล้ว.
นาสวนฮั้วไฮ่ ก็ดี
เหลือล้นอเนกนอง แท้แล้ว.
กษัตราตนประเสริฐ
เมืองบ้านฮุ่งเฮือง.
เป็นอาชญ์พระยาจักร
ไล่ไปเป็นถ้าน
ราชาภูวนาถ จริงแล้ว
จอมเจ้าพระยอดเมือง ว่าดาย.
เป็นมิ่งแสนเมือง
ไพร่ไททังค้าย.
เป็นหมื่นหลวงกลาง
แขกคนมาเฝ้า.
ถือไพร่ภายขวา
แห่แหนภายซ้าย.
ราชสาส์นพิมพ์ค่อง
คลองเถ้าแต่ประถม.
เฮียงราชราชา
แต่งความควรแท้.
ระวังอยู่ภายหลัง
ไพร่ไทขุนข้า.
ตวงตราตัดแต่ง
ดูแม้งแม่นคลอง.
เฝ้าบาทบัวศรี
แต่งแปลงตางเจ้า.

เมื่อนั้นพระจิ่งคืดฮ่ำฮู้
ก็ไป่มีสาวสนม
เจ้าก็มาล่ำเอยี้ยม
ก็บ่มีพอสม
เหตุว่าผิวดำเหลื้อม
ทังเล่าปากต่ำตั้ง
แต่นั้นเขาจิ่งมาเลือกเล้ม
โสมวัยมีผิวผาง
อันว่าเจ็ดนางได้
(ตั้งว่า)งามสะล้าย
(ก็หาก)อรทวยเนื้อ
เกสาเขียว
ยามเมื่อนางเชือดซ้าย
บ่ห่อนเป็นสาธารณ์
ผิวผางหน้า
(ตั้งว่า)งามแสล้ม
อันว่าฮองฮองแก้ม
เป็นที่หลิงล่ำได้
ยามเมื่อนารีแย้ม
เป็นที่ใจหลูดหล้ม
... ควรแก่เจ้าแก่นแก้ว
ผู้นึ่งชื่อว่านางนาฏเอื้อย
ให้ขุนลอชมประการ
ผู้นึ่งชื่อว่านางแอดน้อย
ให้แก่บุตตาตน
ผู้นึ่งชื่อว่าอุรสสร้อย
ให้แก่เจ้าจุงสวางสม
อันว่านางอามสร้อย[๑]
ให้แก่ลูกพระเจ้า
(ส่วนว่านางไอ่ให้
เทียมบาคราญ
ก็หากพอกันแล้ว
อันว่าแพงมาศให้
ผู้นึ่งชื่อว่านางลุนให้
(อันว่าศรีแจ่มเจ้า

เถิงอ่อนทังเจ็ด
อยู่เป็นเมียเค้า.
ฝูงออกฮูชี
ลูกตนพอเสี้ยว
เสมอกาดำก่ำ
เป็นหน้าอยากหัว.
ฮูสิ่วลองดู
เพศไทงามล้วน.
สมพระองค์น้องพี่ กันแล้ว
สาวฟ้าเกิ่งกัน.
คิ้วก่ององ์สนิท
แข่งนิลในฟ้า.
เหลียวเหลือดคองคน
เพศเสลาสวรรค์ฟ้า.
งามเชยเชิงฮูป
สมเพี้ยงเพศพระอินทร์ แท้แล้ว.
วรรณผิวใสส่อง
ปานแก้วหน่วยดี.
หุมหัวขานปาก
พอล้มท่าวเซ แท้แล้ว.
ชมนาฏนางแพง.
โสมสิ่งสาวสวรรค์
กล่อมสองสมแก้ว.
โสมสิ่งนางแมน
ยี่เมืองพลาญพุ้น
โสมสะอาดเพิงอก
แนบชมนางแก้ว.
โสมงามศรีสะอาด
กุมารน้อยไสผง
เป็นมิ่งงัวอินทร์)
อยู่เฝือแฝงฝั้น.
ทังสองเสมอภาค กันแล้ว
บาท้าวลกกม.
เป็นเมียเจ็ดเจื่อง จริงแล้ว
งามย้อยยิ่งเขียน)

๑ บางฉบับว่า นางขวัญสร้อย

ถัดนั้นจิ่งแต่งตั้ง
ให้แก่เจ็ดกุมาร
ฝูงใดจักควรเป็นข้อย
ก็จิ่งให้เข้ามานั่งใกล้
อันว่าฝูงแก่นกล้า
ให้ถือพลอวนเศิก
ฝูงหมู่เชิงคนฮู้
ให้เข้ามาเอาการ
ฝูงจักเป็นไพร่น้อย
ปิตาปัน
แต่นั้นสะพรั่งพร้อม
เขาก็เองชุลีนบ
*(บังคมไหว้
พระก็ชมชื่นต้าน
บัดนี้เฮาจักแปลงเมืองให้
ปลูกอ่อนน้อย
เฮาก็โดยดั่งพระพ่อเจ้า
มีคำสอน
(พระให้มาสืบสร้าง)
ทำเป็นคุณ
เฮาจักอุภิเษกให้
ฝูงหมู่เสนาฟัง
เจ้าก็เอาน้ำเต้าแก้ว
ก็จิ่งเอากุมาร
กับทังลูกสะใภ้
เอามามวล
แต่นั้นเจ้าจิ่งทวยเอาน้ำ
หดใส่มือแจ่มเจ้า
เจ้าก็โอวาทให้
เหมือนดั่งอินทร์โอยพร

ฟังเยอบุตรราชแก้ว
พ่อจักวางเวนเมือง
ยามเมื่อพ่อหากเสด็จมาสร้าง
แถนก็สอนสั่งไว้

อามาตย์มุนตรี
ลูกพระองค์มีน้อย.
อาสาหัตถบาศ ดั่งนั้น
ตีนเจ้าป่ารือ นั้นแล้ว.
ฮ้อยเพทมนต์คุณ
ป่ารือภายหน้า.
เฮียนฮีตคลองเมือง
แต่งแปลงตางเจ้า.
แหนแห่ภูบาล ก็ดี
ซู่คนทังค้าย.
น้อยหน่อทังเจ็ด
พ่อตนทูล(น้อม).*
วันทาทูลบาท)
จาท้าวซู่คน.
สูขวางเฮืองฮุ่ง
เสวยสร้างสืบเมือง พ่อแล้ว.
ฟ้าครื่นแถนหลวง
สังเฮามาสร้าง.
เมืองลุ่มดีดี
ก่อปุนแปลงเกื้อ.
เป็นยอดชุมพู แท้แล้ว
ซู่คนประนมนิ้ว.
มาใส่ไตคำ
ซู่คนมาพร้อม.
นางนาฏเจ็ดสาว
ซู่นางนำท้าว.
คันทีสรงโสรจ
บาท้าวซู่คน แลนา.
นิทานพร่ำพลอยสอน
แก่รัสสีปางนั้น.

นามหน่อทังเจ็ด พ่อเฮย
แจกปันเป็นเจ้า.
ชุมพูในทีป เฮานี้
ยามหั้นบอกมา แท้แล้ว.

พ่อจักให้ลูกแก้ว
(ให้สูทงเมืองหลวง
นามกษัตริย์เชื้อ
ให้เจ้าเป็นเอกท้าว
ยามใดได้
อย่าได้อาเพศฮ้าย
(อันนึ่งอย่าเบียดข้า
เขาจักติเตียนขวัญ
อันนึ่งอย่าได้ทำใจสั้น
เมืองจิ่งกว้าง
อันนึ่งอย่าได้ติผู้ฮู้
ให้มีขันตีอด
อันนึ่งอย่าได้อ้างดาบกล้า
อย่าได้ตามใจตน
ให้ค่อยคึดถี่แท้
เฮาก็จิ่งกะทำกรรม์
ให้ค่อยฮักหนุ่มเหน้า
จ่งให้ใจไมตรี
แม่นว่าฝูงไพร่น้อย
อย่าได้มีใจเบียน
อันว่าแนวญิงนี้
เขาย่อมอย้าน
อันนี้ปิตาเจ้า
สอนสั่งไว้
อันว่าปฐมกัปนี้
ก็จิ่งแผ่ออกได้

อันว่ามหากษัตริย์เจ้า
อาวุธหอกง้าวบ่ห่อนหมั้น
(คำนี้แถนสั่งแท้
บุตตาเฮย
จ่งให้มีใจใสเหลื้อม
แถนหากสั่งพ่อไว้
คันว่าไปอยู่สร้าง
ก็ให้จำคำสอน
ไปแต่งยูแปลง พ่อแล้ว
นั่งปองเป็นเจ้า.
แถนเทิงลงสืบ)
ทงสร้างสืบเมือง พ่อท้อน.
เป็นพระญาเสวยราชย์ เมืองนั้น
โกธากริ้วโกรธเค็ม แท้ดาย.
แข็งข่มชาวเมือง
หุ่มฮอโฮมป้อย.)
เอายาวเยื้อนโผด ดีดาย
มาได้ส่วยไฮ พ่อแล้ว.
ทศราชคลองธรรม นั้นเนอ
โทษเขาขุนข้า.
ข้าท่านจิบหาย[1] นั้นเนอ
ฮ่าวกะทำคลองฮ้าย.
หาโทษคุโณ นั้นเนอ
เมื่อพีจารณ์แจ้ง.
ฝูงหมู่สาวสนม
แก่เขาฝูงนั้น.
ลูกแห่งชาวเมือง ก็ดี
เบียดญิงคนน้อย นั้นเนอ.
มีใจอันอ่อน จริงแล้ว
กลัวเจ้าแผ่นดิน แท้ดาย.
แถนหลวงฟ้าครื่น
ยามนั้นเพื่อขวาง พ่อแล้ว.
มีญิงเกิดก่อน จริงดาย
หลายตื้อตื่มแถม แท้แล้ว.
องค์ใดมักเบียด ญิงนั้น
เมืองบ้านหม่นหมอง พ่อแล้ว.
ยามพ่อเสด็จมา
ชู่คนจำไว้.
ตามคำพ่อสั่ง)
ฉันนั้นเที่ยงจริง แลนา.
เสวยราชย์เมืองใด ก็ดี
พ่อเตือนเอาไว้.

๑ บางแห่งว่า เขาท่านจิบหาย, บางแห่งว่า สาท่อนจิบหาย

อันว่าราชาเจ้า
พระก็เอาเครือเขากาดให้
แปลงเป็นสามง่ามไว้
ให้แก่กุมารตน
แล้วเล่าปันเมืองให้
(ตามที่พระบาทเจ้า
อันว่าจุสวางเจ้า
พระก็เอาเกิบแก้ว
อันว่าหน้าใส่หน้อง
ให้แก่ไสผงพระ
อันว่าหมักหม่อนหน้า
... ก็จิ่งเอาปลายซัย
ส่วนว่าดาบเถื่อนกล้า
ให้แก่กุมารพระ
อันว่าฮางกรง้าว
ให้แก่เจ็ดเจื่องเจ้า
บัดนี้ยังเล่างาสารช้าง
คันมันตายถอดไว้
อันว่าท่อนนึ่งให้
พระก็ตัดงาขวา
อันว่าท่อนกกให้
จุสวางให้
อันว่าท่อนสามให้
ปิตาปัน
เพื่อให้เป็นของค้ำ
อันว่าเจ็ดเจื่องเจ้า

อันว่าราชบุตรเจ้า
ก็หากเป็นหน่อเชื่อ
เป็นลูกเทวีแก้ว
อันว่าผิวผ่องหน้า
บัดนี้ยังแต่ลูกแก่นแก้ว
ยังมีสามกุมาร
ก็จิ่งเอางาซ้าย
กกเลื่อยแล้ว

ขุนบูรมมหาราช
แปลงด้ามดาบแพน.
มียอดทางกลาง
ชู่คนตงเสี้ยง.
ราชบุตรเสวยราชย์
เห็นแล้วว่าควร)
กุมารแมนหล่อ
วางให้แก่บา แท้แล้ว.
ชื่อว่าศรแพน
ลูกตนองค์แก้ว.
งัวอินบุตรราช กูนั้น
ดาบคำมวลให้.
อันประเสริฐฝักหวาย
ลูกตนองค์น้อง.
ดวงดีเถิงขนาด กูนั้น
กุมารน้อยหน่อเมือง พ่อแล้ว.
มุงคุลเกี้ยวกอด พระเมืองนั้น
พระญาเจ้าแบ่งปัน แท้แล้ว.
ฟ้าคลื่นแถนหลวง พ่อเนอ
สี่ปุนปันให้.
ขุนลอดนพี่
ตนน้องท่อนกลาง.
บุตรราชงัวอินทร์
ชู่คนวางให้.
แข็งเมืองคุณขนาด
เอาให้ท่อนปลาย หั้นแล้ว.

กษัตรายศใหญ่ พระองค์นั้น
นามไท้แม่เดียว แท้แล้ว.
ยมพาลาตนพี่
งามย้อยยิ่งเขียน แท้แล้ว.
นางนาฏอกแคง พ่อนี้
แม่เดียวปานแต้ม
ปันเป็นสามท่อน
อยายให้ยี่เมือง ก่อนท้อน.

อันว่าไสผงเจ้า ลกกมเอา
ถัดนั้นเจ้าจิ่งเอาหน่วยแก้ว ดีแก่เมืองเมืองใส
อันว่าหน่วยปัทมราชเหลื้อม หน่วยนี้อัยกาแถน
หน่วยนึ่งชื่อว่าปัทมราชเหลื้อม ปันให้กุมารบา
หน่วยนึ่งชื่อว่ามุกดาเหลื้อม หน่วยนั้นพญานาคได้
หน่วยนี้ให้แก่เจ้า หากแม่นของแพงพระ
หน่วยนึ่งชื่อว่าเพชรราชเหลื้อม หน่วยนี้อีศูรแยง
ให้แก่ไสผงเจ้า พระพ่อให้
หน่วยนึ่งชื่อว่ามหานิลเพี้ยง แถนก็ทวยลูบไล้
หน่วยนี้ให้แก่งัวอินทร์ท้าว พ่อให้เป็นเครื่องค้ำ
อันว่าปัพพาพ์[1]แก้ว แก้วอันนี้งามโชติไว้

หน่วยนึ่งชื่อว่าบุษ[2]ราคัมแก้ว อันนี้แก้วแต่ฟ้า
ธรรม์อยำให้ สุดที่งามเลิศล้ำ
แล้วเล่าสุบใส่นิ้ว โสมวัยทวย
บาบุญท้าว ไหว้พ่อเจ้า
พระก็ฮักฮูปแก้ว บุญเฮืองพระ
แต่นั้นพระก็ปันของแล้ว เจ้าจิ่งสอนลูกสะใภ้

เอาท่อนทางกลาง นั้นเนอ ท่อนปลายปันให้.
อันขอดโฮงคำ ส่องงามเงาแก้ว.
ให้แก่ขุนลอ พ่อเนอ ปู่ปันมาให้.
แสงสิ่งตาวัน ดั่งนั้น ยีเมืองผาล้าน.
ผิวเงินเลียงหล่อ มาให้ส่วยแถน ว่าดาย.
นามหน่อจุสวาง พ่อวางเวนให้.
ผิวผ่องบัวบาน บ่คอยดูได้.
มหานามน้อยหน่อ บาท้าวชื่นบาน.
พระแขไขใสส่อง ประนมนิ้วส่งมา แท้แล้ว.
โสมงามผู้ประเสริฐ คุณสร้างสืบเมือง แท้แล้ว.
วรรณใสแสงส่อง เวนให้ชู่คน.

แสงใสสุทธะยิ่ง ตนเจ้าปู่แถน แท้ดาย.
โสมวัยเจ็ดเจื่อง ควรท้าวขอดแหวน แท้แล้ว.
เจ็ดเจื่องบาบุญ ใส่มืองามย้อย.
วันทาทูลบาท จอมช้อยที่เซ็ง.
สุดทะยิ่งอวิสัย ชื่นชมดอมเจ้า.
บรบวรณ์ทุกสิ่ง นางแก้วชู่คน.

๑ บางฉบับว่า นพรัตน์แก้ว ๒ บางฉบับว่า มุกคำ

ฟังเยอลูกสะใภ้
อย่าได้ทำการหนัก
คันว่าพระหากปลูกแต่งให้
ให้ค่อยมีใจหวาน
พระหากอาณัติให้
เจ้าจ่งสอนสั่งแท้
*(ให้ค่อยอย่ำเอยงแท้
อย่าได้ลวนคำสอน
ยามเมื่อตื่นแต่เช้า
นางจิ่งบัวรบัติคลอง
มีทังโภชนังเข้า
นางจิ่งตกแต่งไว้
ยามใดพระเสวยเข้าน้ำ
คันหากบรบวรณ์นาง
เหตุว่าบุญเฮืองไท้
นางอย่าได้โอดอ้าง
อันว่าคำกือล้าน
อย่าได้อำถี่ไว้
อันว่าฝูงนางน้อย
ก็ท่อตั้งต่อเจ้า

อันนึ่งอย่าได้มีคำเข้ม
ฮักให้ล้วน
อันนึ่งอย่าได้คร้าน
จ่งให้มีไมตรี
อันนึ่ง อย่าได้ฟังความเบื้อง
ให้เจ้าถามถี่ถ้วน
คันหากฮู้แจบแจ้ง
ความผิดมีเพียงใด
อย่าได้หวนทำฮ้าย
คันหากโทษบ่ฮ้าย
อย่าได้แผแผด้าน
พระบาทข้า
อันนึ่งข้อยช่วงใช้
จ่งให้ปรานีเขา

นางนาฏทังเจ็ด พ่อเฮย
ใส่ตนอันฮ้าย พ่อเนอ.
เป็นราชเทวี เมื่อใด
ต่อสาวสนมน้อย.
เป็นอาจารย์สอนสั่ง เขานั้น
คำฮู้ให้แก่เขา.
คำแห่งราชา)
พระบาทองค์เป็นเจ้า พ่อเนอ.
ลุกก่อนภูมี เมื่อใด
แต่งแปลงปุนไว้.
อาหารปิ้งจี่ ก็ดี
พาเข้าเครื่องเสวย นั้นดาย.
แล้วอย่าถลาไล เมื่อใด
ก็จิ่งกินลุนเจ้า.
กษัตรายศใหญ่ จริงดาย
สะหาวแท้ลืนคลอง พ่อเนอ.
ให้เอาไปทานแจก
ตัวะแท้ปดี พ่อแล้ว.
โฮงหลวงหลายหมื่น ก็ดี
บุญกว้างแก่นสาร พ่อแล้ว.

ให้แปลงใจชมชื่น พ่อดาย
ซู่คนแท้ก็จิ่งหุ้ม พ่อแล้ว.
ตำหูกทอไหม นั้นเนอ
ไพร่ไททังค้าย.
ฝูงคนสับส่อ นั้นเนอ
เถิงฮ้ายแลดี แท้ดาย.
เถิงที่อันกะทำ ดั่งนั้น
ให้ไตร่ตรองตราถ้วน.
แฮงแถมถมใส่
ควรให้สั่งสอน ชอบดาย.
จาคำเชิงต่าง
เสียแท้บ่นาน พ่อแล้ว.
ฮองบาทบัวรบัติ ก็ดี
โผดผายฝูงไฮ้.

เขานั้นท่อหากอาศัยย้อน
อันว่าสิ้นผ้าเสื้อเขาหากไฮ้
*(เขาจักยินดีพร้อม
บุญก็หากได้
อันนึ่งคำรหัสนั้น
อย่าได้เอาออกต้าน
อันนึ่งความนอกคุ้ม
อย่าได้เอามาโฮง
อันนึ่งสมบัติเจ้า
คันว่าพระหากเตือนให้ได้
อันนึ่งวาจาถ้วน
บ่ควรทูลต่อเจ้า
(การนี้)ควรให้แล้ว
(ชาติที่)ความทรามใผ
อันนึ่งให้เลือกไว้
อันว่ากัลยามี

อันนึ่งให้มีใจแผ่กว้าง
จ่งให้มีใจบุญ
ควรที่ตกแต่งไว้
ยามจักทำการใด
อันนึ่งอย่าได้มีใจเลี้ยว
ให้เจ้าเส็งสี่เถ้า
อันว่าฝูงนางเถ้า
คันว่าโทษฮ้ายแท้
อย่าได้บักโทษฮ้าย
อย่าได้หาความเสริม
มีควรแท้
หลอนว่าโพยแล่นต้อง
อันนึ่งองคะแก้ว
อย่าได้ติเตียนเขา
อันนึ่งอย่าได้ทำการฮ้าย
แม่นว่าจำท่านข้า
อันนึ่งสมบัติเจ้า
(ฤาหาก)ของผู้อื่นแท้

สมภารทุกสิ่ง จริงแล้ว
เอาให้ทอดทาน.
กะทำการใช้ช่วง ดีนั้น)
เมื่อหน้าก็ฮุ่งเฮือง พ่อแล้ว.
ในโฮงพระยาใหญ่ ก็ดี
ไปเว้านอกโฮง นั้นเดอ.
ข่วงพระราชวังหลวง ก็ดี
ฮอดหูพระองค์เจ้า.
ของแพงให้จำจือ ไว้เนอ
มาแท้เที่ยวพลัน แท้ดาย.
ควรตรองดูก่อน
ยาฟ้าวกล่าวแถลง.
ในอาชญาตน
บ่ห่อนหวนทูลเจ้า.
ฝูงหมู่มีผญา นั้นเนอ
สีนางให้จำไว้.

ทงสลาดธรรมศีล พ่อเนอ
เคี่ยมคมแควนฮู้.
ยังแม่สาวสนม
ให้ยืนยินเขาเจ้า.
โลภาลักโลภ เอาเนอ
ฝูงฮู้จิ่งกะทำ นั้นเนอ.
มาลาว่าซอบ ควรแล้ว
ควรแล้วจิ่งกะทำ แท้ดาย.
พลอยตู่ชาวไท นั้นเนอ
ใส่กันการฮ้าย.
ทำเนียมผิดฮีต
เถิงเจ้าชั่วมรณ์ บ่ฮู้.
ฝูงราชเทวี ก็ดี
บ่ดีเมือหน้า.
ปาณาติบาต
ฝูงนี้บ่ควร.
ราชาภูวนาถ ก็ดี
ยาได้ลักเอา แท้ดาย..

แม่นว่าทศราชล้น
อย่ามีใจโลภา
อันนึ่งอย่าได้คืดหลิ้นชู้
แม่นว่าฝันกลางคืน
อันนึ่งอย่าได้คืดล่ายเลี้ยว
ความใดมี
อย่าได้จองหองด้าน
แม่นว่าเจ้าม่อเลี้ยว
อันนึ่งอย่าได้กินอยาเหล้า
เกรงจักต้องโทษฮ้าย
อันนึ่งเถิงเมื่อระดูฟ้า
แล้วจิ่งเตินไพร่น้อย
อันนึ่งเถิงเมื่อยามสนุกหลิ้น
เจ้าจ่งเตินไพร่น้อย
อันนึ่งแม่นว่าทำบุญสร้าง
ก็จิ่งเตินไพร่น้อย
(ให้พาเขาก่อสร้าง
ก็จักสบายบาน
ใผผู้บัวรบัติได้
จักได้เมือเกิดก้ำ
จักสนุกยิ่งเพี้ยง
ตลอดนีรพานผอง
แต่นั้นพระบาทเจ้า
เจ้าจิ่งวางมือเสีย
เมื่อนั้นสะพู่พร้อม
เขาก็มีใจชม
ก็จิ่งให้อ่อนน้อย
แล้วจิ่งทวยคันทีหด
เมื่อนั้นทมทมน้ำ
สะพรังพร้อม
พระบาทเจ้า
บอกแก่ขุนแสนเขียน
อันว่าเบื้องขอบห้อ
ให้แก่โสมพราวพระ
ของฝากมาถวาย ก็ดี
โลภอำเอาไว้.
คดจากจอมผัว แท้เนอ
ก็อย่ายินดีดั้ง.
คดจากราชา
ก็จิ่งจามีแท้.
คำสลับงอนแง่
ตนน้อยย่อมวาย แท้ดาย.
สุราการถ่อย นั้นเนอ
ตายช้าซากตาว นั้นแล้ว.
ดังมาปีใหม่ ยามนั้น
กะทำสร้างไฮ่นา นั้นเนอ.
มโหสพชมชื่น ก็ดี
เขาหลิ้นชื่นชม พ่อเนอ.
การศีลทานแจก ก็ดี
ทานให้ซู่คน แท้ดาย.
สมโพธโพธิญาณ)
ฮุ่งเฮืองเมือหน้า.
คลองธรรมฝูงกล่าว มานี้
เมืองฟ้าฟากสวรรค์ พุ้นแล้ว.
ในโลกทังสาม
เขตยืนยาวกว้าง.
ธิราชเรงโญ
จากไตคำหั้น.
ฝูงหมู่เสนา
ชื่นบานดอมเจ้า.
ขึ้นสู่หอสรง
หลังลงลินแก้ว.
คันทีไหลหลั่ง.
ฝูงฮู้กล่าวพร เทาะนอ.
ทังราชมาดา
หลาบคำปลงให้.
วอแต๋ร่หนองแส ที่พุ้น
ยี่เมืองผาล้าน.

๑ บางฉบับว่า เอาแต่

อันว่าผู้ผ่านพื้น
ให้ไปกินเมืองแกวหลวง
อันว่าป่อยล่อยหน้า
ให้ไปกินเมืองยวนยาว
อันว่างัวอินทร์น้อย
ให้ไปกินเมืองศรีอา-[๑]
อันว่าบัวรพาก้ำ
ให้แก่เจ็ดเจื่องเจ้า
อันว่าลกกมแก้ว
ให้ไปอยู่คำเกิดพุ้น
อันว่าราชาเจ้า
พระก็ปลูกลูกแก้ว

พระก็ทำตามเจ้า
โดยอาชญ์ไท้
เมื่อนั้นพระบาทเจ้า
(ตามคำแถน
พรรณนาถ้อย
เขาก็ก้มขาบแล้ว
ฟังเยอกุมารน้อย
แม่นว่าเป็นคนในสงสาร
อันว่าเป็นคนนี้
บุญจิ่งมาส่งให้
อันว่าจำศีลให้
ผลาก็จิ่งกว้าง
อันว่าศีลทานนี้
เฮาได้เมือเกิดก้ำ
ฟังเยอเจ้าหน่อแก้ว
อันว่าคลองราชา
อันว่าสมบัตินี้
ส่วนนึ่งไว้
เพื่อให้เป็นประโยชน์ไว้
หลอนว่ามีโพยภัย
อันว่าส่วนนึ่งไว้
อย่าให้เป็นทาสา

นามหน่อจุสวาง พ่อนั้น
โยชน์ยาวภายพุ้น.
น้อยอ่อนไสผง
อยู่เสวยสมสร้าง.
พระราชบุตตา พ่อนั้น
โยทธิยาภายใต้.
เมืองพวนวันออก ภายพุ้น
ไปสร้างสืบเมือง แท้ดาย.
กุมารแมนหล่อ กูนั้น
บาท้าวอยู่เกษิม แท้แล้ว.
ขุนบูรมตนประเสริฐ
ไปสร้างสืบเมือง.

แถนหลวงฟ้าครืน
บ่มีได้ล่าคำ แท้นา.
ซ้ำเล่าสอนเขา
บอกมาจริงแจ้ง
แถนเทิงด้านสั่ง)
ทูลนิ้วอยู่สลอน แท้แล้ว.
นามหน่อทังเจ็ด ฟังเยอ
ก็อย่าเยืองคำเลี้ยว.
ให้จำศีลยาประมาท พ่อเนอ
โสมเจ้าก็จิ่งงาม พ่อแล้ว.
บรสุทธิ์เสมอแว่น จริงดาย
ขวางแท้เพื่อศีล นั้นแล้ว.
นำตนทุกเมื่อ
เมืองฟ้าก็เพื่อทาน นั้นแล้ว.
อันเกิดกับอก พ่อเฮย
จือจำเอาไว้.
ปุนปันเจ็ดส่วน พ่อแล้ว
เมียแก้วแห่งตน นั้นท้อน.
เกรียมราชบูรี
เกิดเป็นภายหน้า.
บรโภคกับตน นั้นเนอ
ท่านชีลือทังค้าย.

● บางฉบับว่าเมืองสีดา

24 / ๗๓
ห้ามจำหน่าย

(*คันว่าเฮาฮามฮ้าง
หลอนว่าทวยเทศค้าย
ส่วนนึ่งไว้แจกให้
ให้เขามีคำสุข
กับทังฝูงข้อยข้า
พระจิ่งราชทานปลง
ส่วนนึ่งทานทอดให้
คันว่าบ่มีสังฆะแท้

แม่นว่าปริษัทสี่แท้
คันว่าศีลห้าเป็นที่จั้ง
อันนึ่งควรแจกให้
เขานั้นฝูงอาสา
อันว่าส่วนนึ่งไว้
(อันนั้นมรคาควร
ทางยาวเท้า
เพื่อให้เป็นประโยชน์ไว้
เพื่อให้เป็นราชบัณณาการแท้
เขาอยู่แดนต่างบ้าน
คันว่าเขาถวายท้าว
เจ้าควรคูณเครื่องให้
อันว่าส่วนนึ่งไว้
ฝูงขัดสนขีนใจ
หากจักนำตนขว้าม
ก็หากเป็นที่แล้ว
คันว่าเจ้าพ่อเมี้ยน
บุตตาเป็น
จ่งให้มีใจกว้าง
(แม่นว่าทำการใด
ยามเมื่อมีการหยุ้ง
ให้ค่อยไปแต่งบ้าน
บัดนี้พ่อจักอธิษฐานไว้
ให้แก่ลูกแก่นแก้ว
แม่นว่าบุญใผมีหลายแท้
ก็หากยังจักได้

ทานศีลบ่เตื้องต่อฉันนั้น
เขาหย้อหุ่มฮอ พ่อแล้ว.)
นางสนาฏสาวสนม
เพิ่งบุญบาท้าว.
ใช้ช่วงตีนมือ ก็ดี
แก่เขาตงถ้วน.
สังโฆมตนประเสริฐ
ควรให้แก่รัสสี ซอบแล้ว.

ฝูงมีบุญมาก ก็ดี
ควรเจ้าทอดทาน แท้ดาย.
อามาตย์เสนา แท้ดาย
แก่ตนตางเจ้า.
ต้อนแขกทูตา พ่อเนอ
ค่อยปองปุนสร้าง)
เทียวเถิงถามข่าว กันดาย
เมือหน้าก็จิ่งควร พ่อแล้ว.
คุณควรคลองประเสริฐ
มาเฝ้าแห่งพระองค์ แท้แล้ว.
ราชาภูวนาถ เมื่อใด
สมแท้แก่เขา แท้ดาย.
วางทอดคนขอ ก็ดี
ให้สุขสบายย้อน
สงสารสุดยอด เฮวแล้ว
นีรพานพุ้นฟากสวรรค์ พุ้นแล้ว.
มรณาศตายไป เมื่อใด
พ่อเดียวกันแท้.
ผายแผ่หากัน นั้นเนอ
ช่อยกันกลอยเกื้อ)
มโนในท้าวท่าน ใดนั้น
เมืองให้ฮุ่งเฮือง พ่อเนอ.
เป็นคลองเส็งเสี่ยง
กุมารน้อยซู่คน แท้แล้ว.
สมภารเพ็งมาก
เมืองบ้านที่ขวาง แท้แล้ว.

คันว่าบุญใผน้อย
หากจักได้ประเทศน้อย
พ่อก็ปุนเมืองให้
ตามแต่บุญบาปเจ้า
จ่งให้ทศราชแท้
(เมืองใผมัน
อันว่าเมืองใผไว้
ให้เฮ็ดตามฮีตเถ้า
อันนึ่งเมืองพี่ให้
อย่าได้พาโลหลาย
เวรจักเถิงต่อหน้า
(กรรมจักมาทันถอง
*เหตุที่ตนเป็นฮ้าย
เวรจักนำส่งใช้
คันว่าเมืองน้องยังอยู่สร้าง
ให้หมั่นมีคำแพง
(เมืองพี่น้อง
อันว่าไพร่พี่ตกเมืองน้อง
(ให้อ้ายกูร์ณาน้อง
ไพร่น้องตกท่งอ้าย
แม่นว่าฝูงไพร่น้อย
บ่ควรขันอาสา
เมืองใผโศกโรคฮ้าย
อย่าได้ไลกันเสีย
ขันนึ่งอย่าได้ไปแผ่ถ้อย
อย่าได้หมายเทครัว
แม่นว่าคำแปลกเว้า
อย่าได้ฟังความเขา
อันนึ่งอย่าได้โลภาพ้น
อย่าได้อ้างดาบกล้า
ลูกให้สืบลูกไว้
ให้เขาลำดับเถิง
ให้ประกอบด้วย
จ่งให้เห็นแก่คำแพงกัน
สมภารใผบ่แก่ ดั่งนั้น
ตามถ้านแห่งบุญ นั้นแล้ว.
กุมารยูแต่ง ถ้วนแล้ว
ใผนั้นหากชิเป็น นั้นท้อน.
ยาข่มเหงกัน นั้นเนอ
แต่งแปลงปุนสร้าง.)
เมืองมันอย่าได้ล่า แท้ดาย
บูราณตั้งแต่หลัง แท้เนอ.
เป็นใหญ่สมศักดิ์
ยาดเลวเมืองน้อง.
วินาศจิบหาย แท้ดาย
เมื่อลุนภายช้อย
บ่สมความเป็นพี่)
ตามเจ้าเมื่อลุน บ่ฮู้.
เสวยราชย์คลองธรรม
ข่าวสาส์นเถิงอ้าย.
ทังสองให้ฮู้เพิ่ง กันดาย)
ยาเอาให้ส่งคืน กันเนอ.
ปุนปองเสมอพ่อ น้องเนอ)
ให้คืนให้แก่กัน แท้ดาย.
ข้อยอยู่เมืองใด ก็ดี
ต่างเมืองมาอ้าง.
ให้ช่อยกันปอง ชอบดาย
โอดปุนไปซ้ำ.
คำแผดผวนผิด นั้นเนอ
ยาดชิงเมืองบ้าน.
ให้ค่อยบรรเทา แท้ดาย
ไพร่เมืองมาไหว้.
เตงเขางำเงือด นั้นเนอ
เลวข้าข่มเหง แท้ดาย.
เถิงเซ่นหลานเหลน พุ้นเยอ
ฮอดกลายเมือหน้า.
คลองราชไมตรี
อย่าไลลืมเชื้อ.

ตราบต่อเท้า
จ่งให้ตามคำเฮา
อันว่าลูกแก่นแก้ว
หลานจ่งให้สืบหลาน

จ่งให้ยืนยาวหมั้น
จ่งให้ฮ้อยเอ็ดเมืองเป็นออกท้าว
คันว่าใผหากพาโลล้น
(หากได้จำท่านให้
ยังเล่าพาโลด้วย
ก็ให้ตายจากเหน้า
คันยังดนก็ทำฮ้าย
มันหากสับต่อช้าง
จ่งให้เถิงที่ฮ้าย
แม่นว่าปีเดือนมัน
คันว่ามันปลูกไม้
แล้วให้คำตายเถิง
แม่นว่ามันหากแหนหน้าขึ้น
คันว่าไปป่าให้
คันมันเทียวทางน้ำ
ให้เงือกข้า
อันว่าบาปหมื่นชั้น
แม่นว่าปีเดือนมัน
แม่นว่ามีของค้า
ก็ให้ตกต่ำค้อย
คันว่าใผผู้ยังข่มด้วย
มันหากกลายคำสอน
...ตราบต่อเท้า
สืบไปเถิง
อันว่าวินาศฮ้าย
ให้มันดับครัวเฮือน
อันนึ่งโพยพยาธิฮ้าย
ให้มันเป็นหิดฝี
อันนึ่งให้เกิดฝีปะอากพร้อม
ให้มันเต็มตนตัว

เถิงเขตมหากัป
พ่อสอนฉันนี้.
เมื่อเช่นหลานเหลน ก็ดี
ฮอดปลายภายช้อย.

เสวยเมืองยูแต่ง นั้นเนอ
มาน้อมส่วยไฮ เจ้าเนอ.
ตัณหามักมาก เมื่อใด
มาน้อมส่วยตน ฉันนั้น)
โวหารแข่งข่ม เอานั้น
มรเมี้ยนมอดจม หั้นท้อน.
ยอพลตกท่ง เมื่อใดนั้น
ชนข้ายาดเลว ท่านนั้น.
วินาศจิบหาย หั้นท้อน
ก็อย่ายืนยาวหมั้น.
อย่าให้ป่งเป็นใบ นั้นเนอ
เที่ยวทันจนใกล้.
เมือบนให้ฟ้าผ่า นั้นเนอ
เสือเคี้ยวคาบกิน นั้นเนอ.
ชลธีเทียวท่อง ก็ดี
มันแท้เที่ยงจริง หั้นท้อน.
เถิงชั่วสาระมรณ์ นั้นเนอ
อย่ายืนยาวกว้าง.
เต็มสะเภาขึ้นล่อง ก็ดี
เสียซ้ำชั่ววา.
ลวงโลภตัณหา ก็ดี
ที่พระองค์ปลงให้.
เถิงเช่นหลานเหลน ก็ดี
ฮอดกลายเมือหน้า.
คลองถ่อย(ให้เถิง)มัน
ลูกเมียมันซ้ำ.
บาดบ่อย่าทังฝี ก็ดีนั้น
ทั่วคีทังเนื้อ.
ทังกากหนหวาย
แห่งมันจริงแท้.

อันนึ่งโพยภัยฮ้าย
ให้มันเป็นทุกข์ไฮ้
แม่นว่าทำสังแท้
ให้มันดับชั่วซ้ำ
แม่นว่ามันตายให้
(ให้มันลงนอนฟูม
ภัทรกัปปลิ้น
แม่นว่าพระเจ้าเกิดมากล้น
ฟังเอาท้อน
ราชาปลงคำสอน
เมือนั้นเจ็ดแจ่มเจ้า
เขาก็ฟังคำสอน
แต่นั้นขุนบูรมเจ้า
ยังอยู่สร้าง
พระก็มรณาศเมี้ยน
พระก็ไปตามกรรม
กับทังสองศรีเจ้า
(พากันมรณามุด
เมือนั้นราชบุตรเจ้า
เลยเล่าเลิกซากเมี้ยน
บัดนี้พระกษัติรย์ไท้
เลยเล่าขึ้น
เทือนี้เฮาจักปฏิญาณไว้
ยามเมือไปอยู่สร้าง
เฮาก็โดยดั่งพระบาทให้
แม่นว่าเมืองใผมี
ท่อว่าให้ประกอบด้วย
ให้มีบรรณาการมา
ตามคลองเชื้อ
โดยดั่งพระพ่อเจ้า
คันว่าให้ปฏิญาณแล้ว
พระมิ่งน้อง
แต่นั้นขุนลออ้าย
ฝูงหมู่นางหนุ่มเหน้า

สิบประการเถิงถึก มันเนอ
ถือกะเบื้องคว่าขอ นั้นท้อน.
ยาเป็นหยังจักสิ่ง
เสียแท้เที่ยงจริง หั้นท้อน.
จมจุ่มอวีจี
แผ่นหลวงโฮมฮ้อน)
กาลกลายมาใหม่
ยาให้พ้อพบเห็น แท้แล้ว.
พ่อบอกสอนสู
ซู่ลวงเลยแล้ว.
แปะใส่จอมหัว
จื่อจำเอาไว้.
ลือเกียรติ์กงโลก
เมืองบ้านบ่นาน.
ลดชั่วเมือพรหม เสียแล้ว
แห่งตนภายฟ้า.
นางนาฏเทวี
สู่สวรรค์เมืองฟ้า.)
ทังเจ็ดองค์ประเสริฐ
กษัตริย์เจ้าซู่ตน แท้แล้ว.
ทังสามพ่อแม่
เมือฟ้าที่สถาน แท้แล้ว.
ในมโนอันชอบ จริงดาย
เมืองบ้านแห่งเฮา.
ทานแก่ฝูงเฮา ดั่งนั้น
ค่อยกะทำเพียรสร้าง.
ความฮักไมตรี นั้นเนอ
ขาบเถิงกันแท้.
ประเพณียาขาด เฮาเฮย
สอินให้แก่เฮา นั้นเนอ.
บรบวรณ์ทุกสิ่ง
จาต้านต่อกัน แท้แล้ว.
เมืองซวาเอิ้นสั่ง
นามเชื้อชู่คน หั้นแล้ว.

๑ บางฉบับว่า สาบถให้

ค่อยอยู่ดีเยอแถวเถื่อนไม้
กูจักเจียรกาลเหิง
กูก็หลิงสมสร้าง
พี่จักไปผ่านพื้น
เมื่อนั้นเจ้ายี่ล้าน
ทังชาวเมือง
อยู่ดีเยอนาท่งน้อย
เฮียมจักเจียรจากเจ้า
อยู่ดีเยอนักสนมแก้ว
(เฮาจักเจียรกาลไกล
จักได้หนีไปหน้า
เฮาจักไปอยู่สร้าง
ถัดนั้นจุงสวางเจ้า
เจ้าก็เอ้นสั่งบ้าน
ค่อยอยู่ดีเยอเมืองสมสร้าง
เฮียมจักไกลบุรี
อย่าได้ลืมโสมท้าว
(ยามเมื่อบุญแก่กล้า
(เฮียมจักลาไปสร้าง
ยามเมื่อสมภารมี
เมื่อนั้นองอาจขึ้นขี่ช้าง
เขาก็แหนแห่เจ้า
ถัดนี้ไสผงเจ้า
บาก็เอ้นสั่งน้ำ
เจ้าจ่งอยู่ดีเยอหน่วยใหญ่น้ำ
กูจักไปอยู่สร้าง
(มันหากเป็นถิ่นก้ำ
ไกลแดนเฮา
โดยกลอนก้ำ
หลอนว่าบุญมากได้

ถัดนั้นงัวอินทร์เจ้า
กับทังเสนาหาญ
ค่อยอยู่เยอองค์พระเจ้า
(ข้อยก็เป็นลูกเจ้า

บ้านเก่าบูรม กูเฮย
ห่างไกลกันแล้ว.
สมภารเพียรประโยชน์ ภายพุ้น
นครแก้วที่ชวา ก่อนแล้ว.
เอ้นสั่งเสนา
ที่เฮาแฮงเต้า.
แถนหลวงลงปลูก กูเฮย
จอมช้อยพรากไป ก่อนแล้ว.
โสมสิ่งอินทร์เขียน เฮียมเฮย
พรากพลอยภายพี้.
ลาอรน้องพี่ก่อนแล้ว)
เมืองกว้างห้อหลวง พุ้นแล้ว.
จอมเมืองจักจาก ไปแล้ว
ทังข้อยไพร่พล.
บุรีใหญ่เฮืองฮมย์ เฮียมเฮย
อยู่เสวยเมืองบ้าน ก่อนแล้ว.
บาคราญไปเปลี่ยว แด่เนอ
*ยังชิได้ต่าวเถิง แท้แล้ว)
เสวยราชย์เมืองแกว)
ชิผาบมารฝูงฮ้าย
พลายงาเกี้ยวกอด
ไปพร้อมฮีดนำ.
จอมเมืองจักจาก ไปแล้ว
ปูงเต้าอยู่ดี แด่เนอ.
ปูงหลวงเต้าใหญ่ ก็เฮย
เมืองบ้านที่ยวน พุ้นแล้ว.
หนแห่งภายเหนือ
โยน์ยาวคราวเย้น)
หงสาเชียงใหญ่ จริงแล
เสวยสร้างสืบเมือง บ่ฮู้.

เอ้นสั่งชาวเมือง
ไพร่พลจอมเจ้า.
ขุนบูรมตนประเสริฐ กูเฮย
แทนเชื้อสืบพระองค์ แท้แล้ว.

เทื่อนี้บุญแบ่งให้
กูจักหนีไปไกล
จักได้เมืออยู่สร้าง
ข้อยก็เมืออยู่อยั้ง
ถัดนั้นลกกมเจ้า
ท้าวก็เอ้นสั่งเหน้า
อยู่ดีเยอฝูงชาติเชื้อ
ข้อยจักไปอยู่สร้าง
(จักได้ฮามฮูปเจ้า
ถัดนั้นเจ็ดเจืองเจ้า
ทังแนวนาม
อยู่ดีเยอเจ้าพี่น้อง
เฮียมจักไปอยู่สร้าง
อันว่าเมืองไกลพุ้น
จิ่งได้เอ้นสั่งเจ้า

เมื่อนั้นชาวเมืองพร้อม
อันว่าเจ็ดแจ่มเจ้า
ไปดีเยอพระพี่น้อง
ขอให้ชัยโยแข็ง
ให้ได้ไปเป็นท้าว
ฮ้อยเอ็ดประเทศท้าว
(จ่งให้อำนาจกล้า
ให้เป็นที่คนลือชา
กาลระดูตั้ง
ทุกประเทศท้าว
...อันว่าโสมพราวท้าว
กับทังนางกิ่งแก้ว
บุญก็มีมากล้น
จ่งให้เพ็งสมภาร

แต่นั้นพระกล่าวแล้ว
เขาก็ลาจากเจ้า
เมื่อนั้นพระหลิ่งหน้า
พระก็วอยวอยลุก

ได้พรากนครหลวง แลเด
เผ่าพงศ์พันธุ์เชื้อ)
เมืองไกลประเทศอื่น จริงแล้ว
เมืองกว้างโยทธิยา ก่อนแล้ว.
เชียงคมเจียรจาก ไปแล้ว
นามเชื้อชู่คน.
นามเทพชาวแถน ข้อยเฮย
เชียงคมคำเกิด ภายพุ้น
ชาวฟ้าห่างไกล แลนอ.)
เอ้นสั่งชาวเมือง
เผ่าพงศ์พันธุ์เชื้อ.
ทังหลายฝูงไพร่ เฮียมเฮย
เมืองบ้านต่างสถาน ก่อนแล้ว.
เชียงขวางเป็นที่เพิ่ง เฮียมแล้ว
เสียงข้อยชู่คน หนีแล้ว.

ถวายพรเสียงสนั่น
ฟังแจ้งชู่คน หั้นแล้ว.
โสมส่องทังเจ็ด ข้อยเฮย
ผาบมารขามอย้าน.
ขุนนายในโลก เฮานี้
มาน้อมส่วยไฮ แด่ท้อน
ในโลกเขาขาม)
ทั่วนครทังค้าย
นำมาสินส่วย
ทูลน้อมอยู่สะลอน นั้นเนอ.
ขุนผงช้างใหญ่
เมียน้อยมิ่งเมือง พระนั้น.
พ้นเขตเขาขาม
เกิ่งเงินภายฟ้า.

บรบวรณ์สมประโยชน์ ถ้วนแล้ว
เมือห้องแห่งตน หั้นแล้ว.
น้อยอ่อนทังเจ็ด เฮานั้น
พรากกันไปหน้า.

มีทังเสนาข้า
ชู่คนชู่หากดุ่งดั้น
เลยเล่าฮอดด่านด้าว
ก็จิ่งเป็นราชา
คันว่าเจ็ดแจ่มเจ้า
ก็หากถือเดือนเจียง
อันว่าขุนลอเจ้า
ก็หากถือเดือนเจียง
แต่นั้นขุนยี่ล้าน
ก็ลวดถือเดือนเจียง
แม่นว่าจุงสวางเจ้า
ก็ลวดถือเดือนเจียง
อันว่าไสผงเจ้า
ก็ลวดเอาเดือนเจียง
แม่นว่างัวอินทร์ไปฮอดห้อง
*(โดยดั่งปิตุเรศไท้
พระก็ถือเดือนเจียง
อันว่าเจ็ดเจื่องเจ้า
ก็เล่าถือเดือนเจียง
อันว่าลกกมแก้ว
ลวดเล่าถือเดือนเจียง
พระจิ่งจำกลอนต้าน
อันนี้คำพระเจ้าแผ่นหล้า
...แต่นั้นพระกษัตริย์เจ้า
พระเสวยราชย์สร้าง

อันว่าขุนลอเจ้า
พระเสวยเมืองล้านช้าง
พระก็คึดเถิงน้อง
ตนเสวยเมืองพวน
เหตุว่าเสนหาน้อง
เจ้าก็มักใคร่เห็นหน้าน้อง
เมื่อนั้นพระจิ่งใช้
ให้ไปราธนาเอา
แต่นั้นเขาก็โดยคำเจ้า
เขาก็ไปฮอดเจ้า

ตามตีนภูวนาถ
เดินผ้ายต่างสถาน แท้แล้ว.
เมืองใหญ่ยูปุน
แต่งเมืองเป็นเจ้า.
ไปฮอดเมืองใด ก็ดี
สืบมาฉันนี้.
ไปฮอดเมืองชวา ก็ดี
แต่เดือนเถิงนั้น.
ฮอดแห่งหนองแส ก็ดี
มื้อเดิมอันนั้น.
ไปฮอดเมืองพะกัน ก็ดี
เมื่อพระองค์เสด็จเข้า.
ไปฮอดเมืองยวน ก็ดี
ฮอดเมืองเดือนนั้น.
โยธิยาเมืองใหญ่ ก็ดี
หมายไว้ชู่ประการ นั้นแล้ว.)
ดั่งเดียวกันนั้น.
ไปฮอดเมืองพวน ก็ดี
เมื่อพระองค์เสด็จเข้า.
ไปฮอดเชียงคม ก็ดี
ฮอดเมืองเดือนนั้น.
เดือนเจียงอันต่าง กันดาย
สอนไว้สืบมา แท้นา.
สองพระองค์ตนประเสริฐ
เมืองกว้างฮุ่งเฮือง.

กษัตราตนพี่
ยูสร้างอยู่เกษิม แท้แล้ว.
เจ็ดเจื่องพงศ์กษัตริย์
ผ่านนครเป็นเจ้า.
พระองค์แพงฮักยิ่ง
แพงล้านที่เซ็ง แท้แล้ว.
ขุนใหญ่ตางตน
เจ้าเจื่องมาหา เฮาท้อน.
จอมหัวใช้ช่วง
จอมช้อยกล่าวกลอน แท้แล้ว.

เมื่อนั้นพระมหากษัตริย์เจ้า
พระก็เสด็จจากห้อง
เลยเล่าไปเถิงเจ้า
คันว่าไปฮอดเมืองล้านช้าง
เมื่อนั้นขุนลอเจ้า
เสด็จจากห้อง
แล้วเล่าอวนพลเข้า
เลยเล่าเถิงที่ใกล้
(ค้อมว่ามาฮอดหั้น
ใจกลางเมือง
ก็จิ่งจำเขาสร้าง
สองกษัตริย์พี่น้อง
แต่นั้นอามาตย์พร้อม
ชาวเมืองมา
อันว่าชาวเมืองก้ม
สองแจ่มเจ้า
ก็จิ่งจาถือกถ้อย
สองพระองค์คือ
เมื่อนั้นขุนลอเจ้า
เฮานี้เป็นพี่น้อง
บัดนี้เฮาก็ได้นั่งบ้าน
เมืองถัดลัด
เฮาควรประกอบด้วย
โดยดั่งพระพ่อเจ้า
อันนึ่งเฮาควรกดหมายไว้
ให้มันเป็นเขตไว้
แต่นั้นขุนลอพร้อม
*(กับทังเสเนศพร้อม
สองพระองค์เจ้า
อันว่าเมืองพวนแลล้านช้าง
เพื่อให้ตั้งอยู่หมั้น
สองกษัตริย์ปัน
เจ้าก็บ่ให้ล่าม้าง
เพื่อให้เป็นหลักสิน
อันว่าเซ่นลูกไว้
ลำดับหลอน

เมืองพวนตนประเสริฐ
พลล้านแห่แหน.
ขุนลอตนพี่
เสด็จเข้าบ่นาน.
ภาตาตนประเสริฐ
มาต้อนแต่ไกล แท้แล้ว.
เถิงเมืองนครราช
ในห้องเค่งเมือง.
ทันที่สมควร
บ่อนมุงคุลค้ำ)
หอชัยหลังใหญ่
เขาหั้นชื่นชม.
ฝูงหมู่เสนา
เบิกบาศรีเจ้า
ทูลชุลีนบบาท
สถิตใกล้นั่งเฮียง กันแล้ว.
ทิศาปโมกข์อาจารย์
คู่พรหมภายฟ้า.
เมืองชวาจากล่าว
พงศ์เชื้อพ่อเดียว แท้แล้ว.
สร้างอยู่เสวยเมือง นี้แล้ว
เลี่ยงกันดูใกล้
ไมตรียาขาด เฮาเฮย
สาบถน้ำแก่เฮา นั้นท้อน.
แดนเมืองติดต่อ กันนั้น
ยาให้ล่าคลอง ชอบแล้ว.
ราชาเจ็ดเจือง
โดยเจ้ากล่าวกลอน)
ตรองตราดูเขต
หมายไว้เขตแดน.
เถิงเขตมหากัป
เขตเมืองสันนี้.
ตั้งเขตบุรีรมย์ ดั่งนั้น
เซ่นนามแทนเชื้อ.
เมืองฮอดหลานเหลน พุ้นแล้ว
ล่วงกลายเมือหน้า.

อันว่าสองกษัตริย์เจ้า
*(สองพระองค์พร่ำพร้อม
พระก็ให้
ไปหมายไว้เขตเมืองล้านช้าง
ตั้งแต่น้ำคานขึ้น
ก็หากตั้งที่นั้น
แล้วเล่าตัดไต่ขึ้น
ขุนทังแปดจิ่งอยั้ง
สีขุนไปทางใต้
สี่ขุนไปทางเหนือ
ฝูงหมู่ไปทางใต้
ตั้งแต่ภูหวนตัด
ทังแก่วใต้
เลยเล่าลัดใส่ภูนางนอน
ก็จิ่งฮอดก้ำใต้
เขาก็ไปกะเหกะหึง
แต่นั้นไปบ้านด้วง
เมืองซวงเถิงนางปาแค
ถิ่นน้อยเท้า
ลัดใส่เมืองภูคัง[๒]
ตั้งแต่นั้น
ลงไปเถิง
แต่นั้นเข้าห้วยน้ำ
ลัดใส่ภูหงส์ไป
แต่นั้นไปเถิงสะกาบ้าน
เซียงข่อยเซียงคอบเท้า
ลัดแต่นั้น
ไปเถิงสายพวนลาว
ตัดใส่ป่องแก่วใต้
ลัดแต่นั้น
แต่ซี่ดิงเมือเหนือนั้น
ฮอดที่หินหน่วยคนกล่าวฮ้อง
แต่นั้นไปจุเท้า
ที่นี้เป็นเขตห้อง

หลิงดูจิ่งแต่ง
โดยด้ามดั่งจา)
ขุนหลวงทังแปด (คน)นั้น
พวนไว้เขตแดน.
เถิงภูเขาหลูบ[๑] ภายพุ้น
หลักไว้เขตเมือง แท้แล้ว.
เถิงภูเขาหลูบ
เซาหั้นแจกกัน.
หมายเขตบุรีเมือง
จื่อจำหมายไว้.
ตัดใส่ภูหวน ที่พุ้น
เล่งลงไปใต้.
กับแก่วคลองลัด
ลวดกลายไปหน้า.
ลงลุ่มภูสูง
คะวิงวอนภายใต้.
ลัดใส่เมืองกาย
ก็ล่วงกลายทังล้าน.
เถิงเขตนาคม
ฮอดบ้านปูนภายพุ้น.
ลัดใส่ซะเมย
งึ่มหลวงนทีน้ำ.
งึ่มหลวงวังใหญ่
ไต่นำนิวขึ้น.
หินคอมวังแวด
เถิงใต้ปากชวา.
ไปฮอดแคมซ[๓]ัล
เขตเซียงตอนพุ้น.
เถิงพนอมบ้านเดซ[๔]ี
เถิ่งน้ำซี่ดิง.
ตามกระแสน้ำใหญ่
หมอนเท้าเน่งนอน หั้นแล้ว.
แดนเมืองคำเกิด ที่พุ้น
หนใต้แห่งเมือง แท้แล้ว.

๑ บางฉบับว่า ภูเขาหลูด

๒ บางฉบับว่า เมืองพระคัง ๓ บางฉบับว่า แคมซัน ๔ บางฉบับว่า บ้านกว่าง

ตั้งแต่หินหมอบเท้า
ฮอดยอดน้ำ
เมื่อนั้นไปเถิงสายยวงน้ำ
ลัดใส่ภูนิวเน่งขึ้น
นำแต่นั้นเน่งขึ้น
ที่นั้นไปเถิงภู
ไปฮอดผาดับเท้า
ลัดล่องน้ำ
เลยเล่าข้ามน้ำโม้
ขุนก็ไปนำนิว
ล่องน้ำโม้
ลัดใส่นิวภูหลวง
แต่นั้นไปเถิงแคว้น
แล้วจิ่งตั้งไต่ขึ้น
ก็จิ่งนำนิวขึ้น
เลยเล่าลัดเน่งขึ้น
แต่นั้นเป็นเขตห้อง
ก็หากแม่นแดนเมืองพวน
มันหากมีหนก้ำ
*(ที่นั้นเจ็ดเจื่องเจ้า
อันว่าสี่ขุนขึ้น
ตัดแต่ภูเขาหลูบหั้น
ก็ลวดเอาแม่น้ำ
ตราบต่อเท้า
นำแต่นั้น
ลัดใส่สันนิวภู
เมื่อนั้นไปเถิงเท้า
ที่นั้นมีม่วงไม้
ตั้งแต่กกม่วงขึ้น
สังขยาว่าไว้
อันว่าลวงใหญ่ได้สี่อุ้ม
ง่าของมันสองอัน
ง่านึ่งเป็นม่วงป้าน
คือดั่งเทพาพ่ระ
ง่านึ่งดูตระการเพี้ยง
หากแม่นหมากม่วงเข้ม
ท่าเพียลัดใส่
ซมพูพุ้นพร่ำไกล.
ปางหลวงห้วยใหญ่
เมือภูเขียวดั้นดุ่งไป.
เบ็ดใส่ภูไซ
แสดดอยดงกว้าง.
เถิงขุนห้วยเลิก
เถิงห้วยหาดดาว.
ตัดใส่ผาหลวง
เล่งลงเพียงบ้าน.
เท้าฮอดสบสวาง
ผ่อแดนดินกว้าง.
แปวหลวงภูใหญ่ ภายพุ้น
ดอยนั้นหน่วยหลวง หั้นแล้ว.
เถิงแดนดอยใหญ่
เถิงเท้าปากกวาน.
กงราชบุรี แท้แล้ว
ที่พระองค์เสวยสร้าง
บัวรพาตาวันออก ภายพุ้น
ยูสร้างอยู่เสถียร นั้นแล้ว)
ทางเหนือหมายเขต เมืองนั้น
หมายขึ้นฝ่ายเหนือ.
คานหลวงเป็นเขต จริงแล้ว
เถิงห้วยปากกาว.
เท้าฮอดสบสาย
เน่งไปภายหน้า.
นิวภูต้นม่วง
ลำดั้วใหญ่สูง แท้แล้ว.
เมือเถิงฮอดง่า ชุมนั้น
ประมาณแท้ห้าวา หั้นแล้ว.
(เป็นเขตสังขยา*)
ก็เล่าเป็นสองชั้น.
ฮสฮ่วงหอมหวาน
ปลูกแปลงหมายไว้.
ผลาเหลืองหลาก
คำแท้เที่ยงจริง แท้แล้ว.

คันว่าลัดจากนั้น
เถิงที่เมืองคำผง
แต่นั้นไปฮอดบ้าน
ขุนก็เฮวฮันเถิง
เขาก็ลัดห้วยเสียบ
แล้วเล่าเถิงสบซิว
ก็จิ่งไปเถิงห้วย
แต่นั้นลงฮอดห้วย
(ก็จิ่งไปเถิงน้ำ)
ขุนก็ชี้ฮ่างให้
ตราบต่อเท้า
ขุนก็กดเมืองหมาย
ท่อนี้เป็นเขตห้อง
อันว่าภายหนเหนือ
แต่นั้นขุนหาญท้าว
แล้วก็ถวายคำควร
เมื่อนั้นขุนลอพร้อม
เจ้าก็จาถีกถ้อย
อันว่าขงเขตเมืองล้านช้าง
ให้จือแจ้ง
จ่งให้เป็นเขตหมั้น
ใผอย่าโลภาเพียร
อันว่าเซ่นลูกไว้
กลายจากหลานเหลนไป
คันว่าสาคโรน้ำ
แม่นว่าฟ้ามุ่นม้าง
คันว่าเขาสเมรุหล้ม
ใผเกิดกัปใหม่พุ้น
ยามใดกัปไป่ม้าง
ใผยังเทียรฆาคง
อย่าได้ม้าง
ให้ค่อยบัวรบัติเอา
ใผยังพาโลล้น
เขาหากให้ล่าม้าง

หลายหลั่นอรัญญา
ผ่านพนังไปหน้า.
บวมตาดพลาญเพียง
เถื่อนไพรดงกว้าง.
ไปใส่เมืองสัน
ล่วงลงนำห้วย
นาหลวงบ้านถิ่น
เห็นน้ำล่องไป.
เนืองนองนทีใหญ่ ภายพุ้น
หมายไว้เขตดิน หั้นแล้ว.
แดนเขตเมืองพะกัน
เขตดินภายพุ้น
นครราชเมืองพวน แท้ดาย
ที่พะกันเป็นเจ้า.
กลับต่าวคืนมา แท้แล้ว
เขตเมืองทูลเจ้า.
กษัตราเจ็ดเจื่อง
คดีแม้งต่อกัน หั้นแล้ว.
ชวาพวนพรมเขต
จำไว้ชู่ทาง หั้นท้อน
เท้าชั่วมหากัป พุ้นแล้ว
ลอบชิงเมืองบ้าน กันเนอ.
เท้าเซ่นหลานเหลน
ฮอดหลอนเป็นเชื้อ.
สมุทรหลวงเขินขาด ยามใด
ดินปลิ้นโลกทะลาย.
อรธายทังโลก เมื่อใด
ยามนั้นก็จิ่งหาย หั้นท้อน.
ยังอยู่เทียรฆา ดั่งนั้น
ให้สืบเมืองเป็นเจ้า.
ให้ล่าคำกษัตริย์ นั้นเนอ
แห่งคำประถมเถ้า.
ไปชูชิงยาด เอานั้น
คำเว้าแห่งฮา ดั่งนั้น.

บัดนี้เอามาป้อยด่าไว้
จ่งให้เป็นดั่งปลาเมาเบือ
อันนึ่งให้มันดับมอดเมี้ยน
อันว่าอนตายมัน
แม่นว่ามันแหนหน้า
คันว่าไปป่าให้
คันว่าไปทางน้ำ
อันว่าคำวายเถิง
ตั้งแต่เซ่นลูกพี่
เถิงหลานหลอน
ใผอย่าโลภาพ้น
(เห็นแก่คุณภายโต
เบงสะหาวกล้า
อย่าได้อ้างดาบกล้า
แม่นว่าไพร่น้อยตกเมืองใผให้
คันช้างม้าตกท่งแท้
อันนึ่งเมืองใผไว้
เผือพี่น้อง(หากได้)หลั่งน้ำ
จำไว้เป็นที่หมั้นแท้
เพื่อให้เป็นสีมา
คันว่าใผบ่ฟังคำต้าน
แม่นว่าสัพพญูเกิดมามากแท้

อันว่าสองกษัตริย์เจ้า
พระเล่าต้าน
เมื่อนั้นเจ็ดเจื่องเจ้า
ข้อยขอลาพี่เจ้า
(แม่นว่าทุกสำเชื้อ
ทังชาวเมือง
แต่นั้นยามดีได้
พระก็เดินป่าไม้
เจ้าก็สุขอยู่สร้าง
เลยเล่ามีหลานเหลน
บัดนี้จักกล่าวเถิงเจ้า
อันว่าขุนนายหดให้เป็น

เท้าชั่วสาระมรณ์ นั้นท้อน
เดิดซะแคงทางพื้น.
ส้วยสิ่งดวงปลี นั้นเนอ
เกิดแถมมีมั้ว.
เมือบนให้ฟ้าผ่า มันเนอ
เสือเคี้ยวคาบกิน หั้นท้อน.
ให้เงือกท่อเฮือกิน มันเนอ
ฐู่อันยาน้อย.
ให้เมือเซ่นหลานเหลน ที่พุ้น
ฮอดกลายเมือหน้า.
จำท่านเสียสิน นั้นเนอ
เบียดเขาหยันหย้อ.
แข็งกลายเกินฮีต)
ฟันข้าข่มกัน นั้นเนอ.
ปรานีนำส่ง
ให้คืนให้แก่กัน แท้ดาย.
เมืองมันนั้นอย่าล่า เสียเนอ
สาบถให้แก่กัน แลนา.
เถิงเขตมหากัป นั้นเนอ
แก่พงศ์พันธ์เชื้อ.
สองเผือหากกล่าว มานี้
ก็ยาให้เกิดเห็น หั้นท้อน.

สาบถคำแล้วอย่า
คำแล้วอย่าเมือ แท้แล้ว.
เลยลาต้านสั่ง
ขุนอ้ายต่าวเมือ ก่อนแล้ว.
ซุมเผ่าพงศา ก็ดี)
ให้อยู่ยืนยาวหมั้น.
ลีลาเสด็จด่วน ไปแล้ว
หลายมื้อพร่ำนาน แท้แล้ว.
เมืองใหญ่เซียงขวาง
สืบพระองค์ปางช้อย เจ้าเฮย.
สุวรรณะบาลังก์ ก่อนแล้ว.
พระแท่นคำยามนั้น.

สังกราชได้ฮอดฮ้อย
พระจิ่งมาตื่มให้
ให้แก่พระยาคำกอง
ตั้งแต่บ้านพิกเสือก
นับแต่ดอนจาวเถิง
วาแขนขว้าม
ดอนกวานลาดพุ้น
ตั้งแต่ปากกับเท้า
กับทังขงเขตบ้าน
นับแต่กอคำเท้า
ขุนก็ลัดแต่หั้น
ตั้งแต่ปากขามเท้า
ลัดแต่เชียงสาไป
ฝูงหมู่นี้
จิ่งให้ถือเอาเป็น
(อันนี้บาลังก์ท้าว
ให้แก่พระยาคำกอง
อันว่าแดนแต่นั้น
มีกษัตริย์ราชา
แต่นั้นมาฮอดเท้า
(มีราชา
ชื่อพระไชยเชฏฐาท้าว
ได้สืบสร้าง
ก็จิ่งซ้ำมอบให้
พระบ่ให้เสียประเพณี
ตามแต่พระกษัตริย์เจ้า
บ่มีให้ล่าม้าง
(พระก็ตามใต่แท้
ตามแต่คำแถนหลวง
หลักแดนนั้น
อันว่าเมืองสูนห้วย
หากแม่นอารัฏฐาห้อง
บ่แม่นดินล้านช้าง
หากแม่นดินเมืองพวน

เถิงสี่สิบสองปี นี้แล้ว
เป็นเขตเมืองพวน พุ้นดาย
แต่ปางยามนั้น.
เมือฮ่องเมือคะมัง ที่พุ้น
ปากระมังภายใต้.
ไปเถิงพระบางคบิ
ไม้ใหญ่ยอยไฮ
ไปเถิงพวกฮก ภายพุ้น
เกิดเท้าปากทวาย พุ้นแล้ว.
ปางซึงปากเมก
ไปใต้ปากซัน แท้แล้ว.
ไปฮอดเชียงสา ที่พุ้น
เขตดินเมืองพุ้น.
เจ้าราชเชียงขวาง
เขตเมืองพวนแท้.
ตนอาจราชา)
แต่ปางยามนั้น.
หลายเซ่นทงแทน แท้แล้ว
สืบแทนหลายเจ้า.
สังกราชหกตัว นี้แล้ว
ใหม่ทงแทนขึ้น)
ทงธรรมทศราช
ปีนั้นนั่งแทน.
เป็นเขตเมืองพวน แท้แล้ว
แต่พงศาเชื้อ.
เป็นเกณฑ์แต่ก่อน มานั้น
คลองนั้นเที่ยงจริง แท้แล้ว.
คลองแต่ปางประถม
สั่งจริงจำแจ้ง.
ถือกันเป็นเขต)
ซะคาวนี้แม่นพวน แท้แล้ว.
เมืองพวนประถมเก่า พุ้นแล้ว.
ขงเขตเมืองลาว
แต่ใดมาแท้.

๑ บางฉบับว่า บ้านคก

บัดนี้จักกล่าวเถิงห้อง
อันว่าพระยาคำเกิดได้
ยามนึ่งราชาท้าว
ตั้งบ่ทศราชแท้
เจ้าก็ทำผิดน้องพระเจ้า
พร้อมทังขุนคำเกิดเมือง
เขาก็เลยเป็นหนี้
ทังพวกพร้อม
น้องพระเจ้า
โฮมเงินคำ
อันเป็นหนี้
โทษใหญ่แท้
นับแต่เป็นเงินได้
หกเบี้ยปลายห้าฮ้อย

ผู้นึ่งอันเป็นคำนั้น
เจ็ดแสนปลายเก้าฮ้อยแปดบาทเฟื้อง
เมื่อนั้นคำเกิดท้าว
ทังขุนเมือง
เพื่อบ่มีอันใช้
ขุนเมืองทังไพร่น้อย
ยามเมื่อสังกราชได้
กับฤกษ์ปีก่ามด
ก็จิ่งมามอบให้
กับทังฝูงไพร่น้อย
ถวายแก่น้องพระเจ้า
เพื่อให้ตางเงินคำ
ตั้งแต่นี้ฮอดเท้า
(แดนดินสูด
ทังมวลเสี้ยง
เมืองม่วงสองบ่เว้น
ตั้งแต่เมืองพิงเท้า
เมืองนางเมืองลากกว้าง
ทังฝูงบ้าน
ฝูงหมู่นั้น

แดนเมืองขงเขต ก่อนแล้ว
เวนให้เขตแดน.
เสวยเมืองคำเกิด ปางนั้น
ทำฮ้ายใส่ตัว.
ตนชื่อเจ็ดเจือง นั้นแล้ว
ชู่คนเขาเจ้า.
อัปรีย์โทษใหญ่ มากแล้ว
พลล้านฝ่ายนคร.
ทานโทษกรูณา
มากมีหลายได้.
ตามคลองตัดใส่
หลายถ้านถึกตน แท้แล้ว.
หกแสนปลายเจ็ดหมื่น จริงแล้ว
เงินแท้ถึกตน.

แสนปลายห้าหมื่น
คำแท้ให้แทน แท้แล้ว.
ตกขะม่าเลยกลัว
ไพร่ไทยินหม้อม.
เงินคำฝูงกล่าว มานี้
มาพร้อมพร่ำพระยา แท้แล้ว.
ซาวห้าตัวปลาย
แม่นในปีนั้น.
ดินเมืองคำเกิด จริงแล้ว .
อันอยู่ในดิน ก็ดี.
เสวยราชย์เมืองพวน ที่พุ้น
หนี้สินฝูงนั้น.
ไม้ม่วงลำสูง ที่พุ้น
โยชน์ยาวไกลกว้าง
ยอถวายน้องพระราช)
เวนให้มอบถวาย แท้แล้ว.
เมืองใหญ่หนองแส ที่พุ้น
ไปเท้าจ่อยจวน.
เชยแชยางเดิ่น ภายพุ้น
ถวายไท้ที่เซ็ง แท้แล้ว.

กับทังเชียงซางบ้[๑]าน
กลายไปสบมวนหลวง
เถิงปากห้วย
(ทังเล่า)เมือ
(แต่นั้นไปเถิงห้อง*)
แคมง่อมพุ้น
ตั้งแต่แดนง่อมเท้า
ไปฮอดดอยแม่ลูกแล้ว
แม้งนึ่งไปเถิงรุกโขต้น
ก็จิ่งเอาม่วงไม้
ภูกกันภูว[๒]าเท้า
ไปฮอดสุดยอดน้ำ
ยังเล่าเมือฮอดน้ำโม้
พระยาคำเกิดมา
ฝูงนี้หากแม่นอารัฐห้อง
พระบ่ให้ล่าม้าง
ตราบต่อเท้า
เหตุว่าคลองเมืองมี
ฟังเยอนักปราชญ์เจ้า
ทังมุนตรี
กับทังข้อยไพร่น้อย
(อันนี้)เป็นเขตแดน
ควรที่เฮาเจ้าข้อย
จำจื่อแจ้ง
(อันนึ่ง)ใผผู้บัวรบัติเจ้า
ก็ให้ตรงซื่อแจ้ง
บัดนี้จักได้เองซุลีนิ้ว
ไหว้พระเจ้า
ตั้งว่าพิเศษสร้อย
ขอให้พระเทศนาสอน
กับทังเทวดาด้าว
ขอให้มาช่อยชั้น

ทังที่เชียงกน
ผ่านไปมีแท้.
ชื่อว่าสบมอง
จอดแดนเมืองพุ้น.
พึงคณานกใหญ่
(ภายหน้าชั่วไกล)
ไปเถิงภูหมอกออก
สอยขึ้นฝ่ายเหนือ แท้ดาย
อัมพาไม้ม่วง ที่นั้น
หมายไว้เขตดิน หั้นแล้ว.
เถิงภูจ้ำไก่
ยวงพุ้นฮอดดอย.
แม่นเขตเมืองพวน แท้แล้ว
มอบถวายแทนหนี้.
เมืองพวนกับปปทีป จริงดาย
เสียแท้เมือลุน แท้ดาย.
เถิงเขตมหากัป
มอบดินแดนใช้.
ฝูงหมู่เสนา ก็ดี
หมื่นแสนขุนพร้อม.
ฝูงหมู่ชาวเมือง ก็ดี
แห่งเมืองพวนแท้.
จำเอาจดจื่อ
เอาไว้ชู่คน แท้เนอ.
จอมหัวภูวนาถ ก็ดี
จำไว้ชู่คุน แท้ดาย.
วันทาทูลเกศ
องค์แก้วสว่างกระสัน ก่อนแล้ว.
ธรรมเทศน์มหากัป แท้แล้ว
สั่งธรรมทังค้าย.
อินทร์พรหมเทวโลก ก็ดี
ผญากว้างช่อยปอง แด่ท้อน.

๑ บางฉบับว่า ภูกันภูลาด
๒ บางฉบับว่า เชียงขวางบ้าน

ขอให้ได้สืบสร้าง
ในเมืองคน
บัดนี้เฮาจักเอาในสร้อย
ตางให้เป็นแว่นไว้
เมื่อนั้นพระบาทเจ้า
พระก็ทงคลองธรรม
พระจิ่งตั้ง
ก็จิ่งเอาเขามา
พระก็บอกให้ฮู้
มีคำสอน
ให้สูมาฟังแจ้ง
(ทังมวลมา
เอาธรรมตั้ง
เฮาจักสอนสั่งไว้
แต่นั้นเขาจิ่งฟังจริงแจ้ง
ภูวนาถเจ้า
ปีเมือพระแต่งตั้ง
ตามกงเกณฑ์
(เชิญจำแจ้ง
ปีเต่ายีนั้น
พระบาทสร้าง
บุญเฮืองมี
พระก็โอกาสตั้ง
ฝูงเสนา
ฟังเนอโยธาแก้ว
ฝูงหมู่นำแห่เจ้า
ยามเมือพระบาทเจ้า
อย่าให้มีศัตรู
อันนึ่งให้แสวงก้ำ
(ให้มันฮู้แจบแจ้ง

แม่นว่าอามาตย์ผู้
แสนพระยาขุน
สัพเพเสี้ยง
ให้จื่อแจ้ง

ยืนยิ่งยาวไกล แด่เนอ
โลกลือยอย้อง.
คลองธรรมมากล่าว
สารแก้วชอบธรรม แท้ดาย.
ตนชื่อคำกอง
ทศราชดีจริงแท้.
คลองอาชญาจักร จริงแล้ว
ชู่คนหมดถ้วน.
เขาหมู่เสนา
ไพร่ไททังค้าย
ฝูงหมู่ขุนหลวง กูเฮย
ชู่คนฝูงเถ้า
เป็นคลองคำสั่ง)
ขุนเถ้าอย่าลืม แด่เนอ.
คลองเมืองตั้งแต่ง
สอนเสี้ยงชู่ลวง.
ธรรมเทศน์พิมพ์เมือง วันนั้น
กล่าวมามีไว้.
ใจจริงจำจื่อ)
ยามนั้นเที่ยงจริง.
เสวยราชย์นครขวาง ที่นั้น
ยศในนครกว้าง.
มีอาชญาสอน
หมู่มุนตรีพร้อม
พงศ์พันธุ์เชื้อชาติ กูเฮย
ควรให้จื่อจำ แท้แล้ว.
ยัวรยาตรไปมา เมื่อใด
เบียดพระองค์จอมเจ้า.
ศัตรูภายลุ่ม ดีเนอ
ดีฮ้ายชู่ประการ)

ตางราชเสนา ก็ดี
หมื่นมุนตรีพร้อม.
เทศนาในนอก
จำไว้ชู่คน แท้ดาย.

คุณพระมีมากล้น ฤๅอาจสังขยา ได้นั้น
เหตุว่าขุนบูรมมา แต่งแปลงเป็นเจ้า.
มันหากบัวรบวรณ์แล้ว ขุนบูรมเกลี้ยงอ่อยห่อย
ก็หากแล้วท่อนี้ ชียอไว้ที่ควร ก่อนแล้ว.

พื้นฐานบริษัทชาติไทย

สะบับบูธางแม้

สิสุมังสะเลงม้อม มับบาวบางใจ เอาบุลิ
มับ บอบมันไวแม้ว ะยะลาสอางให้ ป้ำเพิ่มเพิ่มโลก
ยิงทะธาวแม้ว บอยางป้อยจุ่อมปอง ผล้ะ ะให้ผล
ถึกล้อย ล้อบบาวลาวา เราจักผงาดป้ำบาง สั้วสอน
ทั้วล้าย ะให้มีโลกแม้ สัวลุธามอ่อม ร้อยปะดาะล้าว
เพ่งม้อมล่อบใธ ะให้ผลโลกแม้ มีหุาทั่วโลภา ให้ลุ่มฟ้า
ป่าได้ปูบหูม แต่ท้อม เป้นที่เอิาธาบไทอ้ มาสู่สิมพาม
ธามเตโล ล่าไกงูมกว้าว ะให้ลือาเท้า เถิงบอกพาย
พิม ลอาภิมะกุ ธอบถิมแดบฟ้า อับล่ามายลุ่มได้ แสม
ไบถเอิาธาม ให้เอิามาอับเทา มากูาผลิยอ้ม ะป่า
มีไพบล้ยา อิมลายลายโสก สั้วท้อม จ้าได้ทั้วแห่ม
แก้ว สะกูมหมั้นหมื่นปี แต่เผิ ะให้ลุโลกได้ โดยเง่

-๒-

ปาฤษา ผ่มอ่าโพหิษามเถ้า ป่าใดลาแล้อ ใช้ได้บ่ำ สักเอ็า นิละพามพ็ำโสก เกับมะณหล้ เก้าล้ามสั่ว สอม แด่เก้อม.

บัดนี้มาจักเล่าพากพั้ม ปาก่อมอุมบุธิม ก่อมแล้อ จาแต่อมบุธิม ลุภพิมพ่ำงฟ้า ลิวมาส้าว อุมพุโพเหวิบ เธิกนี้ ต้ำแต่กับก่ะว้า ปะถิมเถ้าพ่ำนาม อันนี้โพหัมแท้ อาจามสอมสั่ว มาแล้ว โผผู้บ้าอ่ามแล้ว ให้บ่โส้กิสุว แด่เก้ยม ต้ำหากอีเสกแท้ ถอมถ่าอาจิม ใด เจ้าเอิบ เป็นถ่าสอม. สั่วมาเธาธู้ ยังอ่าลาถภาว เอ้า แถมหูอาฟ้ากิ้ม ยามนั้ม ก่หากเป็นพ่เจ้า จอม ชั้มชีเวว แท้แล้อ หากแม่นสักใดให้ แถไอยิวบ้า ฝั้นม้าเถ้า จอมซ้อมยอกลอม พุ้มแล้อ อันอ่าแถม แล่วนั้มหากแม่นพี่ลสุกล้า บ่ธะเมลอมลิวเกิด จิวแม้ (เจ้าก่มิมแม่ก้า ถ่าธู้มากมี นับแต่ใต้ลุ่มกอ้าว อียาด อิวมอ) ท่ำอิะถิเป็น. ลู่เผิวสอมไว้ ยังอ่าแถมกินเค้า แถมฐ้าแถมเกือก กับหัวหูกิวเจ้า แถมฟ้าฟากลอม หากแม่นจักโสกท้าว ทั้งลิอาญา พระก่ปิวโลกา ลู่

ปั๊บภิดหมายทัมมะสาดอุบบูธิม

ฝ้าเป็นภักปากเจ้า อุบหมั่นแสบพบา ฝ้าท้อน
ท้าวสบา หมู่อุบภวานพ้อม ต่ำอ่าบูธานุเผ้า ปายมา
สอนสั่งเธาแล้อ แม่นก็เอาใส่เก้า สยมไว้อู่ลิน แก้แล้ล
ให้เกิดมิธัมล้า สัดอุก้าลุ่ม ปั๊บนี้ (ภาล่ามว้าง ใจเจ้า
จิ่วระวัง จัดแจ่งถ้ำ หมายแต่ท่านูแป่ง แม่นตั๋วอินใน
หน้า หมู่อวาสภาเมื๊อ (สัดอุให้ จุมใจอะลังมาก) ไม่
ถอมถ้าว ภาวเจ้าไส่ไป เมื่อใด ให้แม้ลุ้า ลิ่วท่านะก็
พุง ให้ธัมสาสัดอุพาย. ปู่เก็วปู่นี้ ปั๊บนี้พอะกำหมา
อุนให้ ธัมสาอันหมาก อันอ่าบ่มีต่ำ ถึแล้วล่ำอุ ภูยา
ว่ามีถินร้าย ปางป่ำใจปาย (อุกเฉื่อยหมากแห้ว้ไว้ ใน
ช้าหมากถ่า บ่รู้ ให้ล่ำพ้วง เทุกวิงถันสอง) ถันอ่าหวาม
ธาถิ ให้มีหวงใด้ ปั๊บนี้พอะก่ำบนหมากชั่น ปูวแต่วพา
แพวิบ ถอะเก็ทู้วแลอุ ให้ถึถูวแจ้ง ทูยอว่ามีกแมว
น้อย ท้าวหอบถึกถึก สันนั้น เท้าเล็วมีกว่ามน้อย แมว
ไม้อู่ยัน ทูลอว่าอีแพ้ยร้าย ว้อวแว่วถ่าถึกปิน บ่รู้ ถอม

-ปก-

ทีจิงใจจิต ล่ำฎูด้วยมั่ง เถิงเมื่อบ่มาต้า ในส่ะฤาษอับ
ฉอบ ถิบั้ง ภ่หากเป้นริดย้อย ·ขุนขุ้นแต่งถือ แห้แล้ว
บัถ้มั้พระบาดเจ้า ปิยาดบาสอบ ฝูงหม่างบรัมางอิง
ให้จิถอางฝูงมั้ ป่าได้ลาใจแห้ ใดบถอยให้จำจี เราเอิบ
ให้ถึงเซ้า พลังแห้ห่างไป ถับล่าลึกแต่งแล้ว ยังใส่
ถิกถิ แล้จิงบำมาห่ ใส่มะแจจำไว้ บามเมื่อบาบเอา
น้ำ อุบถภัลำฤาส่อบ ภ่ถิ ถอบหิวาฤเหิวาถมุง บ่ถอบ
แรงต่ำ ยังบื่าลอบเม่าอเป้า ราดุาพระบาด ป่าได้ให้
จอมเจ้าห่างหัง บั้งถึ บัถ้มั้พระภ่ถอบหม่ให้ ใดในอุบ
ล่าย (ผู้รัมาสาะบ่างหัว ประดูด้าเลดเมิดๆ ป่าปะบาดแห้
:หมูราชภาบใด หัมบุมมิ ป่าลอบลืมเอ็ง) ให้มีจิถถิ
ล้ำ บำถอางอังชื่ (ใจชื่แห้ รักสาไว้เอดแดน) บามเมื่อ
ภาบมีแห้ ·พายในถิกแต่ง ภ่ถิ ป่าได้เย้า ในแห้ป่าว
ดุง แห้ถาบ ถอบให้มีไปพ้อม พ่สองสามสิ บั้งมิ ป่า
มีใจใกลภ้า อิมแห้บ่ถิ แห้แล้ว บามเมื่อพระบาดเจ้า
บิอละบาดทางใด ภ่ถิ จิงให้มีถาแล ล่ำฎูด้าบั่ง อัง

---

(๑)- ในสะฤาษ สะบับเต็มว่า ในเดางอังขุอบ

-๗-

อันเอางั้น อันว่าถวายขุนเข้า บูชาบวชเข้า ตามนั้น
เอาว่าอย่างนี้ เสียแล้วว่าแต่ อันว่าสิ่งนี้ดอกเจ้า เมียๆ
มีคุณแก่เรานี้ บังเกิดแต่ท้องข้า ผู้เดียวดอกเจ้า
อกอ่างนางปิสา เสียเมื่อตนบังเกิด ดังบ้านเมืองของ
แก้ว* นางบวชเท่าใดนี้ นางนั่งเกิดปัดดิน เย็นดังเช่า
ไว้ ดังใจอุทิศหน้า บำรุงหาแหนหาน ปะเดิม แม่นดิน
นางให้ มะตะสักให้ เท่าเมืองนางนาง ทุกแห่งแหล่งน้ำ
ดอกไม้ผู้นั้น ดังนี้อกอ่างมะตะสักแล้ว ตามแต่งมีง
ทุกแห่งแหล่งน้ำ เมืองข้าอันเมือง มะนุษแต่ง
หน้า หนึ่งโลกโลกา ดังใดบัดสะทำบุญ บาบนางแผน
ไว้ นางจึงเมืองตามให้ ธาตุจักวุโลก เจ้าจึงมาเยือก
ไว้ ในหั้นบาบบุญ แท้แล้ว ดังใดมีอะนาถมั่ง ลิดชีว
เมืองแม่น ถั่วนั้น (เมะกำ) เท้นนางตาม นางบุนนางมั่ง
สันว่าเท่าบุนให้ เมืองเดียนางนาง สันว่าเท่านางแก้
ให้ลิดเมืองน้ำนาง เท้นแล้ว.

บัดนี้ นางจักจาแต่พัน พักกับก่อฝังดิน ก่อน
แล้ว ก่อกากเป็นสะถานพวง ธาบบาวบักอ้าง บาน

-๓๒-

ນ້ຽງຈ້ຽງໃຫ້ໝັ້ນເຝົ້າເຈ້ົ້າ ຮາຊາພຸວະນາດ (ປ່າໄຄ້ປນາດແທ້ ທຸນເຈ້ົ້າຊູ່ວັນ ຊອນລາບ) ອັນນີ້ຕ້ຳຫາກເປັນຄອງແທ້ ໃຫ້ຈຳຈີ ເອົາທ້ອນ ໃຫ້ຈີແຈ້ງ ຄວງນ້ຳຊູ່ອັນ ແທ້ລາບ ບັດນີ້ ພຣະກໍ່ສຍາມແຫ່ງບ້ານ ຝູງໝຸ່ນກວານເກັ້ຍ ຝູງຮັກສາບ້ວນງາ ໃຫ້ຈ່ຳນ່ຳຄິແທ້ ປ່າທ່ຳນ້ຳສຈານແທ້ ຕ່ຳປູ່ຄອງຫັ້ນຊອນລາບ (ຄັ້ນວ່າກາບຄລາງກັ້ນ ບາບະນາແສນຊ້ຳ ອັນວ່າກັ້ນອັນນີ້ ໃຫ້ນ້ຳໃຈເວ້ັ້ນຫ້ຼ ກ ຄິເນ) ປ່າໃຫ້ໃຫ້ລ ແລ່ນສ້ອງ ເນ້ອຫ້ຳເກ ນາ ແທ້ລາບ ແມ່ນວ່າໄປຄາງຫ້ານ ເຫ ແຫ່ງໄປຄາງ ກ ຄິ ຝູງໝຸ່ນຄ ນອາສາ ແນ ໜ ຳ ປ ຊ້ ນ ຫ ຄ ປ ຄ ແ ຝູ ໝຸ່ນກວານເກັ້ຍ ນ ແ ວ ອ ວ ຄ ໃ ຈ ຳ ນ ຫ ຍ ນ ນ ຍ ນ ຫ ວ ນ ຍ ຝ ໝ ວ ຄ ຝ ຮ ວ ງ ຄ ຈ ຫ ນ ຄ ຫ ຄ ປ ຄ ຫ ຄ ຄ ຄ

-๒๗-

แห้วหมู บัดนี้เขยะก็สอนจุนกุ้ม ประกอบหวัดสี (ต่อ)
ทางล่าง ถอยไว้แต่ปะคิม ให้ล่ำปัง แผลป่องปะกุ
กูย) ถังหากเหงือบอยาง ยอกไปลูงอแห้ ถอนให้ไพ
ถลามถ้อย เงามถูถิงถี ถังหากถูบากแห้ ป่าให้อยก
ไป แห้นี ยังบึงถามขุนเค้า ถินเอิาเล็าถอก บ่นผิ ขุ่า
ให้กูลล่าถ้อย ถิร้ายขุ่อัน แห้ลาย ยังบึงให้ล่าลูบขุ่มี
ถินลานแก็อเลิา ๆ ยังมีถอยขุนกุ้ม โกยถยบึงจำจี เอิา
ผิ ป่าให้ฝันโหมต้อา เขาบะฆ้าบ่ ถิ แห้ลาย บัดนี
พยะก็สอนสร้างอ้าขุ่อาใช้ ห้ามบาถลินใบ ก่อนแล้ว จิา
ให้มีถลางพูม ป่าให้มีถอางถ้าม ยังบึงให้ล่วยพูม
ธัมะเาเจ้า จอมแก็อพูอยบาถ ให้ล้มล้บ ถิะแห้มาอ่าถิม
แห้นี จุาให้ป่าแป่งเจ้า . โกยถยาอันฺ ป่าให้ไปแผง
ให้ สมนี้บ่ถอน แห้ลาย ยังบึงปุมจูบ้า สิาอ่วยถิมิ
เก้าะนัน ให้ถิแปาไอ้ ยังบึงถังอ่าฝันขุนกอ้าม ถะเาม
บาขุอ้าเกือา ก่ถิ ให้มีก่าเกูนพอะ ก่จิาฝันยังเค้า บ่
เว้าบ่าม ป่าเล็าเลิบเอิา แห้ลาย มันจักฝันโหมา โกม
ถอาถิาแห้ ยังบึงขอาบาถถิกผิเอาอ้ายู่ เอาบาถอม

กฎหมายธรรมศาสตร์ขุนบูรม

ฟังเยอนักปราชญ์เจ้า
ทังเสนา
ตั้งว่าบูราณแท้
เป็นที่เอาใส่เกล้า
ให้เกิดมีฮักษ์ล้ำ
(ยาล่าม้าง
จัดแจ่งตั้ง
เป็นดั่งขนในหนัง
(ศัตรูให้
ไม้ดอกค้าง
ให้แผ้วซ้ำ
ให้ฮักษาศัตรูภาย
บัดนีพระก็สอนขุนให้
อันว่ายอยืนตั้ง
หลอนว่ามีคนฮ้าย
(ซุกเชื่องหมากแห้งไว้
ให้ล่ำเผี้ยน
คันว่ายามราตรี
บัดนี้พระก็สอนพวกชั้น
ควรที่หลิงแลดู
หลอนว่ามดแมงน้อย
ทังเล่ามดง่ามน้อย
หลอนว่าขีเหยือฮ้าย
ควรที่จงใจจิต
เถิงเมื่อยอมาตั้ง
ก็หากเป็นฮีตข้อย
บัดนี้พระบาทเจ้า
ฝูงหมู่นายฮักษาองค์

ขุนหมื่นแสนพระยา ฟังท้อน
หมู่ขุนกวานพร้อม.
อยายมาสอนสั่ง เฮาแล้ว
สอนไว้ชู่คน แท้แล้ว.
ศัตรูก้ำลุ่ม นั้นเนอ
ใจเจ้าจ่งระวัง)
หมายแต่งยูแปลง
หมู่ลวาคณาเนื้อ.
เจียมใจระวังมาก)
ทางเจ้าไต่ไป เมื่อใด.
ลงท่านทีเพียง
อยู่เทิงฝูงนี้.
ฮักษาขันหมาก
ดีแล้วล่ำดู.
ปาปังใจบาป
ในซ้าหมากคำ บ่ฮู้
ทุกสิ่งขันสลา)
ให้มีเทียนไต้.
ฝูงแต่งพาเหวย
ให้ดีตงแจ้ง.
ทังหนอนตกถึก ฉันนั้น
แมงไม้ชู่อัน.
ง้องแง้งค่าตกปน บ่ฮู้
ล่ำดูตงเผี้ยน.
ในสถานอันชิอบ ดีนั้น
ขุนชั้นแต่งครัว แท้แล้ว.
ปลงอาชญาสอน
ให้จือคลองฝูงนี้.

๑ บางฉบับว่า ในเตงอันช่อบ

อย่าได้ลาใจแท้
ให้ตื่นเช้า
คันว่าตกแต่งแล้ว
แล้วจิ่งนำมาหอ
ยามเมื่อบายเอาน้ำ
*(ควรที่ใจจอดแจ้ง
ควรที่วางเทิงเตียง
อันนึ่งควรฟ้าวเฝ้า
อย่าได้ให้
บัดนี้ พระก็สอนสั่งให้
(ผู้ฮักษาด่านด้าว
อย่าประมาทแท้
ทำเนียมมี
ให้มีจิตดีล้ำ
(ใจซื่อแท้
ยามเมื่อการมีแท้
อย่าได้เข้า
ควรให้มีไปพร้อม
อย่ามีใจโกรธกล้า
ยามเมื่อพระบาทเจ้า
จ่งให้มีตาแล
อันนึ่งจ่งให้หมั่นเฝ้าเจ้า
(อย่าได้ประมาทแท้
อันนี้ตั้งหากเป็นคลองแท้
ให้จือแจ้ง
บัดนี้พระก็สอนแห่งบ้าน
ผู้ฮักษาบัวนาง
อย่าทำมิจฉาจารแท้
(คันว่ากลายคลองธรรม
อันว่ากรรมอันนี้
อย่าให้โทษแล่นต้อง
แม่นว่าไปทางห้อง
ฝูงหมู่คนทาสา
มันหากเป็นคลองแท้
อันว่าคนแฮงฮัก
โดยคลองให้จำจื่อ เฮาเฮย
พลันแท้เที่ยวไป.
อันใส่ตงดี
ใส่กะแจจำไว้.
อุทกังล้างส่วย ก็ดี
คลองเถ้าสั่งสอน)
ที่ควรแฮงตั้ง.
ราชาภูวนาถ
จอมเจ้าเที่ยวทัน นั้นเนอ.
ไทในขุนด่าน
ประตูเข้าเขตเมือง.
คลองราชการโต
อย่าลอนลืมเว้น)
นำคลองอันซื่อ
ฮักษาไว้เขตแดน)
ภายในตกแต่ง ก็ดี
ในแท้เปลี่ยวเดียว แท้ดาย.
พอสองสามสี่ นั้นเนอ
ขมแท้ปดี แท้แล้ว.
ยัวรยาตรทางใด ก็ดี
ล่ำดูตงเผี้ยน.
ราชาภูวนาถ
ทูลเจ้าชู่วัน ชอบดาย)
ไทขุนให้จำจื่อ เอาท้อน
คลองนี้ชู่อัน แท้ดาย.
ฝูงหมู่กวานเกย
ให้จำนำดีแท้.
ตั้งอยู่คลองธรรม ชอบดาย
บาปหนาแสนชั้น)
ให้มีใจเว้นหลีก ดีเนอ)
เมือหน้าเกิดมา แท้ดาย.
หนแห่งไปทาน ก็ดี
แนบนำยาช้า.
ฝูงหมู่กวานเกย นั้นแล้ว
ให้จือจำคลองนี้.

อันนึ่งนักสนมนาฏน้อย
(จ่งให้บัวรบัติโดย
คันจักเมือหาบ้าน
(เพื่อว่าเมือเที่ยวอยื้อ
กับทังฝูงพี่น้อง
โรคาแถม
ควรบอกให้
บนบอกแจ้ง
คันว่าบ่ดั่งนั้น
ผิว่ายังกลายคลอง
อันนี้เป็นคลองถ้าน
ใผอย่าได้ล่วงพ้น
บัดนี้พระก็สอนขุนคุ้ม
(ฮีตหากตั้ง
ให้ลำเอยี้ยม
คันหากเห็นบัวนาง
ควรให้ไพความถ้อง
คันหากดูยากแท้
อันนึ่งถามขุนเถ้า
ซ้ำให้หลิงลำถ้อย
อันนึ่งให้ลำเลียบชู่มือ
(อย่าให้กลายคำสอน
อันนี้คลองขุนคุ้ม
อย่าให้เป็นโทษต้อง

บัดนี้พระก็สอนสั่งข้าช่วงใช้
จ่งให้มีความเพียร
อันหนึ่งให้ค่อยเพียรฮักษาเจ้า
ให้ลืนล้น
จ่งให้อยำแอยงเจ้า
อย่าได้ไปแทบใกล้
อันนึ่งปุนดูน้ำ
ทังสีฟัน
อันนึ่งคันว่าเป็นขุนกว้าน
ให้มีคำทูลพระ

ฝูงหมู่บัวนาง ก็ดี
ฮีตคลองธรรมนี้)
เถิงเฮือนพ่อแม่ ดั่งนั้น
อยามไท้พ่อแม่ตน
เจ็บป่วยปางเป็น
ถึกคึงฮนฮ้อน)
เทวีผู้แก่
ควรแล้วจิ่งเมือ แท้ดาย.
ยำเล่าเลยเมือ
โทษมีจำไว้.
สาวสนมจำจื่อ เอาท้อน
คลองแท้สั่งสอน แท้ดาย.
ประตูทวารทังสี่
คลองไว้แต่ประถม
แปวปล่องประตูหลวง)
ออกไปเดียวแท้
ถามดูตงที่
ยาให้ออกไป แท้เนอ.
คนเขาเข้าออก นั้นเนอ
ดีฮ้ายชู่อัน แท้ดาย.
คืนสามเทือเลิงเลิง
ฮีตคลองประถมเถ้า)
โดยคะนิงจำจื่อ เอาเนอ
ภายหน้าบ่ดี แท้ดาย.

หัตถบาศคนใน ก่อนแล้ว
อย่าให้มีความคร้าน.
จอมหัวภูวนาถ
ดีแท้กว่าตน แท้เนอ.
โดยคลองอันซื่อ
สนมนี้บ่ควร แท้ดาย.
สรงสว่ายตีนมือ
ให้ดีแปลงไว้.
กวานราชวังหลวง ก็ดี
ก็จิ่งเป็นอันเค้า.

บ่ดั่งนั้น
มันจักเป็นโทสา
อันนึ่งของหากตกเมือเบื้อง
อย่าได้ลวงบายเอา
ควรที่มีความไหว้
เพิ่นหากอนุญาตแล้ว
บัดนี้พระบาทเจ้า
อย่าได้กลายคำสอน
อันนึ่งอย่าได้เอากันหลิ้น
อย่าได้คึดโลภเลี้ยว
อันนึ่งอย่ายัวะเย้า
(เกรงท่อ)อาณาพระ
อันนึ่งญิงใดจักเข้าเว้า
ให้มีความถองเถิง
อย่าท่อสองคนเว้า
คันว่าหากกะทำดั่งนั้น
อันนึ่งอย่าได้ทำสหายด้วย
อย่้านท่อภายหน้าโทษแล่นต้อง
อันนึ่งอย่าได้อยืมเอาผ้า
ตั้งหากผิดฮีตแท้

อันนึ่งอย่าได้อยืมหนังสือไว้
หลอนว่ายังสลั้งแท้
อันนึ่งเพิ่นมาอยืมของแท้
คำอันนั้นผัวบ่แจ้ง
อันนึ่งผัวมีทางไปแท้
(*คันว่ามีผู้ฮู้นำแท้
อันนึ่งเพิ่นมาซื้อ
คันว่าผัวบ่แจ้ง
ถ้าว่ายังขายแท้
ควรให้อยั้ง
อันนึ่งคันจักไปหลิ้นแท้
ยังมีใสใยความ
ผัวบ่วางความให้
บาดว่าคืนสู่ห้อง

ยาเล่าเลยเอา แท้ดาย
โทษถองเถิงแท้.
อาณาเขตสังโฆ ก็ดี
บาปเวรยังต้อง
สังโฆเจ้าเขต จริงดาย
วางให้จิ่งเอา ซอบแล้ว.
สอนสั่งนางญิง ก่อนแล้ว
บาปเวรเมือหน้า.
เกินญิงสาวบ่าว
ลวงชู้จากผัว แท้ดาย.
ผัวเมียห่างไกลกัน นั้นเนอ
ข้าตายมรเมี้ยน.
สนมนาฏบัวนาง ก็ดี
คอบเคยภายหน้า.
จากันซับซิ่ม นั้นเนอ
เมือหน้าบ่ดี แท้ดาย.
สนมนางภูวนาถ นั้นเนอ
นำให้ถึกตน แท้ดาย.
สนมนางมานุ่ง ธรงนั้น
คลองนั้นบ่ดี แท้แล้ว.

พอปีบ่มีซอบ คลองดาย
เสียนั้นบ่ดี.
ผัวโตซ้ำบ่อยู่ เฮือนนั้น
เอาให้ก็บ่ควร แท้แล้ว.
ดนนานมาฮอด ก็ดี
เอาให้ก็จิ่งควร แท้ดาย.
ของโตมีค่า ก็ดี
นำแท้อย่าขาย แท้ดาย.
ภายลุนเป็นโทษ จริงแล้ว
ยังถ้าแห่งผัว ก่อนแล้ว.
หนแห่งเฮือนใผ ก็ดี
กล่าวจาในห้อง.
พลอยไปยังด่วน ดั่งนั้น
เหงฮ้ายโทษมี แท้แล้ว.

อันนึ่งได้ว่ามีผัวแล้ว
อย่าได้กวนหลิ้นแท้
อันนึ่งอย่ากินเหล้า
เลยเล่ามายามี
ทำเยื่องนั้นมีนานแท้
ชีวิตสั้น
(แม่นว่าทำใดให้
ประเพณีญิง
ไปใสให้
ผัวอนุญาตให้แล้ว
อันนึ่งใผหากมีผัวแล้ว
จ่งให้บัวรรบัติดี
อันนึ่งอย่าได้ทำเสียให้
ให้ค่อยเพียรพร่ำย้อง
อันนึ่งอย่าได้ไปหลิ้นส้อย
แม่นว่าลูกหลานเขา
อันนึ่งคันไปทางใดแท้
ผัวหากอนุญาตให้
คันว่าการด่วนแท้
ก็จิ่งสมนางพระยา
อันนี้พระบาทเจ้า
ทังทาสีทาสา
อย่าได้ทำคลองฮ้าย
ให้เอาใจหลีกเว้น
อันนึ่งจ่งให้บัวรบัติเจ้า
เฮ็ดให้มันชอบแท้
หากจักมีบุญค้ำ
บุญจิ่งมาชูชัก
เป็นดั่งสีดาแก้ว
นางก็บัวรบัติชอบแท้
อันนี้พระหากตั้งฮีตไว้
ทังฝูงญิง
บัดนี้พระจักสอนคนผู้
(*ทุกสำไฮ้

ก็ยาเอยียวชายอื่น นั้นเนอ
เชิงชู้ม่ายกัน นั้นดาย.
หลงเพศโมหา
เกิดเป็นเชิงชู้.
จักตายย้อนคมดาบ
เถิงแท้เที่ยงจริง แท้แล้ว.
ยาล่วงลืนคลอง
ล่ำแยงยอไว้.
ผัวตนถามถี่)
ฉันนั้นจิ่งกะทำ หั้นท้อน.
ให้อยู่ในคลอง นั้นเนอ
แห่งผัวตนแท้.
ศักด์ศรีผัวอ่อน ลงเนอ
ยอขึ้นก็จิ่งควร แท้แล้ว.
ฝูงหมู่ไทเฮือน นั้นเนอ
บ่มีอยำหย้าน.
ให้ถามผัวดูก่อน
ไปแท้ก็จิ่งไป แท้เนอ.
ให้มีบ่าวนำไป ชอบดาย
เพิ่นลือชาแท้.
สอนสั่งนางสนม แท้แล้ว
หมู่นางฝูงใช้.
มิจฉาจารเชิงถ่อย นั้นเนอ
เมือหน้าก็จิ่งดี แท้ดาย.
ภูมีเทวราช จริงเนอ
คลองเจ้าสอนสั่ง หั้นท้อน.
สุขเมื่อภายลุน
ให้ฮุ่งเฮืองเมือหน้า.
กัลยาเมียมิ่ง พระยาลามนั้น
บุญค้ำฮุ่งเฮือง แท้แล้ว.
สอนนาฏบัวนาง
ชู่คนให้จำไว้.
เทียวทางทุกข์ขมอด ก่อนแล้ว
ฟังแล้วให้จื่อจำ.

ให้ค่อยยอดค่อยเยื้อน
แม่นว่าเห็นฝูงญิง
คันว่าเห็นสนมเนื้อ
ให้เอาตนหลีกเว้น
ผิว่ายังเทียวใกล้
คันว่าหมดโทษแล้ว
อันนึ่งผู้ขี่ช้าง
คันว่าทันสนมนาง
บ่ดั่งนั้น
คันว่าหมดโทษแล้ว
อันนึ่งผู้ไป่ฮู้ฮีตบ้าน
ขี่ม้ากลายราชา
ให้เอาแส้
(เอาแต่เพียงพอสม
ทัณฑกรรมให้
สามสิบสามบาดแท้
ผิว่าตามกะกุลแท้
เผิ้งพร่ำพร้อม
ผิว่าขี่กลายเจ้า
มีอยำแอยง
กลายขุนผู้
ให้ตีห้าบาดแส้
คันว่าษมมานั้น
ตามแต่คลองกล่าวไว้
(อันนึ่ง)ผู้ใดได้ขี่ม้า
ให้เอาตนลงหนี
คันว่าหากบ่เว้น
ควรตีสิบ
ผิแม่นเสนาท้าว
ควรยาดฮื้อ
ผิว่ายังอยากได้
ให้มันเถิงฮอดฮ้อย
หากมีทางคดเคี้ยว
อย่าได้พาตนไป
ตามแห่งแนวตน)
ก็อย่าเมือนตาจุ้ย.
เทียวทางยัวยาตร ไปนั้น
หนีแท้ชั่ววา นั้นเนอ.
ตีเสียสิบบาด ซอบแล้ว
วางไว้อย่าเสีย แท้ดาย.
ไปที่ทางหลวง ก็ดี
ก็หลีกไกลเอาเว้น.
ตีเสียสามสิบสามบาด
วางไว้อย่าเสีย.
ทังแห่งคลองเมือง ดั่งนั้น
พระยอดเมืองเป็นเจ้า.
สามง่ามมาตี นั้นเนอ
บาปมันคนใบ้
มันเสียเข็ดหลาบ)
วางไว้อย่าเสีย หั้นท้อน.
ษมมาเงินห้าบาท
เถิงแท้ฮอดพัน หั้นแล้ว.
น้อยหนุ่มบัวนาง
ผ่านในสนมหน้า.
เสนาฝูงใหญ่ ก็ดี
สมแท้โทษมัน หั้นแล้ว.
มีเงินค่าบาท ควรแล้ว
มีแท้เที่ยงจริง หั้นแล้ว.
กลายแห่งสังโฆ ก็ดี
หลีกไกลกลอยเว้น.
ดนขี่กลายไป ดั่งนั้น
บาดเติมคลองแท้.
เพียแสนเสเนศ ก็ดี
เอาแท้ชอบคลอง.
ให้มีของมาไถ่ เอาเนอ
เงินแท้ก็จิ่งวาง ให้ท้อน.
ให้ขี่คืนหนี นั้นเนอ
โทษมีมาต้อง.

ใผอย่าได้ขี่ช้าง
ทังสังโฆ
เถิงที่ทางฮอมแท้
บ่ดังนั้นเอาเขี้ยน
บัดนี้มาจักบอกที่นั่งให้
ทังโยธา
แม่นว่าฝูงเผ่าเชือ
...ให้ถือตามประคือเมือง
อันนึ่งราชกะกุลเชื้อ
ให้พากันนั่งเบื้อง
อันนึ่งนางหนุ่มเสนาแท้
อย่าได้ไปนั่งใกล้
ฝูงใดยังบ่โดยคำแท้
ให้จือแจ้ง

บัดนี้จักกล่าวมุนตรีเฝ้า
ใผอย่าได้ฮ่าวต้าน
อันว่าคลองกล่าวไว้
คันจักไปทางใด
แม่นว่าขี่ช้างม้า
(ควรถือตาม
อย่าถอดถ้าน
ยามจักเข้าสู่บ้าน
อย่ากลายแท้
(จ่งให้ตั้งขนาดไว้
อันนึ่งแขกต่างท้าว
เมื่อจักเถิงหลักคำ
หากบ่โดยคลองแท้
เกรงจักผิดบาทเจ้า
อันนึ่งให้อดตั้ง
คืดชู่ชั้น
อันใดพระบาทเจ้า
ให้ฮีบได้
อันนึ่งอย่าเบียดเบื้อง
ให้ค่อยเอาใจขวาง

กลายพระบาทเรงโญ นั้นเนอ
ก็ดั่งเดียวพลอยเว้น.
ให้ยอมือนบนอบ ไปท้อน
สามฮ้อยชอบคลอง แท้แล้ว.
ฝูงหมู่เสนา ก่อนแล้ว
หมื่นแสนมวลพร้อม.
จอมหัวภูวนาถ ก็ดี
ยาลอนกลายถ้าน.
กษัตราตนใหญ่ ก็ดี
ถันหน้าก็จิ่งควร แท้แล้ว.
นางแสนขุนหมื่น ก็ดี
สนมเหน้าบ่ควร แท้ดาย.
ตามคลองจักมีโทษ จริงแล้ว
คลองนี้ชู่อัน แท้เนอ.

ราชาภูวนาถ ก่อนแล้ว
หลายถ้อยลื่นคำ นั้นเนอ.
เป็นเขตพิมพ์เมือง แท้ดาย
ก็อย่ากลายคลองตั้ง.
ไปเที่ยวทางใด ก็ดี
แผ่นพิมพ์เมืองบ้าน
ลืมคลองยาประมาท)
เมืองใดแท้ให้ลง นั้นเนอ.
หลักคำภูวนาถ เฮาเฮย
ถือหมั้นอย่าไล แท้เนอ)
เมืองอื่น มา ก็ดี
ให้ลงเสียนั้น.
ดนไปจักมีโทษ จริงดาย
บุญกว้างที่เซ็ง แท้แล้ว.
ขันตีเพียรมาก
ตางเจ้าแต่งแปลง นั้นเนอ.
มีใจจงมาก ก็ดี
โดยแท้เที่ยวพลัน.
ฝูงหมู่ชาวเมือง นั้นเนอ
แต่งแปลงเมืองบ้าน.

อย่าได้โลภาพ้น
ให้ค่อยคึดซู่ซั้น
อันนึ่งเสนาข้า
ควรที่ถามฮีตแท้
อย่าให้กลายคลองแท้
อย้านว่าโทษแล่นต้อง
อันนึ่งให้แต่งตั้ง
อย่าได้เห็นแก่เงินคำเขา

อันนึ่งอย่าได้ข่มไพร่น้อย
ยามเมื่อการเมืองมี
อันนึ่งอย่าได้กล่าวต้าน
มันจักเป็นโทสา
อันนึ่งอย่าได้โกธาเข้ม
ให้ค่อยต้านกล่าวเว้า
อันนึ่งให้หลิงดูการหนักแท้
ให้แต่งโสภาพแท้
อันนึ่งให้เบิ่งคนทุกข์ไฮ้
ฝูงหมู่ฮามแลงงาย
ฝูงใดยังขมอดฮ้าย
ให้พิจารณ์แจบแจ้ง
อันนึ่งอย่านอนพ้น
ให้สอนตนใจ้ใจ้
อันนึ่งซ้ำให้สอนตาไว้
มีทังหูพร่ำพร้อม
อันที่เป็นคุณแท้
อันบ่เป็นประโยชน์แท้
อันนึ่งสอนมือไว้
แม่นว่าเมียท่านนั้น
อันนึ่งให้ค่อยอยำแอยงเถ้า
บุญจิ่งค้ำ
อันนึ่งจ่งให้ครพแก้ว
บุญจักมาช่วยค้ำ
อันนึ่งอย่าได้ลืมคุณแก้ว
มันจักเป็นโทษฮ้าย

หลายความมักโลภ บ่ดีดาย
คะนิงไว้จือจำ หั้นท้อน.
กินเมืองตกแต่ง แปลงนั้น
คลองตั้งแต่หลัง นั้นดาย.
พาโลมักมาก นั้นเนอ
เถิงเนื้อถึกตัว แลนา.
ตามแพ่งบูราณ
โลภพรางเอาแท้.

ฝูงหมู่ไทเมือง นั้นเนอ
ให้แต่งเขาฝูงนั้น.
คำอยอกใสใย นั้นดาย
โทษครามเมือหน้า.
สวานความเลวด่า กันเนอ
จาแจ้งซอบคลอง แท้ดาย.
การเบาทุกแห่ง
บูราณตั้งแต่หลัง นั้นเนอ.
คนมั่งมูลหลาย
บ่พอเฮือนอย้าว.
ให้ฮ่มเพิงดูถี่ หั้นท้อน
ตามถ้านจิงควร แท้ดาย.
กลางคืนหลับตื่น เลิงเนอ
ใจแจ้งแว่นแยง แท้เนอ.
ไปมาหลิงล่ำ ก็ดี
ฟังแจ้งซู่คลอง แท้เนอ.
ควรไปแวนเที่ยว ดีดาย
ยาย้ายย่างไป.
ยาเอาของท่าน
ยาเอื้ออ่าวบาย แด่ดาย.
ลุงตาฝูงแก่
เถิงเถ้าชั่วมรณ์ แท้แล้ว.
ทังสามเป็นที่เพิ่ง
คราวหน้าหากจักขวาง แท้ดาย.
มาดาพ่อแม่ นั้นเนอ
ภายหน้าชั่วชีวัง แท้ดาย.

อันนึ่งอย่าได้พาโลล้น
มันจักเป็นบาปฮ้าย
อันนึ่งให้แต่งหมั้น
คันหากมีทางหลาย
อย่าให้โจโรฮ้าย
ควรที่คึดก่งเกื้อ
ก็จิ่งได้ชื่อว่าเสนาแก้ว
บ่าวไพร่ยูท่างสร้าง
อันนึ่งให้หมั่นเฝ้า
อย่าให้ภูมีพระ
เหตุว่าใจกษัตริย์นี้
บาดพระองค์โกรธฮ้าย
บัดนี้มาจักได้กล่าวต้าน
...คนใดมีผิดแท้
อย่าได้มีเบี่ยงเลี้ยว
ควรที่ตัดใส่แท้
(อย่าให้กลายคลองเมือง)
ใผผู้มากล่าวต้าน
(ให้ค่อยคึดแจบแจ้ง
จ่งให้มีใจหมั้น
อย่าได้ฟังทางเดียว
ให้ผู้มันผิดนั้น
ผู้แม่นนั้น
อย่าเบงถ้อย
ให้ค่อยตรองตราตรึก
ความไป่พิจารณ์แจ้ง
คันว่าโทษหากมีแลน้อย
หากว่าผิดเถิงเงินเหย้
ให้ผ่อนบ้าง
คันว่ามีค่าฮ้อย
คันว่าฮอดบาทแท้
อันนี้เป็นฮีตเบื้อง
ฝูงหมู่ไทกวานเมือง
ตัดให้แล้ว
อย่าได้ข่มไพร่น้อย
มิจฉาจารเมียท่าน
ลงไหม้แผ่นแดง แท้แล้ว.
ขนันลาดประตูเมือง ดีเนอ
ทับเต็งตันไว้.
เศิกเสือบังเบียด เมืองเนอ
กันไว้กว่าดี แท้ดาย.
ฮักษาเมืองตางราช
เมืองบ้านให้ฮุ่งเฮือง เจ้าเฮย.
ภูวนาถจอมหัว นั้นเนอ
กล่าวหานำฮ้อง.
ควรเกรงกลัวขนาด
ขวัญเจ้าบ่อยู่คึง หั้นแล้ว.
ตามฮีตคลองผิด ก่อนแล้ว
ให้พีจารณ์ตรงถี่ ดูท้อน
ชังซ้ำย่ำลง นั้นเนอ.
ตามฮีตพิมพ์คลอง หั้นท้อน
บ่ดีจริงแท้.
นิมนต์ยกก่อน ก็ดี
ยาฟ้าวเชื่อตาม นั้นเนอ
โดยฮีตคำสอน)
ให้ฟังสองเบื้อง.
ตามคลองมีโทษ
ควรได้ชอบดี หั้นท้อน.
เห็นที่โภคา แท้ดาย
ดั่งยอยซาเป้ง.
ยาหลอนฟ้าวผูก ตีเนอ
ยาข้าบั่นเสีย แท้ดาย.
เมือเทิงห้าบาท ก็ดี
ตัดแท้แต่เบา หั้นท้อน.
ให้ฮอนมาเถิงบาท
ให้หลุดไว้เค่งเดียว.
ประถมภาคพิมพ์เมือง แท้แล้ว
จ่งค่อยพีจารณ์แจ้ง.
ตามคดีภายนอก นั้นเนอ
ชาวบ้านบ่ควร แท้ดาย.

คันว่าหนี้หากมากกว่าย้อย
จ่งให้พิจารณ์ตัด

อันนึ่งเสนาผู้
ให้ตั้งเที่ยงขนาดแท้
คึดว่าให้หลีกเว้น
ฉันทาเป็นต้นเค้า
(อันว่าฉันทาเห็นแก่เชื้อ
เห็นแต่กะกุลโต
ก็เล่ามีใจเลี้ยว
เลยเล่าตัดเบี่ยงถ้อย
(อันนึ่งเห็นแก่ความเคียดแค้น
เลยเล่าเอาความผิด
คึดใคร่หมายปักป้ำ
ตัดโทษให้
อันนึ่งโลภานั้น
เห็นแก่สินท่านจ้าง
อันนึ่งภยาคตินั้น
อย้านแต่ผิดอาชญา
ตัดแต่งความดีเข้า
เอยียบย่ำฝูงผู้น้อย
(*อันนึ่งโมหาหุ้ม
บ่ฮู้ดีชั่วฮ้าย
เลยเล่าสินความให้
โทษบ่มีท่อก้อย
ฝูงนี้คลองบาปแท้
ให้ค่อยบรรเทาจัด
ตั้งให้โสภาพแท้
มันย่อมดีใจหลาย
บัดนี้จักกล่าวต้าน
(*เข้าหากใจบ่เตื้อง
ตั้งหากโยโสแท้
เขาหากโลภาไหม
เฮ็ดให้ฝูงชาวบ้าน
เพื่อว่าเหลือแฮงเขา
ควรฮอดเสนา ก็ดี
ขาบถวายทูลเจ้า.

พีจารณ์ตัดแต่ง ความนั้น
โดยด้ามดั่งคลอง,
ห้าประการคลองบาป นั้นเนอ
จำไว้อย่าหลง.
ชาติเผ่าพงศา
เสี่ยวสหายเกลอแก้ว.
เห็นโตลื่นกว่าเพิ่น)
เต็งพุ้นบ่เสมอ.
บังเบียดชังกัน
ใส่เขาความฮ้าย
ทำเวรบาปใส่
ฉันนั้นบ่ควร แท้แล้ว.)
มีใจมักมาก เฮ่วแล้ว
เลยซ้ำเบี่ยงความ.
เห็นแก่ความกลัว
ยศสูงหัวหน้า
หานายได้เปรียบ
ให้เสียต้อยต่ำลง.
หัวใจบ่แจ้งส่อง
ใดแท้ชอบคลอง.
ตามใจบ่ฮู้เหตุ
ก็ตัดให้ท่อภู)
ไปสู่อวีจี แท้ดาย
หลีกไกลกลอยเว้น.
ตามแพ่งคลองเมือง แท้เนอ
ไพร่ไทยอย้อง.
ฝูงขุนใจบาป ก่อนเนอ
คะนิงฮู้ฮีตคลอง แท้แล้ว
ผิดแพ่งคลองเมือง)
ไพร่พลชาวบ้าน.
ฮนฮ่อนไปมา
ลวดเลยมาฮ้อง.

จ่งให้เสนาพร้อม
ผิหากแม่นความไพร่น้อย
..จ่งให้เอาไปแท้
ก็จิ่งจักชอบตั้ง
ผิบ่ขืนให้แท้
ควรเสนา
อันนึ่งใผผู้ยังไป่ฮู้
ควรถือกขันชมมา
คันว่าขุนหากยังชอบแท้
ใผหากมากล่าวฮ้อง
คันว่าไพร่บ่แพ้
มันหากเป็นความมัน
ผิว่าไพร่บ่ฮู้
ควรที่นำเมือถวาย
คันว่าไพร่บ่มีผิดแท้
ให้ไหมขุนสองฮ้อยแท้
กับทังขันแปลงนั้น
ผิว่าตัดดังนี
บัดนี้จักกล่าวตั้ง
ก็หากตามคลองเมือง
อันว่าเมียหลิ้นชู้
ยังเล่ามีคนมา
อันว่าของสินสร้าง
อันว่าสองส่วนนั้น
ส่วนนึ่งให้
ตามคลองเมือง
คันว่าผัวหากเสียค่าแล้ว
ควรที่ขายเอาเสีย

ผิว่าผัวบ่ขายค่าขาดแท้
แล้วมีขันชมมา
อันนึ่งลุงตาได้
อย่าได้เอาสมบัติ
อันนึ่งเมียหลิ้นชู้
มันหากคืดคดเลี้ยว

พีจารณ์ตรงถี่ นั้นเนอ
ชาวบ้านโทษมี หั้นแล้ว.
ขืนเขาดั่งเก่า นั้นเนอ
คลองแท้สั่งสอน เจ้าเฮย
ผิดฮีตคลองเมือง แท้ดาย
ใส่ขันไหมซ้ำ.
ยังฮีตคลองเมือง ก็ดี
ขาบถวายเถิงเจ้า.
ดอมคลองอันแม่น ดั่งนั้น
ความถ้อยส่วนขุน.
ตัดใส่ขันไหม ชอบแล้ว
ถือกขันแปลงแล้ว.
ควรถือกเสนา ชอบแล้ว
ขาบทูลเถิงเจ้า.
ขุนกุมมัดผูก เอานั้น
คลองตั้งแต่หลัง แท้แล้ว.
เป็นเงินห้าบาท
เสมอแท้ชอบคลอง แท้แล้ว.
เถิงแห่งมิจฉาจาร ก่อนแล้ว
แต่หลังเดิมเค้า.
ผัวบ่มีเห็น ดั่งนั้น
ซ่อยปองเอาได้.
ปันเป็นสามส่วน ควรแล้ว
ควรได้แก่ผัว ชอบแล้ว.
ผู้ซ่อยกุมเอา
กล่าวมาฉันนี้.
มาสู่เฮือนตน ก็ดี
ค่ามันมาไว้.

ให้ขืนแก่ ลุงตา
แก่ผัวเงินฮ้อย.
แปลงปลูกเป็นเฮือน ก็ดี
ส่งคืนวางให้ นั้นเนอ.
มีใจสาโหค ก็ดี
หมายข้าแห่งผัว ดั่งนั้น.

มันก็ปุนปองข้า
เลยประสงค์ใส่ง้วน
อันนึ่งคึดโลภเลี้ยว
มันก็เอาไปทอม
ควรให้พีจารณ์แท้
แม่นว่าเสียค่าแล้ว
อันนึ่งเมียหากมีชู้แล้ว
ทังเล่าเอาเมียคืน
จ่งให้มีของพร้อม
ควรให้ผัวมีเงินฮอดฮ้อย
คันว่าคารวะเจ้า
พระหากอนุญาตแล้ว
อันนึ่งเมียมีชู้แล้ว
พลอยเล่าเลวกันตาย
อันว่าของผู้ชู้
หากมีคลองกล่าวไว้
อันนึ่งเมียหลิ้นชู้
ควรข้าตายทังสอง
ผิว่าเทียมเอาได้
(เขานั้นมีโทษแท้
ควรคาดให้
เหตุว่าเสียพิมพ์เมือง
ผิว่าเขาวอนแท้
เงินห้าบาทให้
อันนึ่งชู้หากไปชู่ข้า
ให้ข้าชู้
อันว่าของชู้นั้น
เป็นขันไหม
บัดนี้จักกล่าวห้อง
...ตั้งที่ขันไหมนั้น
เป็นห้าฮ้อย
สำหรับขันแปลงนั้น
ขันไหมเป็นสองฮ้อยห้าบาทแท้
ขันชมมานั้น
ก็หากตามคลองเมือง

ผัวเสียมรณาศ
อยาฮ้ายให้แก่ผัว แท้ดาย.
ลักลอบของผัว
ฝ่ายชายผู้เป็นชู้.
ตรองตราตัดถี่ ดูท้อน
ผัวข้าก็หากควร แท้ดาย.
ทังได้ใส่สินไหม ดั่งนั้น
เสพสมฉันนั้น.
เงินพันไปไถ่ เอาเนอ
ทูลเจ้าพระยอดเมือง แท้แล้ว.
จอมหัวภูวนาถ ดั่งนั้น
วางให้ก็จิ่งเอา ชอบแล้ว.
คึดยากในใจ
คอบสารสมง้วน.
มีหยังหน้อยมาก ก็ดี
เอาให้ใส่สินไหม หั้นแล้ว.
ผัวเล่ายังเห็น ดั่งนั้น
พรำกันลางแล้ว.
ชาวเมืองจักเป็นโทษ จริงแล้ว
ชาวบ้านประมาทคลอง นั้นแล้ว)
โทษใหญ่เต็มแฮง
ล่วงกลายคลองเถ้า.
ขอยอมยังโทษ ดั่งนั้น
ไหมท้อนเชิ่งมัน.
ผัวตายมรณาศ ฉันนั้น
เมียนั้นพร่ำสอง แท้เนอ.
ควรมอบลุงตา
ขาบถวายเถิงเจ้า.
ชรากาลเถ้าแก่ ก่อนแล้ว.
อยุดลงเถิงถ่อง
ฉันนั้นก็จิ่งควร ชอบดาย.
ถอยลงเถิงถ่อง
คลองตั้งแต่หลัง
ผ่าถ่องขันแปลง
กล่าวมาฉันนี้.

๑ ต้นฉบับว่า สาลาชะกะกุลกาลเถ้าแก่

แม่นว่าเสนาท้าว
ขันแปดฮ้อย
อันว่าขันไหมนั้น
คือว่าเป็นสี่ฮ้อย
ส่วนว่าขันแปลงนั้น
อันว่าขันษมมา
แม่นว่าเสนาท้าว
ให้ใส่หกฮ้อยแท้
อันว่าขันไหมนั้น
ให้ว่าเป็นสามฮ้อย
คันว่าขุนกวานให้
ให้เป็นขันห้าฮ้อย
ตั้งแต่นั้น
ตามลำดับใผมัน
ฟังเยอเสนาท้าว
ให้จื่อแจ้ง

....ตามแต่โทษหนักแท้
ตัดให้โสภาพแท้
อันว่าคลองฝูงนี้
อย่าทำมิจฉาจาร
อันนึ่งฝูงหม้ายฮ้าง
เขาหากปุนปองเอา
คันว่ายังได้แล้ว
ควรที่ไหมมันซ้ำ
ผิเจ้ากวานไปจวบแท้
เลยข้าเสีย
อันนึ่งใผได้ไปลักเข้า
เจ้าของเห็นข้าถิม
ผิว่านาหากบ่ทันขายแท้
*(ให้มันหามาแทน
...แม่นว่าของฝูงนั้น
คันหากยังเอาได้
จ่งให้ใส่โทษซ้ำ
ใผผู้ยังลักเข้า
...คันว่าเจ้าของเห็น

ทงเมืองยศใหญ่ ก็ดี
มีแท้ค่าคอ.
อยุดลงถ้านต่ำ
ฉันนั้นชอบคลอง แท้แล้ว.
ผ่าถ่องขันไหม
ผ่าถ่องขันแปลงนั้น.
ทุกภายขุนใหญ่ ก็ดี
ขันนั้นค่าคอ.
ให้อยุดลงผ่าถ่อง
จริงแท้ชู่คน หั้นแล้ว.
อยุดลงถ้านต่ำ นั้นเนอ
มีแท้ค่าคอ เจ้าเฮย.
ตามแห่งกะกุล นั้นเนอ
ผ่าลงเป็นถ้าน.
แสนพระยาขุนใหญ่ ฟังท้อน
จำไว้อย่าลืม แท้ดาย.
ปานกลางถ้านต่ำ ก็ดี
ยาได้เบี่ยงคลอง แท้เนอ.
อินทร์แต่งแปลงมา แท้ดาย
จากผัวเมียแท้.
ฝูงบ่าวนงค์ฮาม ก็ดี
ยากซาก็เลยได้.
ของเก่าคืนมา ดั่งนั้น
เป็นเงินห้าบาท ควรแล้ว.
คืดเคียดโกธา ดั่งนั้น
ว่าฤาลางแล้ว.
ในนาของท่าน ฉันนั้น
ลางแล้วโทษบ่มี.
ให้ตัดใส่สินไหม นั้นท้อน
ท่อกันควรแท้)
จำใช้ชอบคอง แท้แล้ว.
ของเก่าคืนมา ดั่งนั้น
พอห้าบาทเงิน หั้นท้อน.
ในเยียของท่าน ก็ดี
ข้าตายลางแล้ว.

คันหากบ่ข้าแท้
ให้มันหามาแทน
ผิว่ายังเล่าได้
ควรที่ตัดขันไหม
คันว่าฝูงใดได้ลักเครื่องแท้
ควรให้ใช้ฮอดห้าเคิ่งแท้
ผิว่ายังเล่าได้
ให้ใส่ขันษมมา
ผิว่าเป็นขุนแท้
ให้ค่อยถอนยศซ้ำ
ใผฮักษาเครื่องเจ้า
แม่นว่าคนใดเห็น
ใผผู้ยังเล่าได้ลักคราด
ให้มันใช้ห้าท่อแท้
ผิว่ายังเล่าได้
ให้ใส่ขันษมมา
อันนึ่งของหากได้พิจารณานั้น
ส่วนนึ่งนั้น
ส่วนนึ่งไว้แก่เจ้า
ส่วนหนึ่งไว้ขุนกวาน
อันนึ่งผู้ใดปากกล่าวต้าน
บาดว่าภายสุนมา
ความบ่มีสักขีแท้
...(มั่นนั้นพาโลแท้
ควรที่ตัดโทษให้
อันนึ่งใผผู้มีใจเลี้ยว
ควรที่ตัดแต่งให้
คันว่ายังเล่าได้
ควรที่ให้มันใช้
อันว่าคลองไหมนั้น
ก็จิ่งควรชอบแท้
ฝูงใดนำมาได้
อันว่าถ่องค่านั้น
คันว่าบ่ได้ผู้ลักนั้น
คุณมันมี

จำใส่สินไหม นั้นเนอ
ท่อกันควรแท้.
ของเก่าคืนมา ดั่งนั้น
ท่อมูลอันเค้า.
ทังลาง้าวดาบ ก็ดี
ฉันนั้นชอบคลอง แท้แล้ว.
ของเก่าคืน ดั่งนั้น
ท่อของฝูงนั้น.
ขันค่าคอตัดใส่
เสียแท้ถอดคืน แท้เนอ.
พลอยเล่าเลยเสีย ดั่งนั้น
ก็ให้เอาถวายเจ้า.
กับไถทังแอก ก็ดี
ฉันนั้นชอบคลอง เจ้าเฮย.
ของเก่าคืนมา ดั่งนั้น
ท่อของฝูงนั้น.
ปุนเป็นสามส่วน
ถวายเจ้าราชเรงญ์ ชอบแล้ว.
วัตถุเก่าตามคลอง นั้นเนอ
ชอบคลองควรแท้.
บักท่านเป็นโจร ดั่งนั้น
ลวดบ่เป็นโจรแท้.
บักตู่เป็นโจร ดั่งนั้น
กลายคลองผิดฮีต)
มันนั้นถ่องขัน หั้นท้อน.
ลักเอาเมียท่าน หนีนั้น
มันใช้ค่าคน.
เมียเก่าคืนมา ดั่งนั้น
เถิงแท้สี่ขัน หั้นแล้ว.
ขันค่าคอตัดใส่
คลองตั้งแต่งมา แท้ดาย.
คืนหาผัวเก่า มันนั้น
ควรให้แก่มัน ชอบแล้ว.
ได้แต่คนเดียว ญิงนั้น
ถ่องค่าหัวนำให้.

คันว่าเอาโจรได้
ส่วนนึ่งให้ผู้ได้
อันนึ่งใผเป็นโจโรฮ้าย
ให้ป่าวฮ้อง
คันว่ากลายเขตบ้าน
ก็จิ่งจำเอานำ
คันว่าฮอดบ้านหน้า
เถิงแดนฝูง
เขาเล่านำไปพ้นเขตบ้าน
...เขาจิ่งวางมอบให้
ไทจิ่งนำไถเข้า
(หมดหนทาง
แล้วจิ่งกดจำไว้
เขียนขีดไว้
อันนึ่งคันยังสงกาด้วย
จิ่งให้พร้อม
ก็หากกดเอาแล้ว
จิ่งให้พัดตั้งเค้า
แม่นว่ามันหากกลายดงด้าว
...ก็จิ่งหายเสียแท้
ก็หากหมดโทษแล้ว
อันนึ่งคนไหลน้ำ
แม่นว่าใผจวบพ้อ
อันว่าค่าหัวนั้น
...ถ่องนึ่งถมบุญคุณ
อันนึ่งคนใดได้
มีผู้มาจวบพ้อ
ให้ตอบตั้ง
เหมือนดั่งถมนาคุณ
คนใดได้เป็นหนี้
มีผู้ไปจวบพ้อ
อันว่าค่าหัวนั้น
ส่วนนึ่งให้ผู้ได้
บัดนี้จักกล่าวเถิงข้อย
...เขาเล่ามีความซัง

ปุนเป็นสามส่วน
มานั้นตอบคุณ.
ลักเอาของท่าน หนีนั้น
นำส้นไต่ฮอย.
เถ้าแก่ฝูงใด ก็ดี
ไต่ฮอยเมือหน้า.
จำไต่เติมไป นั้นเนอ
ไพร่ไททังข้า.
ฮอดที่แดนใด ก็ดี
ฮอยนั้นแก่ไท ดั่งนั้น
หมดที่ฮอยโจร
แห่งชินำไปได้
เป็นคลองคักแน่)
เป็นแท้แห่งสักขี.
ฮอยตีนปนแปลก กันนั้น
กันแท้แทกฮอย หั้นท้อน.
นำเสนอเสเนศ เมื่อใด
ฮอยนั้นแทกดู นั้นเนอ
คีรีขงเขต โตนั้น
ความสงกาหมดโทษ
ชาวบ้านสว่างกะหาย เจ้าเฮย.
แขวนคอไม้ทับ ก็ดี
เอาได้บ่ตาย ดั่งนั้น
ปุนเป็นผ่าถ่อง
แก่มันเอาให้.
กินสารง้วนเบื่อ
เอาไว้บ่ตาย ดั่งนั้น
คุณค่าเพียงสม
แก่คนไหลน้ำ.
หนีไปประเทศต่าง ก็ดี
เอำได้ต่าวคืน.
ปุนแปลงสองส่วน
มานั้นตอบคุณ ซอบแล้ว...
เมียนางน้อยหนุ่ม ก่อนแล้ว
ลวดหนีเฮือนอย้าว.

เขาก็ไปเพิ่งเสนาท้าว
ในที่ไกลแลใกล้
ชอบที่มีคำแท้
อย่าให้กลายหลายวัน

อันว่าฮอดมื้อเช้า
อย่าให้กลายมื้อค่ำแท้
คันว่าบ้านไกลกันแท้
หรือหากไกลกว่านั้น
ควรเที่ยวแท้
กับให้นำสินไหม
อันว่าโฮงพระยานั้น
กับทังซาวหน่วยเบี้ย
อันว่าสิบหน่วยเบี้ย
ฝูงนี้เป็นสินไหม
จ่งให้มีของพร้อม
สิบหน่วยเบี้ย
อันนึ่งห้าหน่วยเบี้ย
เฮือนขุนกวาน
เหตุที่ทำผิดแท้
ก็จิ่งตกแต่งให้
จ่งให้มีขวานพร้า
กับทังห้าหน่วยเบี้ย
คันแม่นเฮือนยศถ้าน
...จ่งให้มีเหล็กพร้อม
กับทังห้าหน่วยเบี้ย
คันแม่นเฮือนเสนาถ้าน
ให้มีเหล็กพร่ำพร้อม
...กับทังสี่หน่วยเบี้ย
ผิว่าเฮือนขุนแก้ว
กับทังซาวหน่วยเบี้ย
คันแม่นซาวกวานค้า
ให้มีเหล็กพร่ำพร้อม
อีกกับสองหน่วยเบี้ย
ตามพิมพ์เมือง

เมืองใดข้อยไพร่ ก็ดี
เมืองท้าวที่เซ็ง.
คอบเมื่อวันลุน เมื่อใด
ไป่ควรคลองแท้.

กองงายเถิงเที่ยง ก็ดี
ควรให้คอบความ.
พอประมาณมื้อนึ่ง ก็ดี
หลายมื้อท่องเถิง.
ไปคอบอันเดียว
มอบถวายพระเมืองเจ้า.
ให้มีเงินเบี้ยนึ่ง แท้ดาย
ยอขึ้นขาบถวาย.
ยอมอบเฮือนแสน
ชอบคลองควรแท้.
ทังเงินพอบาท นั้นเนอ
นำให้ชอบคลอง แท้แล้ว.
เฮือนหมู่เสนา
ดั่งเดียวกันนั้น.
หนีไปมีคอบ ใผนั้น
มีพร้อมเครื่องแข็ง แท้แล้ว.
ทังเงินหกซีก นั้นเนอ
นำให้คอบความ แท้ดาย.
สูนวังทังสี่ ก็ดี
ทังเงินห้าซีก
นำให้ชอบคลอง แท้แล้ว.
ขุนพันยศใหญ่ ก็ดี
สีเสี้ยนซีกเงิน
นำให้อย่ากลาย แท้ดาย.
มีเงินสามซีก
นำให้ชอบคลอง แท้แล้ว.
กวานเพียภายนอก
สองเสี้ยนซีกเงิน นั้นแล้ว.
นำคอบคลองควร
เล่ามีฉันนั้น.

คันว่าเฮือนไพร่น้อย
...ให้มีเหล็กพร่ำพร้อม
กับทังหน่วยนึ่งเบี้ย
ผิว่าคนนำให้แล้ว
ภายลุนเลย
ควรฮอดเสนาไหว้
หากจักนำถอดให้
ผิว่าบ่แข็งเฮือนแท้
เหตุว่าดูง่ายพ้น
ผิว่าคราวไกลแท้
คันว่ายังใกล้แท้
คันว่าหากบ่มาคอบแท้
...ผิว่าเจ้าเฮือนบ่ข่าวให้
คันว่าเจ้าเขาเห็น
ผิว่าเจ้าเฮือนยังกล่าวต้าน
ควรให้ตัดขันไหม
ผิว่ายังอยู่หั้น
ลางคนเลยตายเสีย
...ควรที่ตัดแต่งให้
คนใดเห็นทาสข้า
ไปหนใด
มันเห็นแล้ว
เงินนึ่งบาทแท้
ผิบ่คอบเจ้าหนี้
...คุณเขามีฮ้อยบาทเฟื้อง
อันนึ่งคนใดโกธาฮ้าย
โทษบ่สมพอตี
เมียลวดปบป่วงขึ้น
ควรที่ให้ไถ่แท้
กับทังแข็งเฮือนแท้
คลองหากตั้งแต่งไว้
ผิว่าเลือดบ่ออกแท้
ให้มีขันษมมา
คันหากมันตีแท้
ให้แต่แข็งค่าอย้าว

ฝูงหมู่ชาวเมือง ก็ดี
ทังเงินพอซีก นั้นเนอ.
นำให้ก็จิ่งควร แท้แล้ว.
เครื่องข่มแข็งเฮือน ดั่งนั้น
โกรธกุมครัวไว้.
ให้เมือทูลภูวนาถ
เอาได้เที่ยวคืน หั้นแล้ว.
กลายคลองจักมีโทษ
งานแท้ล่วงคลอง แท้แล้ว.
สองวันให้มาคอบ
วันนั้นอย่ากลาย แท้เนอ.
มีโทษเถิงถอง แท้แล้ว
คนเพิ่นมาหา ดั่งนั้น
ก็ให้เอาควรแท้.
จาม่อขืนความ ดั่งนั้น
ใส่มันเถิงฮ้อย.
เถิงขวบปลายปี ดั่งนั้น
จุ่มจมไปนั้น.
มันใช้ค่าคน ซอบแล้ว
คนเพิ่นลักหนี
อยู่ไกลหรือใกล้
คืนมาเว้าต่อ ดั่งนั้น
ควรให้แก่มัน ซอบแล้ว.
คอบสี่เสนา นั้นดาย
นำให้อย่าหลอ แท้เนอ
เคียดด่าตีเมีย ดั่งนั้น
ข้าฟันกะทำฮ้าย.
เถิงโฮงภูวนาถ ดั่งนั้น
ถ่องค่าหัวคน นั้นแล้ว.
บรบวรณ์ทุกสิ่ง นั้นเนอ
ฉันนี้แต่หลัง แท้แล้ว.
ลวดแล่นเถิงโฮง ดั่งนั้น
ขาบถวายพอฮ้อย.
ยังบ่พอเลือดต่ออก ฉันนั้น
เฮือนนั้นซอบคลอง.

อันนึ่งเมียหากทำผิดแท้
...แลได้แล่นขึ้นอย้าว
ก็บ่มีโทสา
ควรที่แข็งเฮือนให้
อย่าได้ลอนล่วงแท้
อันนึ่งผัวหากกินเหล้าบ้า
แม่นว่าเมือเพิ่งห้อง
อันว่าคลองกล่าวไว้
อย่าได้ลอนกลายคลอง
อันนึ่งคันว่าสองทีแล้ว
...*(ให้แต่ง)ขันษมมา
แข็งเฮือนนั้น
ตามคลองมี
อันว่าเลือดบาดค้อน
เป็นคลองควร
ผิว่าเฮือนเสนาแท้
อันว่าเลือดบาดค้อน
อันนึ่งถ้าแม่นเฮือนขุนพันนั้น
อันว่าเลือดบาดค้อน
ผิว่าเฮือนขุนกว้าน
อันว่าเลือดบาดค้อน
คันว่าให้ชอบแท้
จิ่งบ่หนักพุ้นพี้
อันนึ่งพอแต่ตีเล็กน้อย
...ให้แต่แข็งเฮือนเขา
คันว่าเฮือนขุนบ้านนั้น
อันว่าเลือดบาดค้อน
คันว่าเฮือนจ่าบ้าน
ค่าบาดค้อน
ผิว่าเฮือนไพร่น้อย
อันว่าเลือดบาดค้อน
อันว่าเงินกล่าวนี้
หากแม่นเบี้ยซีกเสี้ยว
บัดนี้จักกล่าวห้อง
...คันว่าเทือนึ่งนั้นให้มันมีไก่พร้อม

ตีพอเลือดออก ก็ดี
เฮือนแห่งฝูงใด ก็ดี
มากความสังแท้.
สมคลองแล้วอย่า
คลองเถ้าบ่ควร แท้แล้ว.
ตีเมียหนีพ่าย ไปนั้น
เฮือนอย้าวแห่งใผ ดั่งนั้น.
มีแต่แข็งเฮือน เจ้าเฮย
ฮีตมีประถมตั้ง.
แม่นเฮือนแสนหมื่น ก็ดี
ใส่เงินหกเบี้ย.
เหมือนดั่งภายหลัง
ที่จามาแล้ว.
ฮ้อยนึ่งษมมา แท้แล้ว
ฮีตมีมาไว้.
ให้ษมมาฮ้อยนึ่ง
สามเบี้ยแม่นคลอง แท้แล้ว.
ให้ษมมาหกบาท
อยำเฟื้องชอบคลอง แท้แล้ว.
ให้ษมมาห้าบาท
ห้าเบี้ยชอบคลอง เจ้าเฮย.
ษมมาสามบาท
สมด้ามชั่งยอย นั้นนา.
บ่มีพอเลือดออก ฉันนั้น
ชอบคลองควรแล้ว.
ษมมาห้าบาท
เงินเบี้ยชอบคลอง หั้นแล้ว.
มีเงินเบี้ยนึ่ง
เถิงแท้บาดเดียว.
ให้ษมมาพอบาท นั้นเนอ
เงินเฟื้องจิ่งควร เจ้าเฮย.
ยาสงกาว่าอันต่างๆ สังท้อน
เงินฮ้อยน้ำสาม หั้นแล้ว.
จาควายแมบสีก ก่อนแล้ว
ทังเงินบาทนึ่ง

ให้เจ้าเฮือนล้าล้า
คันว่าสองทีนั้นให้มีหมูพร้อม
...อันว่าคลองแข็งเฮือน
แม่นว่าเจ้าเฮือนได้เฮ็ดฮั้ว
ยังเล่าซูซีดล
มันตั้งทำเวรให้
ให้หาโตมาเปลี่ยนไว้
คันว่าได้มาแล้วจ่งข้า
...อันว่าเฟื่องเทิงขึนแก่เจ้า
เฟื่องลุ่มให้
ก็จิ่งกินต่ำรา
อันนึ่งควายซนอย้าว
ทีนึ่งนั้น
คันหากยังบ่แล้ว
ควรที่จับโตมัน
ผิว่ายังถืกแท้
อันนี้คลองกล่าวไว้
อันนึงซนเล้าเข้า
ทีนึ่งหรือสองที
แนวควายฮ้าย
ทำเหตุให้
ควรให้ฮีฮ่ำถ้วน
ควรสู่ขวัญ
คันว่าสามทีแท้
อย่าได้เลี้ยง
เหตุว่าผีขวงเข้า
มันจิ่งอยู่บ่ได้
บัดนี้จักกล่าวห้อง
ผิว่าเหมืองนาฮด
อันว่าโตกวานบ้าน
มันก็คร้าน
ควรที่อาณัติให้
ทางพุ้นพี้
อย่าให้น้ำ
...เหตุว่ามันหากคร้าน
เอาแต่ฝนฮวายฮำ

บ่มีให้สู่ขวัญ ดอกนา.
ทังเงินเบี้ยนึ่ง
ให้สู่ขวัญกันแท้.
ทังแกวดหนามหนา แล้วนั้น
เข้านอนจนได้.
เห็นกันอุบาทว์
โตนั้นอย่ากะทำ แท้ดาย.
พลีเมืองขวัญสู่ นั้นเนอ
ถวายแท้แม่นคลอง.
ผู้ที่กระทำขวัญ
ถืกคลองควรแท้.
เฮือนชานหักเป่ไปนั้น
หมูเหล้าสู่ขวัญ ซอบแล้ว.
ซนตื่มเพแถม
ข้าเสียยาไว้.
ให้นำคลองไทฮีต จริงเนอ
ประถมเถ้าแต่ลาง แท้ดาย.
หรือว่าคันได ก็ดี
ท่อใดก็คำแล้ว.
จังไฮอุบาทว์
ฮนฮ้อนแก่คน.
ตรองไตร่ตามคดี
เหล้าหมูเงินเบี้ย.
ฟันตัวกับปทีป จริงเทอญ
ขวงเจ้าจุ่มตัว แท้แล้ว.
สูนมันหาบ่อน
เลวม้างมุ่นเฮือน หั้นแล้ว.
หนแห่งกะทำนา ก่อนแล้ว
ฮอดกันหลายเจ้า
เดินเขาฮ้องป่าว ดั่งนั้น
ปุนสร้างซ่อยแปลง.
เสียงขีให้แจบ
สองเบื้องสากษี แท้ดาย.
ไหลผ่านนามัน
ใจถ่อยพาโล
ก็จิ่งสมความคุร้าน.

เมื่อใดมันใจเลี้ยว
อันว่าเงินห้าเบี้ย
ผิว่ามันหากยังซ่อยแท้
ก็จิ่งแจกแบ่งให้
คันว่ามันหากมักมากแท้
ควรที่ไหมมันเสีย
คันว่ามันซ่อยแท้
เมือให้เสนาตัดขันไหม
ผู้นึ่งหมั่นเลียบน้ำ
ผู้นึ่งบ่ไปนำทังหลาย
เพิ่นบอกสองทีแล้ว
มันยังดนลักแท้
...คันว่าผู้ลักนั้น
ผิว่าตามคลองเมือง
อันว่าฝูงพี่น้อง
...คันว่าโจรหากข้า
ควรที่ข้า
อันนึ่งฝายพระยาเจ้า
เด็กน้อยเขาบ่ฮู้
ให้บอกแก่พี่น้อง
เขาหากไปแปลงดี
ผิว่าผู้ใหญ่นั้น
...ควรที่จำแปลงแทน
ก็หากเหลือกำลังแท้
ให้กดดูของพี่น้อง
ของทังมวลนั้น
ตัดให้ใช้
คันว่าเถิงระดูแล้ง
เลยเล่าเป็นฮกเฮื้อ
ก็จิ่งสังขยาดู
...ควรที่ตัดให้ใช้
แม่นว่าเด็กน้อยแท้
...ควรให้เขาใช้เข้า
คันว่าฮอดขวบแท้
ก็ให้แปลงฝายแทน

โลภาลักลอบ เอานั้น
ไหมซ้ำซอบคลอง แท้แล้ว.
ปุนแปลงตกแต่ง ฝายนั้น
สมแท้แก่มัน เจ้าเฮย.
หากเล่าตัดเอา ดั่งนั้น
ห้าบาทเงินควรแท้.
เจ้าฝายบ่กรูณา
ใส่มันพอฮ้อย.
ได้ที่เหมืองฝาย ดั่งนั้น
ลักเอาฝายน้ำ.
สามทีมันบ่อย่า
ควรไหมห้าบาทเงิน.
ใจกล้าบ่เสีย ดั่งนั้น
ข้าตายมรเมี้ยน.
อย่าเอิ้นอ่าวหามัน สังท้อน
เจ้าฝายตายมรมิ่ง เสียนั้น
โจรฮ้ายพร่ำกัน หั้นแล้ว.
เสนาแสนหมื่น ก็ดี
ไปม้างเปล่งเสีย ดั่งนั้น.
พ่อแม่ลุงตา เขาเนอ
อย่าว่สังเสียท้อน.
ไปเพเผาจูด เสียนั้น
ใส่ขันไหมซ้ำ.
แปลงฝายบ่ฮอด ดั่งนั้น
กินนั้นซู่อัน หั้นท้อน.
ปุนเป็นผ่าถ่อง
เถิงห้าซู่อัน ซอบแล้ว.
วางนาเสียเปล่า
น้ำขาดเขินบก
เข้าในนานั้น.
ตงเสี้ยงอย่าให้หลอ แท้ดาย
เขาจูดเผาเสีย ก็ดี
ฉันนั้นดั่งหลัง นั้นเนอ.
ปีใหม่มาเถิง เมื่อใด
ดั่งภายหลังนั้น.

ผิว่าผู้น้อยแท้
ให้เขายอขันแปลง
คันว่าได้เปล่งน้ำ
...ทังเล่าฟันฮางลิน
...จ่งให้พีจารณ์ดู
...ควรที่ให้ใช้แท้
อันนึ่งใผผู้โมหาฮ้าย
เลยเล่าลวดไหม้บ้าน
ควรตัดใส่ห้าฮ้อย
ก็จิ่งสมโทโส
คันว่าเมืองหมื่นแท้
ควรที่ตัดโทษให้
แม่นว่าเมืองขุนบ้าน
ให้ไหมฮ้อยห้าบาทแท้
ผิว่าบ้านไพร่น้อย
ก็หากมีขันไหม
คันว่าบ้านข้าแท้
อย่าได้เฮ็ดบาปแท้
คัน่ว่าใผหากอยืมของท่านแท้
มันหากยังอำเอา
คันว่านานคืนแท้
เลยเล่าเว้า

ความบ่แล้ว
ก็จิ่งเห็นของเขา
ควรที่ตัดสินให้
ใช้ท่อแล้ว
ก็จิ่งแม่นฮีตแท้
ให้มีขันษมมา
อันว่าขันอันนั้น
มีเข้าตอกทังดอกไม้
ใผผู้มีใจเลี้ยว
จักได้ไปอยู่พื้น
คันว่าใผประสงค์หนังสือนั้น
คันว่าเขียนขีดแล้ว

เขาบ่แปลงเป็น ก็ดี
พร่ำษมมาพร้อม.
ในนาของท่าน ก็ดี
บ่อนคันนาน้อย.
ดั่งหลังฉันนั้น.
ท่อค่าเห่มืองนา ซอบแล้ว.
ฮักษาไฟบ่ถ้วนถี่
เมืองท้าวที่สถาน ดั่งนั้น.
ตามโทษสินไหม เจ้าเฮย
โทษมันอันฮ้าย.
แสนเมืองถ้านต่ำ ก็ดี
สามฮ้อยซอบคลอง แท้แล้ว.
คาเมภายนอก ก็ดี
เงินนั้นซอบคลอง หั้นแล้ว.
ฝูงหมู่ชาวนา ก็ดี
แต่เงินหกเบี้ย.
ขันไหมฮ้อยนึ่ง
ตามถ้านต่ำสูง หั้นท้อน.
ให้คืนท่านยานาน
โทษมีภายหน้า.
เจ้าของถามโจทย์ เอานั้น
คืนแท้แต่นาน.

เลยฮอดขุนเมือง ดั่งนั้น
เมื่อลุนภายช้อย.
คนอยืมใช้ค่า
ของนั้นค่ามี ซอบแล้ว.
คลองแต่ปางประถม
ห้าบาทเงินขาวล้วน.
ให้มีเทียนสี่คู่
ถวายไหว้บ่ารือ.
ลวงเอาของหมู่ ดั่งนั้น
ในหม้อหมื่นปี บ่อย่าแล้ว.
ให้หาแนวมาก่าย เอาเนอ
คืนเจ้าเที่ยวพลัน นั้นดาย.

อันนึ่งคันใผฮู้
คันว่าสักขีมีฮู้แจ้ง
ผู้ใดผิดท่านแล้ว
ภายลุนเป็นโทสา
ควรที่ตัดขันไหมซ้ำ
ให้มีเงินฮ้อยเบี้ย
ผิว่าคนทุกข์แท้
ควรถือกปาราชึกซ้ำ
คนใดพาโลล้น
มันนั้นมีโทษแท้
ห้าบาทแท้
อาชญาจักร
อันนึ่งใผได้บักโทษฮ้าย
ภายลุนเขา
ควรที่ตัดโทษแท้
ตามอันหนักอันเบา
บัดนี้จักกล่าวเบื้อง
ตามอันเป็น
เชิญจำแจ้ง
พ่อเวียกหากบอกลูกเวียกแล้ว
เขาบ่ฟังความนาย
เลยเล่าจาเชิงหลิ้น
ทังเล่ามากล่าวต้าน
ลูกเวียกก็หากถือกโทษแท้
ตามคลองเมือง
คันว่าเขาหากเฮ็ดเวียกแล้ว
ควรให้ตัดขันแปลง
คันว่าซู่คนซู่หากฮ้าย
ก็หากเป็นโทสา
อันนึ่งใผหากโกรธาฮ้าย
อยู่บ่อยู่หากได้
มีโทษแท้
ควรที่ตัดขันแปลง
แม่นว่าผู้ญิงแท้
ก็จิ่งว่าถือกแท้

มนต์อยำอยาแฝด ก็ดี
ฉันนั้นอย่าเอา เจ้าเฮย.
เลยเล่าเถียงความ ดั่งนั้น
โทษถองเถิงแท้.
ขันแปลงใส่ตื่ม
แถมซ้ำชอบคลอง.
บ่มีสังเสียโทษ มันนั้น
ตัวต้นชอบคลอง แท้แล้ว.
สวานความของท่าน
เถิงถ้านที่ไหม.
ตัดใส่สมควร
กล่าวมาฉันนี้.
ใส่ท่านความใด ก็ดี
ต่อความเลยแพ้
ใส่ถ่องขันบัก เจ้าเฮย
ถ่องขันบักนั้น.
ฝูงหมู่กะทำการ ก่อนเนอ
ที่ควรคำเว้า.
ตามคลองอันกล่าว มานี้
เขาบ่ฟังความ ดั่งนั้น
ผู้เป็นหัวหน้า.
ไปมาทางประมาท
เถียงซ้ำด่านำ.
ตัดใส่ขันแปลง
ค่ามีหกเบี้ย.
พ่อเวียกด่าทังตี ดั่งนั้น
ใส่เงินหกเบี้ย.
ด่าตอบเถียงกัน ดั่งนั้น
ซู่ทางสองกำ.
จังไฮมาด่า ท่านนั้น
หาฮ้ายใส่เขา.
ตามฮีตคลองคน
ใส่มันหกเบี้ย.
ขันแปลงหกบาท ควรแล้ว
คลองตั้งแต่งมา แลซ่าม.

อันนึ่งไพร่ข้อยแท้
...อันว่าข้าแปลงมัน
อันนึ่งใผมาเฮ็ดเวียกุ๋เจ้า
ข่าวว่าลูกเมียมันภายหลัง
ควรแจ้งให้กวานบ้าน
อย่าให้ฮามเวียกเจ้า
ผิลูกเมียบ่ป่วยไข้
ให้มันมีของยูน
อันนึ่งขุนบ่บอกเวียกให้
ควรให้ขุนแทนสอง
อันนึ่งไพร่หากมีเวียกแล้ว
อย่ากุมเอาเขาเฮ็ด
อันนึ่งไพร่หากลาหนีแล้ว
ขุนหากบายทัณฑัง
จิ่งให้ขุนผู้นั้น
ตามฮีตตั้ง
บัดนี้จักกล่าวเบื้อง
มันหากมีคลองคน
เพิ่นหากถือเอาแท้
ถือตามกาดถีกแท้
ใผผู้ได้กู้เข้า
..แลหาบนั้น
อย่าได้แทนเหลือหลุด
อันนึ่งผู้ใดได้กู้เข้า
ให้กล่าวต้าน
เจ้าของเขาหากเว้า
บุงนึ่งแทนสองบุง
หากบ่มีเข้าแท้
เจ้าของเขาให้ใช้
คันว่ามีแทนแท้
ลืนค่าหัวผู้กู้
คันว่าพระบาทเจ้า
ควรที่โดยดอมองค์
พระหากเป็นคนฮู้
หาผู้ล้ำกว่าเจ้า

คนพลอยทุกข์ยาก ก็ดี
ฮอดเงินหกเฟื้อง.
ฮอดที่หนทาง แล้วนั้น
ป่วยเป็นทางบ้าน.
หาคนไปเปลี่ยน เอาเนอ
การนั้นไป่ควร.
คร้านเวียกเลยหนี ดั่งนั้น
ผู้ไปตางนั้น.
ฮามเวียกการเมือง
ท่อการอันใช้.
มีผู้มาจัด ดั่งนั้น
เวียกเฮือนตัวแท้.
อย่าเล่าโกรธา
ทุบตีเขาแท้.
ปุนแปลงขวัญไพร่ นั้นเนอ
คลองไว้แต่หลัง แท้ดาย.
กู้เข้าท่านมากิน ก่อนแล้ว
ฮีตเดิมดาตั้ง.
ตามเกณฑ์กาดกล่าว
แพงนั้นกล่าวมา เจ้าเฮย.
มากินมื้อถึก
ให้แทนท่อสามบุง
โพดพิมพ์เมืองบ้าน.
มากินยามยาก แพงนั้น
ถามแท้ถี่ดู หั้นท้อน.
ฮอดขวบมาแทน
ก็หากควรจริงแท้.
แทนเขากลายขวบ ดั่งนั้น
แทนแท้ก็บ่มี.
สังขยาดูค่า มันนั้น
ควรขึ้นขาบทูล.
มีอาชญ์ฉันใด ก็ดี
พระยอดเมืองเป็นเจ้า.
คดีคลองตั้งแต่ง มาแล้ว
บุญกว้างไป่มี แท้แล้ว.

อันนึ่งใผจักไปแลกกู้
ควรให้กวานฮู้แจ้ง
ผิว่ากู้สามฮ้อย
เถิงสี่ฮ้อย
ยามเมื่อจากันนั้น
เถิงเมื่อใช้
อันนึ่งข้อยพระบาทเจ้า
ยามเมื่อโพยภัยเถิง
หากยังได้แลกกู้
แม่นว่าเจ้าของมัน
พระหากอนุญาตให้
เอาให้แท้
อันนึ่งเขาหากได้เป็นข้อย
เจ้าของหากให้แท้
อันว่าภายลุนพุ้น
....คลองเมืองมี
คันว่าแม่นข้อยแท้
...ผิว่าเถิงพันแท้
เป็นห้าฮ้อย
อันนึ่งช้างกินเข้า
...ให้นายช้าง
ไปพร่ำพร้อม
จิ่งให้แทกเผียกอ้อม
...เหมิดมากหน้อย
ให้แทกอ้อม
...มันจักได้แท้
...ให้ฮีบนำเมือเถิง
คันหากเจ็บไข้แท้
ควรให้นายช้างหาพี่น้อง
หากบ่ไปเอาแท้
ช้างหากกินเข้าหมดมากหน้อย
อันนึ่งถ้าเจ้านาใจฮ้าย
คันช้างเจ็บป่วยแท้

เงินคำของเพิ่น ก็ดี
เจ้าของให้ก็จิ่งควร แท้แล้ว.
เป็นสินใช้ช่วง
เป็นข้อยค่าเงิน หั้นแล้ว.
มีสักขีแจ้งแจบ
แทนแล้วอย่ากลาย แท้ดาย.
ภู่วนาถจอมหัว ก็ดี
ถือตนเคืองแค้น.
ของท่านคนใด ก็ดี
ขวบทูลเถิงเจ้า.
กรูณาผายโผด เมื่อใด
ฉันนั้นชอบคลอง เจ้าเฮย.
ราชาภูวนาถ ดั่งนั้น
ฉันนั้นบ่ควร แท้แล้ว.
จักดาเป็นโทษ จริงแล้ว
กล่าวมาฉันนี้.
ขันไหมห้าบาท
ขันไหมขึ้นตื่ม
ฉันนั้นจิ่งควร เจ้าเฮย.
ในไฮ่นาสวน ก็ดี
ทังนายเถ้าแก่
สองเบื้องล่ำดู.
ในที่มันกิน
ท่อใดแท้เบิ่งดู
ในที่อันยัง นั้นเนอ
ท่อใดนั้นเบิ่งดู หั้นท้อน.
บอกนายควาญช้าง
พยาธิเกิดในตัว ดั่งนั้น
ชาวบ้านซ่อยเอา หั้นท้อน.
พางานดนอยู่ ดั่งนั้น
ท่อใดแท้ให้แทน ชอบดาย.
กุมแทงช้างท่าน ฉันนั้น
จำใช้ชอบคลอง แท้แล้ว.

๑ บางแห่งว่า สักษี, สากษี หรือ สากขี

อันนึ่งช้างหากย้อยแท้
นายช้างเพียรเหิงนาน
คันหากยังเสียเข้า
...ให้พากันดูถ้วน
อันว่าสองส่วนให้
ส่วนนึ่งไว้
ก็จงตามคลองธรรม
อันนึ่งลวากินเข้า
...ให้ไปหานายควาญ
ยามมันมีฮวงแท้
แม่นว่าเสียมากหน้อย
เจ้านาบ่ควรต้าน
อย่าได้มีความหมาย
ควรหาเถ้าแก่พร้อม
หมดมากหน้อย
อันนึ่งเถิงเมื่อกาลระดูแท้
...อันนึ่งบ้านเดียวแท้
เขาก็กินเข้านำ
ยามค่ำแท้
คันว่าวันหน้าเช้า
ผิว่าต่างบ้านแท้
อย่าให้กลายสามวัน
อันนึ่งคราวไกลแท้
อย่าให้กลายเจ็ดวัน
หากบ่เมือบอกแท้
ควายหากผิดเพิ่นแท้
เพิ่นหากมาบอกแล้ว
ควายหากดึงเชือกนั้น
อันนึ่งควายกินเข้า
...ควรให้ถมฮอยเสีย
เถิงเมื่อเข้าแก่แล้ว
ควายหากมากินยาม
ควรที่พีจารณ์แจ้ง
เข้าหากหมดมากหน้อย
*(ก็หากผิดจริงแท้
ควรให้ใช้

เหลือที่กำลังนาย
ก็จิ่งเอามันได้.
ในนาหน้อยมาก ท่อใดนั้น
ปันเป็นสามส่วน นั้นเนอ
นายช้างทดแทน.
กับไฮ่นาสวน หั้นแล้ว
ซอบคดีดูแม้ง.
ในนาไฮ่ท่าน ก็ดี
บอกหนาแหนถ้อย.
ให้พีจารณ์ถ้วนถี่ นั้นเนอ
ท่อใดแท้ให้แทน ซอบแล้ว.
เว้าว่าตัดเอา
กล่าวจาตัดให้.
พีจารณ์ตัดแต่ง
ทอใดแท้ให้แทน นั้นแล้ว.
ฮักษาลวาอย่าให้ปล่อย ไปนั้น
งัวควายของเพื่อน ก็ดี
ใบหั้นถิ่นสวน.
เป็นการอันห่าง เสียนั้น
ควรให้คอบความ แท้ดาย.
ใกลชั่วคราวงาย ก็ดี
ฮีบเมือหมายถ้อย.
กลายเขตงัวควาย ก็ดี
ฮีบเมือจาต้าน.
เป็นคลองมีค่อง เสียแล้ว
เมือหน้าโทษมี แท้แล้ว.
ตามคลองอันซอบ
ไปแท้อย่าว่าสัง นั้นเนอ.
ในนาเขียวอ่อน ก็ดี
ปลูกแปลงแทนไว้.
ควายเล่ามากิน ดั่งนั้น
เข้าเหลืองฮวงโต้น.
จงใจดูถี่
ท่อใดนั้นล่ำดู.
ควายกินเข้าเพิ่น)
ตงเสี้ยงอย่าหลอ แท้เนอ.

เจ้านาหากตัดเอาแล้ว
เจ้าควายหากกล่าวต้าน
ควรให้เถ้าแก่พร้อม
ควรที่ไปเบิ่งเข้า
คันหากยังหลายแท้
ไปแวดอ้อม
เถิงเมื่อยามเอาแท้
เข้าหากเสียมากหน้อย
เข้าที่ควายกินนั้น
ควรเอาไว้ให้เจ้า
อันนึ่งควายหากเกลือกนาแท้
ควรเอาเหล้าเหล็กเบี้ย
ยามเมื่อเพิ่นไต่ถ้อย
ผิเพิ่นเอาไก่แล้ว
อันนึ่งควายกินเข้า
เกลือกบวกยังบ่แล้ว
*(อันนี้ผิดเพิ่นแท้
ให้กะทำแปลงนา
ผิว่าควายเกลือกนากลางเวนแท้
กับทังเหล้าไก่พร้อม
ผิว่าควายหากชนกองเข้า
คึดให้ซอบซู่เบื้อง
ถ้าควายชนกองเข้า
...ให้มีสองซีกเบี้ย
ให้ฝูงเถ้า
เสียมากหน้อย
อันนึ่งใผยังได้เลี้ยงแบ้
ยังเล่าไปฮอดกล้า
ควรที่ให้เจ้ากล้า
เถิงสองทีสามที
หากบ่ขังเอาแท้
ควรที่เถ้าแก่พร้อม
คันหากเสียเข้าแท้
ควรให้ใช้
ผิว่านาแคมบ้าน
คันบ่แปลงซ่อยแท้

พอใจมีชอบ คลองนั้น
เอาให้ก็บ่ควร แท้ดาย.
พีจารณ์ตัดแต่ง เอาเนอ
นานั้นก่อนดู หั้นท้อน.
ควรกะทำแทกเผียก ดูนั้น
ดูแท้บ่อนกิน.
ตราดูให้แม่น นั้นเนอ
ท่อใดแท้ให้แทน ชอบแล้ว.
ยังเหลือหน้อยมาก ท่อใดนั้น
เข้านั้นจิ่งควร แท้ดาย.
ยามเมือกลางคืน ดั่งนั้น
ดาให้สิ่งเดียว.
ถามเอาโตไก่ ดั่งนั้น
เหล็กเบี้ยก็อย่าเอา.
ทังนอนเกลือกบวก
เลยขี้ใส่นำ ก็ดี.
ตามแพ่งคลองเมือง)
ไก่แดงทังเหล้า.
ให้มีเงินสองซีก
มีแท้จิ่งควร เจ้าเฮย.
พีจารณ์ให้ถี่ ดูก่อน
คลองตั้งแต่หลัง นั้นเนอ.
หักท่าวเซลง ดั่งนั้น
เหล้าไก่มาแปลง เข้า(นั้น)*
พีจารณ์ตัดแต่ง
ท่อใดนั้นให้แทน ชอบแล้ว.
หมูหมาเป็ดไก่ ก็ดี
กินไฮ่นาสวน เพิ่นนั้น.
ไล่ส่งเถิงเฮือน
บอกเตินตงแจ้ง.
ไปกินเข้าท่าน ฉันนั้น
ไปเอยี้ยมเบิ่งดู หั้นท้อน.
ในนาหน้อยมาก ท่อใดนั้น
แทนแท้ท่อเสีย หั้นท้อน.
ให้โฮมแปลงฮั้วแคร่
ขังไว้ให้ดี นั้นเนอ.

หากบ่ขังดีไว้
ท่านหากข้า
บ่ดั่งนั้นเถิงเมื่อกลางปีแท้
ยามเมื่อเอาเข้าแล้ว
อันนึ่งนาที่ไฮ้
ควรที่พากันขุด
คันเจ้าของบ่ซ่อยแท้
เพิ่นหากข้า
ผิว่าสัตว์กินเข้า
อย่าได้ข้า
ผิหากยังเคียดแท้
เพื่อว่าเสียแนวแพง
จำเจ้าของมันให้
คันหากเฮ็ดดั่งนี้
อันนึ่งงัวควายฮ้าย
คันหากเชือกขาดแล้ว
ควรที่นำหาแท้
ล้ำที่แท้
คันว่าหากเอาบ่ได้
ให้ฮักษานาดี
ยามใดได้ควายแล้ว
ก็ให้ผายคำควร
อันนึ่งงัวควายได้กินเข้า
คันบ่ได้บอกเจ้า
ผิหากเจ้านาข้า
...คันหากยังข้าแท้
ผิควายเจ็บป่วยแท้
คันว่าฮามเวียกเจ้า
ควรให้เอาของมัน
ผิว่าอ้ยาดีแล้ว
ก็จิ่งควรซอบแท้
คันว่าหมาหากมาขบแบ้
ควรที่จำให้ใช้
ผิหากบ่มีแบ้
เหตุว่าโตใดผิด

ไปกินเข้าท่าน ฉันนั้น
ตายแท้อย่าแหนง เทาะเนอ.
ให้พากันฮักษาซ่อย
จิ่งวางไว้ปล่อยไป หั้นท้อน.
ไม้ตอกปอหวาย ก็ดี
ฮ่องเวียนระวังไว้.
ปละให้กินเข้าเพิ่น ดั่งนั้น
ตายแท้อย่าว่าสัง แท้ดาย.
ทีเดียวอย่าฟันมอด เสียเนอ
ฉันนั้นบ่ควร เจ้าเฮย.
เถิงที่โทโส
เข้ากินของเลี้ยง ดั่งนั้น.
หามาใช้ท่อ ควรแล้ว
ดีแท้ชอบคลอง เจ้าเฮย.
กลายเกินตัวถ่อย
ไปแท้ที่ใด บ่ฮู้.
ยานานเฮวฮีบ
เห็นแล้วบ่ให้บาย ดั่งนั้น.
ให้บนบอกชาวนา นั้นเนอ
ชู่คนตงเสี้ยง.
เตินบอกชาวนา
ว่าควายโตได้ (มาแล้ว.)*
ในนาทีนึ่ง ก็ดี
ควายแท้บ่ควร แท้แล้ว.
ควายตายเป็นโทษ
ควรแทน่สองต่อ.
ควรให้ปิ่นปัว ชอบแล้ว.
คาเคิกการงาน ก็ดี
ผู้กะทำมาสร้าง.
ให้คืนมาดั่งเก่า นั้นเนอ
คลองตั้งแต่งมา แท้แล้ว.
ตายไปมรณาศ ดั่งนั้น
ฉันนั้นชอบคลอง เจ้าเฮย.
ควรที่ให้เอาหมา
ก็ให้เอาโตนั้น.

อันนึ่งแบ้หากขึ้น
ควรที่พีจารณ์ดู
ของอันนั้น
ส่วนนึ่งไว้เจ้าแบ้
อันนึ่งงัวควายสัตว์เข้าบ้าน
พลอยเล่ามีคนเห็น
ผิว่าเหิงนานแท้
พลอยเล่าเลี้ยงผูกไว้
ควรกล่าวให้
ควรที่มีวาจา
ผิเจ้าของมาเห็นแล้ว
ให้มีหมากหัวเกลือห่อไปอ่อนน้อม
ผิว่าโตเก่านั้น
เถิงสองทีสามที
ควรที่ฮักเพิ่นแท้
เหตุคุณท่านมีมากล้น
ผิว่าสิบมื้อล้ำ
...ก็บ่เห็นคนใช้
...ควรที่สัญญาไว้
ควรขาบเกล้า
อันนึ่งควายเสียแล้ว
ควรตอบคุณเพิ่นแท้
ผิว่าแม่นงัวนั้น
อย่าได้ให้ลื่นแท้
...ผิบ่ฮู้ฮีตแท้
ก็จิ่งถืกฮีตแท้
ผิว่า*(บ่)ขึนแท้
อันว่าไถคราดนั้น
อันนึ่งนำโจรแท้
เห็นแจบแจ้ง
...คลองเมืองมี
ผิแม่นแม่หมันแท้
ผิว่าแม่นช้างแท้
ผิอยืมของเพิ่นแล้ว
เจ้าของมีสักขี

เมือที่เฮือนใผ ก็ดี
ค่ามันโตแบ้.
ปุนเป็นสองส่วน
ฉันนั้นชอบคลอง.
ภายเพิ่นเลยหลง ดั่งนั้น
ลวดเอามาไว้.
เจ้าของนำบ่ฮอด ฉันนั้น
หลายมื้อพร่ำนาน.
เตินฮอดจำหลัก
กล่าวไปเตินแท้.
ขอคืนดั่งเก่า
นำให้จิ่งคืน แท้เนอ.
มันเล่าคืนมา
ค่าแฮงควรได้.
เหลือหลายอย่าประมาท นั้นเนอ
หลายแท้อย่าลืม นั้นดาย.
กลายกว่าเดือนปลาย ก็ดี
ความถามหาเหตุ
ในเมืองเถิงราช
ถวายเจ้าพระยอดเมือง แท้แล้ว.
มีคนฮู้เมือ เห็นนั้น
เงินเบี้ยก็จิ่งควร แท้แล้ว.
ควรเป็นตัวละบาท
กลายนั้นโทษชิมี เจ้าเฮย.
ให้ขืนกับคำซื่อ นั้นเนอ
คลองตั้งแต่หลัง.
ให้กุมเอาดั่งเก่า
ควรให้แก่มัน แท้แล้ว.
มีสักขีเห็นบ่อน
จริงแท้บ่อนโจร.
ผ่าถ่องโตเอาให้
เป็นโตห้าบาท
เงินฮ้อยก็จิ่งสม.
แล้วเล่ามีขืน ดั่งนั้น
ว่าอยืมจริงแท้.

ควรบคกให้
ขืนส่งเจ้า
มันหากบ่จื่อแจ้ง
เหตุว่ามันอยืมมา
ควรที่จำมันใช้
ตั้งหากแม่นดั่งนี้
บัดนี้จักกล่าวเฮื้อง
มันหากชนกันตาย
ควรให้พีจารณ์แจ้ง
ผ่าเคิ่งให้
ผิหากฮู้ว่าฮ้าย
พลอยเล่าชนกันตายสองสามโต
ค่าที่โตตายนั้น
ควรที่จำให้ใช้
ผิว่าชนกันแท้
...จำมันแทนสองคน
คันว่าเสียองคะแท้
ควรใช้ผู้นึงแท้
นัยนึ่งนั้น
ควรใช้ผู้นึ่งให้
คนเสียองคะแท้
ก็ให้มันมาเสีย
ผิหากเจ็บแต่หน้อย
เหล้าไก่พร้อม
ผิว่าควายชนม้า
ให้เจ้าควายซอกม้า
ผิว่าบ่ได้ม้า
ให้เบิ่งม้า
ฮู้ถี่แล้ว
ตามสมควร
ผิหากบ่ตายแท้
ควรให้หาอยาอยำ
อันนึ่งให้เขาแปลงขวัญม้า
ม้าหากโซโซะแท้
ม้าหากเจ็บแต่หน้อย
อันว่าเงินปัวแปลง
มันเอามาส่ง
ของแท้แห่งเดิม.
ตัดใส่ขันไหม
เล่าลืมหลงแท้.
หามาสองท่อ
คลองนั้นแต่หลัง เจ้าเฮย.
หนแห่งงัวควาย ก่อนแล้ว
แค่ดินแก่มหญ้า.
โตเป็นเอาค่า
สองเบื้องเกิ่งเสมอ แท้เนอ.
มันบ่ขายเสีย ดั่งนั้น
อย่ายอมใจไว้.
มีประมาณหน้อยมาก ก็ดี
ตงเสี้ยงอย่าหลอ แท้เนอ.
มรณาตายมอด ดั่งนั้น
แม่นคลองเมืองตั้ง.
การเมืองเลยขาด ดั่งนั้น
หมูเหล้าสู่ขวัญ.
ชนทีเดียวมุดมอด ไปนั้น
สมแท้ชอบคลอง.
เจ็บใหญ่ในโต ก็ดี
ถ่องค่าหัวมันนั้น.
ให้มีเงินห้าบาท
มาไว้สู่ขวัญ ชอบแล้ว.
ตายสามรณาศ ดั่งนั้น
มาใช้ชอบคลอง.
มาแทนเป็นโทษ
ราคานั้นท่อใด.
ตัดใส่พอประมาณ
ท่อใดควรใช้.
เจ็บป่วยเป็นหนัก ดั่งนั้น
ปิ่นปัวดีให้.
มีเงินห้าบาท
โตเบี้ยจิ่งควร.
มันปิ่นปัวดี ดั่งนั้น
อย่าให้มีควรแท้.

อันนึ่งม้าหากกัดกันแท้ ผ่าถ่องชิ้น
อันว่าโตเป็นนั้น มันหากควรตามคลอง

อันนึ่งงัวควายนั้น โตนึ่งมรณาศเมี้ยน
จงให้ดูถี่แท้ ปุนเสมอกัน
สิ่งของยังมุ่นม้าง ให้เจ้าควายโตยังแทน
อย่าได้ใส่โทษแท้ ...ของอันมีในหั้น ไว้แก่เจ้า
อันนึ่งสองคนได้ ซู่คนซู่หากหนักหาบแท้
ผิว่าทางคดฮ้าย ก็บ่เป็นคลองผิด
เหตุที่ทังสองข้าง โทษบ่มีดี้ดี้
ผู้นึ่งหนักหนาแท้ ...ผิว่าบ่หลีกแท้ ของผู้หนักแตกถิ้ม
อันนึ่งผู้ขี่ช้าง อันว่าอัสสาควร
ให้หลีกผู้ ทังขุนกวาน
ผิว่าบ่หลีกแท้ ของเพิ่นเสียให้ใช้
อันนึ่งพระบาทไท้ ปลงดวงคม
เสนาพร้อม ก็จิ่งโดยอาชญ์ใช้
อันนึ่งผู้ขี่ช้าง ให้ฝูงไทเมืองเห็น
พลอยตายตัวนึ่ง สองเบื้อเกิ่งกัน.
ถ่องค่าปันกัน กล่าวมาฉันนี้.

ชนกันกลางไฮ่ ตายแท้จุ่มจม.
ยังค่าทังสอง ซู่ภายนำให้.
หน้อยมากปานใด ท่อของฝูงนั้น.
สัตว์สิ่งฉันใด ยาปันบิแบ่ง
*(ไฮ่)นานั้นชอบคลอง แท้แล้ว.
เทียวทางมาจวบ กันนั้น ควรเว้นหลีกไกล.
ได้ถือซุนกัน ดั่งนั้น ด่าเลวกันแท้.
หนักหนาถือหาบ สองข้างดั่งกัน.—
ผู้เบาให้หลีก นั้นเนอ ซุนกันเป็นโทษ.
จำใช้อย่าหลอ แท้ดาย.
ให้หลีกฝูงเกียน หลีกคลองทางช้าง.
ถือหาบอันหนัก ให้หลีกทางเทียวเว้น.
ยังดนซุนเพิ่น ฉันนั้น ฉันนั้นชอบคลอง หั้นแล้ว.
ธิราชเรงโญ ก็ดี บอกการเทียวใช้.
ทังหลายแสนหมื่น ก็ดี ไปแท้เที่ยวพลัน.
ควรป่าวเตินไป หลีกไกลกลอยเว้น.

ฝูงนี้คลองควรแท้
อย่าล่วงล้ำ
ผิว่าไพร่หากบ่หลีกเว้น
บ่เป็นโทสาสัง
ผิว่าเด็กน้อยน้อย
เขาหากภาษาเด็ก
ลอนท่อพากันหลิ้น
ผู้ขีม้า
อันนึ่งฝูงหาบน้ำ
คันเห็นอัสสามา
เพิ่นหากเดินป่าวแล้ว
ลอนท่อทำเชิงหาญ
มัจจุราชเข้า
ม้าเอยียบถิ้ม
ผิว่าบ่ป่าวฮ้อง
ก็ย่อมเป็นโทโส
อันนึ่งเป็นนายม้า
เลยล่วงลำ
อันนึ่งไปไล่ม้า
สองประการมี
ผิว่าตามกะบวนเบื้อง
ให้ใช้ห้าท่อแท้
อันนึ่งหมาหากฮ้าย
เห็นคนมา
คนใดข้า
ก็หากเป็นโทษแท้
อันนึ่งฮู้ว่าหมาโตฮ้าย
*(ทังบ่มีเตินเตือน
*(หมา)ไปขบคนตายนั้น
ขบบ่ตายเสียองคะนั้น
ให้มันมีทังเหล้า
ก็จิ่งถือกชอบแท้
บัดนี้จักกล่าวห้อง
ตามคลองเมือง

ถือเอาจำจื่อ จริงแล้ว
เลยท้อนโทษมี เจ้าเฮย.
ม้าเอยียบคนตาย ก็ดี
แก่มันลางแล้ว.
หลิ้นอยู่กลางทาง ดั่งนั้น
บ่ห่อนเดียงสาฮู้.
กลางทางซีซว่า
ควรเว้นหลีกไกล ชอบแล้ว.
ไปท่าเทียวทาง ก็ดี
หลีกไกลกลอยเว้น.
มีหลีกทางเสีย ดั่งนั้น
ผ่านตันคลองม้า.
สูนเสียจำคอบ
ตายแล้วอย่าแหนง แท้ตาย.
ม้าเอยียบคนตาย ดั่งนั้น
ค่ามันจำใช้.
วางไปปละปล่อย
ทำม้าท่านตาย ก็ดี.
ตำเอยียบคนตาย ก็ดี
โทษเสมอกันแล้ว.
คลองเมืองอันกล่าว มานี้
ฉันนั้นชอบคลอง.
ลื้อยู่กลางทาง ดั่งนั้น
คาบดึงขาไว้.
หมาตายมรณาศ ดั่งนั้น
ฉันนั้นหากควร แท้แล้ว.
เจ้าบ่ฮักษาดี
บอกคนพอฮู้)
ให้มันแทนห้าท่อ
จำใช้ถ่องค่าหัว.
ทังหมูไปสู่ ขวัญเนอ
คลองตั้งแต่งมา เจ้าเฮย.
หนแห่งมูลเฮือน ก่อนแล้ว
แต่หลังฉันนี้.

๑ มูลเฮือน ได้แก่ มรดก

ฝูงใดมีลูกเต้า
มันพลอยลืมคุณเสีย
มันไปเอาการเจ้า
ยังแต่ชายผู้น้อง
มูลเฮือนยังมีแท้
ควรแบ่งให้
อันนึ่งใผผู้ขอลูกแก้ว
ขอมาเป็น
ภายลุนนั้น
ควรให้เอาค่าเลี้ยง
อันนึ่งเอาลูกข้อย
ภายลุนหนี
คันว่ายังไว้แท้
...ควรที่ให้ขืนแท้
ก็จิ่งตามคลองเมือง
*(บัดนี้)จักกล่าวห้อง
เสนาทังมุนตรี
ผิว่าข้าเศิกเบื้อง
โพยภัยจัก
ให้ฮีบไปทันแท้
ดลอย่าช้า
คันว่าบ้านอยู่ใกล้
กลายบ้านหน้า
ฝูงหมู่บ้านหน้านั้น
ผิว่าตามคลองเมือง
ผิว่าเศิกหลวงแท้
...อย่าได้จำหิน้าไม้
...ชื่อว่าดูหมิ่นแท้
คันว่าฝูงใช้นั้น
ควรที่เอามันมา
...ผิว่ายังไว้แท้
อย่าได้ประมาทแท้
อันนึ่งขุนใดได้
ไพร่หากฮ้องทุกข์เจ้า

เลี้ยงใหญ่สูงมา ดั่งนั้น
บ่จงใจเลี้ยง.
ราชาภูวนาถ
คองสร้างสืบเฮือน.
พอประมาณหน้อยมาก ท่อใดนั้น
ขาเจ้าท่อกัน ชอบแล้ว.
ดอมท่านผู้ไกล ก็ดี
ลูกตนแทนสร้าง.
พลอยหนีเสียจาก ดั่งนั้น
สามฮ้อยแม่นคลอง ชอบแล้ว.
ให้พ้นจากเป็นไท ก็ดี
ข้าตายยาไว้.
ชีวังให้ขาด เสียท้อน.
ถวายราชเรงโญ
กล่าวมาฉันนี้.
หนแห่งการเศิก ก่อนแล้ว
จิ่งครองคดีไว้.
หนแห่งใดมา ก็ดี
เกิดมีฉันนี.
กำลังมามาก นั้นเนอ
พลันแท้เทียวเปือง.
มาเปืองพลันฮีบ
มาแท้เที่ยวพลัน แท้เนอ.
โทษถึกเถิงตน แท้แล้ว
ข้าตายมรเมี้ยน.
พลันเปืองใช้คอบ
ปืนไฟเมือคอบ บ่ดีดาย
การพระเจ้าอยู่หัว แท้แล้ว.
มันหากแปลงเอา ก็ดี
ข้าตายมรเมี้ยน.
ขันค่าคอตัดใส่ นั้นเนอ
ภายหน้าชิบ่ดี แท้ดาย.
กินเมืองเหงไพร่ ฉันนั้น
จอมข้อยพระยอดเมือง ดั่งนั้น

๑ ต้นฉบับเดิมว่า เขียนหน้าไม้

คันว่าสิทธิเดชไท้
พระก็ปลงคำลง
ผิแม่นคำไพร่แท้
ขุนนั้นควรให้ข้า
คันว่าขุนหากสอนไพร่แท้
เจ้านายสอน*(ความดี
ตั้งหากมืนทืนแท้
ควรที่ข้า
อันนั้งคนต่างบ้าน
ฮอดขอกบ้าน
คันว่าเจ้าบ้านฮ้าย
ก็บ่เป็นโทโส
ผิว่าบ่ตายแท้
หกฮ้อยแท้
ผิมันได้ข้าเจ้าบ้าน
คลองเมืองตัด
ส่วนว่าขันษมมานั้น
ทังมวลตัด
เหตุมันเป็นคนฮ้าย
มันขี้ฮ้ายผอกพ้น
อันนึ่งไทฮ่วมบ้าน
เขาหากซุนมาเถิง
อันว่าไทเฮือนฮู้
มันหากตายมอดเมี้ยน
แม่นว่าใจบ่ขาดแท้
ควรตัดขันแปลงเฮือน√
ผิว่ามันกุมข้า
ควรใช้แท้
อันว่าขันษมมานั้น
ก็จิ่งตรงตามคลอง
คันว่าผู้เมือชูท่านนั้น
ส่วนว่าผู้เป็นเจ้า
ควรให้บัณฑิตผู้
ให้เพิ่นหลิงล่ำแจ้ง
ทงผ่านไตรคำ
ให้พีจารณ์แจ้ง.
เดิมคลองตัดแต่ง ฉันนั้น
เสียแท้เที่ยงจริง แท้ดาย.
ไพร่หากสอนความ ดั่งนั้น
ส่วนมันบ่ฟังแท้
คำสอนบ่เตื้องต่อ)
เสียแท้ชอบคลอง แท้แล้ว.
ไปปองข้าเพิ่น ตายนั้น
แคมฮั้วนอกเฮือน.
พลอยข้ามันตาย ดั่งนั้น
ข้าตายลางแล้ว.
พอมันเจ็บใหญ่ ดั่งนั้น
ไหมซ้ำใส่มัน หั้นท้อน.
มุดมอดตายไป ดั่งนั้น
ใส่มันแทนห้า.
ท่อค่าหัวคน
ใส่มันตงเสี้ยง.
อันธพาลข้าท่าน
เหลือล้นลื่นคลอง.
เขาหากซุนนิ้น ก็ดี
หล่อเฮือนจริงแท้.
ลงมาข้าซ่อย เสียนั้น
ลางแล้วอย่าแหนง แท้ดาย.
เที่ยงเล่าคืนมา ดั่งนั้น
ใส่มันพอฮ้อย.
เจ้าของเฮือนมรมิ่ง ไปนั้น
ค่าคนนั้นชอบคลอง แท้ดาย.
ท่อค่าหัวคน
แต่หลังมาแท้.
มีกำลังอันมาก หลายนั้น
เฮือนนั้นบ่มี.
พีจารณ์ตรงถี่
ผายเผี้ยนชู่ประการ นั้นท้อน.

๑ ชุนนัน น่าจะหมายถึง ชุนกัน หรือ กุมตีกัน (ชุนกัน=ฉุนต่อกัน)

ผิว่ามันฮบด้วย
ควรที่กุมเอาตัว
อันนึ่งเจ้าเฮือนยังตื่นท้วง
เพื่อว่าลืมสติหลง
ผู้อื่นเลยเล่าขึ้น
เลยลวดเอาหนีเสีย
ใผผู้ดึงยาดฮื้อ
ให้ผูกไว้
ผิว่าสมพอข้า
ก็ให้ใส่โทษแท้
อันนึ่งคนดีแท้
ไฟมอดแล้ว
อันว่าเจ้าของนั้น
แม่นว่ากำลังไฟ
อันนึ่งโจรมารฮ้าย
ก็บ่มีคนใด
เลยเล่าบังเอิญขึ้น
คนตื่นท้วง
ควรให้มีแปกไต้
อย่าได้วางมันเสีย
คันว่าใผบ่มีลงต้อน
มันหากใจคืดพร้อม
ทังหลายยังไล่ต้อน
มันบ่ไปนำโจร
ฝูงใดฮักษาคุ้ม
ให้ลัดถ้อย
อันนึ่งฝูงใดไปค่ำนั้น
อย่าได้ไปมืดแท้

คันว่าไปฮอดถ้วน
ควรกล่าวถ้อย
มันหากยังกล่าวกล้า
ควรให้นายประตูหลวง
ถ้ามันมีอาวุธพร้อม
ควรที่เตินทังหลาย

หอกดาบหลาวแหลม ดั่งนั้น
ข้าเสียยาไว้.
ไปที่ทางใด ก็ดี
เมื่อไฟลามไหม้.
ยาดเอาสิ่งอาภรณ์
ยาดไปหมดได้.
สวยเอาของท่าน ก็ดี
ฉันนั้นเขี้ยนตี หั้นท้อน.
ฟันเสียตามโทษ
เทียมตั้งแต่หลัง นั้นเนอ.
เอาของฮักษาซ่อย
คืนให้อย่านาน แท้ดาย.
ควรอย่าลืมคุณ
ก็ดั่งกับเศิกนั้น.
มาเกิดกลางคืน ก็ดี
เมื่อคึงพอฮู้
กลางคืนเดิกดื่น
ทังค้ายซู่ทาง ดั่งนั้น.
โคมไล่เอาโจร นั้นเนอ
ไล่ตามเอาแท้.
เอาโจรชดซ่อย เขานั้น
โจรแท้บ่สงก์ แท้แล้ว.
ตอมไต่ฮอยโจร ดั่งนั้น
โทษมีภายหน้า.
ประตูทวารทังสี่ ดั่งนั้น
ถามแท้ที่ควร หั้นท้อน.
ให้เขาโจมทวนแปก ไปเนอ
ฉันนั้นบ่ควร แท้แล้ว.

ประตูทวารทังสี่ เมื่อใด
ถามแท้ถี่ความ เจ้าเฮย.
คำโซดแข็งงาน ดั่งนั้น
ผูกจำเอาไว้.
หอกดาบหลาวแหลม ดั่งนั้น
ผูกเอาตงได้.

แล้วเล่าพีจารณ์ให้
หลอนว่ายังสลั้ง
ผิว่าโจโรนั้น
ให้พร่ำพร้อม
แม่นว่าบ้านไพร่น้อย
ฝูงชาวเมือง
อันนึ่งใผผู้ยังเชื่องไว้
มันกะทำปาปัง
มันก็บ่อยำอย้าน
โทษหากมีถึกต้อง
บัดนี้พระบาทเจ้า
คันว่าได้ยินเสียงกองหลวง
แม่นว่าฝูงหมู่ไปคว่าเบื้อง
ให้ฮีบเฮวมาหา
คันหากไปคว่าเฮือนพี่น้อง
มันหากเถิงราตรี
อันนึ่งทาสีข้า
ได้ยินกองลั่นแล้ว
คันที่เป็นไปแท้
คันหากไปค่ำแท้
อันนึ่งอามาตย์ท้าว
ควรให้มีไมตรี
ยามจักไปอยามแท้
อย่าได้ไปมืดแท้
คันยังต่างประเทศแท้
หากฮู้จักที่อยู่แท้
คันบ่ฮู้ที่แท้
ส่งให้เถิงเคหัง
บัดนี้จักกล่าวห้อง
คนใดจักกะทำปาณา
ก็ให้เมือเถิงแท้
คันบ่กล่าวให้ฮู้แท้
อีกพัดเล่าซ้ำให้
ควรให้เอาควายเถิง

ตรองดูยังโทษ มันนั้น
เมาแท้ล่วงไป บ่ฮู้.
บ่มีสังจักสิ่ง ฉันนั้น
กันข้ามอดจม หั้นท้อน.
ขุนหมื่นเสนา ก็ดี
นอกในทังค้าย.
ฝูงหมู่โจโร ดั่งนั้น
เบียดเบียนกษัตริย์เจ้า.
คลองเมืองอันกล่าว มานี้
ไหมซ้ำถอดนำ แท้แล้ว.
สอนสั่งญิงชาย ก่อนแล้ว
ลั่นในม๊ะวังเจ้า.
หนแห่งทางใด ก็ดี
ที่เฮือนตนแท้.
หนแห่งทางใด ก็ดี
ค่ำจวนนอนหั้น.
บัวนางใช้ช่วง ก็ดี
เสียงก้องอย่าไป.
ให้เถิงยามแจ้งฮุ่ง ก่อนเนอ
ฉันนั้นบ่ควร เจ้าเฮย.
ฝูงหมู่เสนา ก็ดี
แก่กันสองเบื้อง.
ให้ถือโคมได้แปก นั้นเนอ
ฉันนั้นบ่ควร แท้แล้ว.
ให้นายกวานถามถี่ ดูท้อน
ควรให้ออกไป.
ให้นำส่งหนีคืน
แห่งเขาฝูงนั้น.
หนแห่งมหิงสา ก่อนแล้ว
ข้าควายกินชิ้น.
จำหลักเกยราช
ควายนั้นยาดเอา หั้นท้อน.
ตัดใส่สินไหม
ห้าโตจริงแท้.

๑ ถอดนา ได้แก่ ถอดชั้นยศ ๒ มะวัง ได้แก่ มหาราชวัง

บัดนี้จักกล่าวห้อง
อันว่าหนบัวรพา
ก้ำเบื้องบ้านปี่เท้า
ยังเล่าลงไปเถิง
วันตกนั้น
...ทางยืดกว้าง
...หนเหนือนั้น
มันหากแม่นเขตแท้
...ผู้ใดจักทำข้า
...ควรให้เอาขันไหม
บัดนี้จักกล่าวห้อง
...ใผอยู่เมืองไกลแท้
...ให้เมือสัญญาแจ้ง
ให้ฮู้แท้
คันเพิ่นฟ้าวซื้อแท้
คนใดมาโอนเอา
...คันหากยังบ่คอบแท้
...ให้ฮีบฮื้อ
โทษใส่ซ้ำ
ควรที่เอาควายมัน
คันว่าเมืองเยิ้นแท้
...คันหากบ่คอบแท้
บัดนี้พระบาทเจ้า
ใผผู้เอาการฝูง
คันใผอยากหล่อแท้
เพิ่นหากให้หล่อแท้
ใผบ่ฟังความแท้
เงินมันให้ยาดฮื้อ
มันหากมีโทษแท้
ตามคลองเมือง
ใผผู้แปลงเงินคว้าง
...ควรถือกขันค่าคอ
ใผผู้ตัวะล่ายแท้
เถิงเมื่อภายลุนเลย

หนที่ความเมือง ก่อนแล้ว
แต่เชียงลือพุ้น
เถิงที่นายาง ที่พุ้น
ฮอดเมืองยวนแท้.
เชียงหลางเป็นเขต
เถิงเขตคราวงาย.
ตัดตอนเป็นเขต
จอมช้อยที่เซ็ง แท้ดาย.
ยังควายในเขต ก็ดี
สิ่งภายหลังนั้น.
หนแห่งพาณิโช ก่อนแล้ว
ประสงค์มาซื้อต่อ ควายนั้น
เถิงหลักเลยราิช เสียก่อน
ควายนั้นก็จิ่งขาย ควรแล.
อย่าเล่าลอนขาย แท้ดาย
อย่าหลอนขายให้
พลอยเล่าดนขาย ดั่งนั้น
เอาแท้ที่ควาย หั้นท้อน.
ตัดใส่ขันไหม
ห้าโตจริงแท้.
ให้คอบขุนตาง หั้นท้อน
ไหมซ้ำดังหลัง เจ้าเฮย.
ปลงอาชญาสอน
หล่อตีเงินนั้น.
ให้เมือหาช่างหล่อ นั้นเนอ
ฉันนั้นจิ่งควร หั้นแล้ว.
เลยไปลักหล่อ ตีนั้น
เอาแท้สิ่งเดียว หั้นแล้ว.
ตัดใส่ขันไหม
โทษมีพอฮ้อย.
ทองแดงตัวะจ่าย ขายนั้น
แห่งคลองเมืองตั้ง.
เว้าว่าเงินดี ดั่งนั้น
เล่าเป็นเงินคว้าง ดั่งนั้น.

๑ หลักเลยราช หรือ หลักเกยราช เข้าใจว่าเป็นเจ้าหน้าที่แผนกพิมพ์สัตว์

ควรให้มันแทนใช้
...ให้แต่งขันษมมา
คันว่าผู้ใดซื้อ
อย่าได้ติกล่าวต้าน
ฝูงใดเอาขาดแท้
อย่าได้เอาของกัน
อันนึงพวกไพร่น้อย
...เขาจักกู้
อันนึ่งใผหากกู้
คันว่าสักขีมีพร่ำพร้อม
ถ้าว่าเถิงสามฮ้อย
ควรให้มีหนังสือ
เถิงเมื่อยามแทนแท้
เจ้าของเข้าเถิงเสเนศแท้
โดยดั่งต้าน
ทังใบลาน
อันนึ่งฝูงข้อยน้อย
...ข้อยเสนาขุนค้า
ข้อยฝูงนี้ทำผิดแท้
เขาหากหาบ่ได้
...นับแต่ฮ้อย
...ให้ขาดกลางหลังเสีย
...จิ่งให้คาดสินไว้
ควรนำฮอดเสเนศท้าว
ผู้ใดบ่จื่อแจ้ง
ก็หากเป็นโทโส
อันนึ่งขุนด่านพร้อม
ข้อยพระผู้แผ่นล้าน
คันเขาทำผิดแท้
ควรขาบไหว้
คันว่าพระหากปลงอาชญ์แล้ว
ผิว่า*(บ่)ทันทูลองค์
ผิว่าเสนาท้าว
...ควรที่ขันค่าคอ

ตราเป็นสองท่อ
ท่อเงินอันนั้น.
ตามคลองอันชอบ ดั่งนั้น
ลังข้อบ่ควร.
อย่าด่าเถียงกัน นั้นเนอ
โทษมีภายหน้า.
ฝูงหมู่คนทุกข์ ก็ดี
ของหมื่นแสนพัน ดั่งนั้น.
ของกันกวนแลก ก็ดี
เอาให้ก็จิ่งควร แท้แล้ว.
อย่าได้ว่าเดียวดาย เจ้าเฮย
ขีดเขียนหมายหมั้น.
มันบ่มีของส่ง ดั่งนั้น
ขอเข้าเพิ่งคลอง.
ยามเมื่อมาเอา ดั่งนั้น
สักขีมีพร้อม.
ทังหมู่คนหลง ก็ดี
ทังกวานบ้านใหญ่
เมือหน้าโทษมี เจ้าเฮย.
กู้ท่านมาเสีย
ที่ขึ้นเมือเทิง หั้นท้อน.
ถึกการภายหน้า.
อันเสียกันโทษ มันนั้น
ยอขึ้นขาบทูล.
คลองกล่าวสอนมา ดั่งนั้น
โทษถองเถิงแท้.
ขุนหอข้อยไพร่ ก็ดี
บุญกว้างซู่คน แท้ดาย.
ควรตีแลผูก หั้นท้อน
ทูลเจ้าพระยอดเมือง แท้ดาย
ก็จิ่งใส่โดยตาม
ก็อย่าทำฉันนั้น.
ขุนกวานภายนอก ก็ดี
ถอดเอาไหมซ้ำ.

อันนึ่งหลวงแสนพร้อม
อันว่าข้อยผู้นั้น
ควรให้เจ้าเมืองนั้น
โทษหากมีมากหน้อย
โทษหากมีมากแท้
คันว่าเถิงเสนา
...ให้ซอบแท้
อันนึ่งคนผิดเบื้อง
ให้เจ้าเมืองกล่าวต้าน
ควรที่ฝูงฮักษาโจรนั้น
...ใผผู้มาเทม้าง
ตามคลองมี
อย่าแผกถ้อย
เป็นฮ้อยแท้
อันนึ่งผาสาทห้อง
ควรให้เฮ็ดต้ายอ้อม
ใผผู้ม้างลึกฮั้ว
ควรให้ตัดขันไหม
ผิว่าแม่นข้อยแท้
คันว่าเหมิดโทษแล้ว
อันนึ่งทางที่เข้าแว่บ้าน
ให้มีคำสัญญา
ผิว่าเข้าผิดแท้
คันหากสมโทษแท้

คันบ่ควรไหมแท้
คลองหากตั้ง
ผิบ่สัญญาแท้
ตามภาษา
อันนึ่งฝูงใดได้
ควรที่ผ่าถ่องให้
อันนึ่งใผผู้ไปกินเหล้า
ไปคว่าผิดเพิ่นแท้
อันนึ่งใผผู้ได้ซ่าวบ้าน
อย่าให้ใผชิงเอา

เสนาขุนหมื่น ก็ดี
ผิดแท้สิ่งใด ก็ดี
พีจารณ์ตรงถี่
ประมาณแท้ท่อใด.
ควรฮอดเสนา ก็ดี
ให้พีจารณ์แจ้ง.
คลองแต่ภายหลัง หั้นท้อน.
เมืองใดเป็นโทษ ก็ดี
พีจารณ์แท้ซอบคลอง แท้ดาย.
ถามดูตรงถี่ หั้นท้อน.
ให้ตัดใส่ขันไหม
แม่พิมพ์เมืองบ้าน.
หนีคลองควรซอบ
เงินนั้นซอบคลอง เจ้าเฮย.
วิชัยยนต์ภูวนาถ
เวียงล้อมให้ดี.
เข้านั่งทังนอน ก็ดี
ใส่มันสามฮ้อย.
ตีเสียสามบาด ควรแล้ว
วางไว้สั่งสอน ซอบแล.
ทันที่เฮือนใผ ก็ดี
กล่าวขุนกวานบ้าน.
ให้พีจารณ์ตรงถี่ ดีเนอ
คลองตั้งก็จิ่งไหม แท้ดาย.

ควรวางเสียอย่า
ฉันนี้แต่งมา แท้แล้ว.
ยังเกิดเป็นความ ดั่งนั้น
ดังฤาลางแล้ว.
ของตกพกเฮี่ย ฉันนั้น
เจ้าของนั้นซอบคลอง แท้แล้ว.
มัวเมาอยู่เฮือนเพิ่น ก็ดี
เงินเบี้ยแต่งแปลง ซอบแล้ว.
ฮื้อปืดเป็นนา ดั่งนั้น
หากแม่นนามันแล้ว.

ผิว่าอยากปันแท้
ดีแลฮ้าย
ผิว่ามันหากเฮื้อ
คันว่ามีผู้สับเป็นนา
อันว่าผู้อื่นซ้ำ
...ก็หาก่ผิดคลองเมือง
อันนึ่งคนใดไปล่าวไม้
ทังดงเพีย[๑]
ก็หากควรวางให้
คันหากหมดชั่วแล้ว
ผิว่าปีดนาเฮื้อ
แต่ว่าการซ่าวนั้น
บัดนี้พระบาทเจ้า
คันว่ากินเมืองให้
อย่ายาดบ้าน
อันนึ่งอย่าได้ยาดน้ำกล้า
อย่าได้ชิงแดนดิน
อันว่าเหมืองฝายให้
เลี้ยงไพร่ให้
อันนึ่งให้ชอบแท้
อย่าได้โลภาหลาย
อันนึ่งทางในบ้าน
คันว่าเทียวยากฮ้าย
ผิว่านำการฮ้อน
คันว่าม้าหากล้ม
คันหากแทนบ่ได้
ก็หากตามคลองเมือง
อันนึ่งดงดอนยังพอสร้าง
ก็อย่าได้ล่วงล้ำ
อันนึ่งเมืองฝายน้ำ
เขตใผไว้เขตนั้น
ใผผู้มักม้างฮื้อ
เห็นว่าเป็นแดนใผ
ผิว่าเขาหากสับนาหลวงไว้
เขตบ้านไว้แก่บ้าน

ให้สับนาไฮ่อื่น
เสมอนั้นก็จิ่งแทน หั้นท้อน.
ได้ขวบหลายปี ก็ดี
แปร่แปนหมดถ้วน.
ลวดดนมาชิงยาด เอานั้น
บ่ควรวางให้.
ซ่าวป่าเป็นนา ดั่งนั้น
ลวดเป็นนาแท้.
มันกินหมดชั่ว ชีวังแล้ว
เหลนหล้อนสืบกิน หั้นท้อน.
สามปีหมดค่า มันแล้ว
ควรให้บอกเติน ซอบแล้ว.
เตินหมู่หัวเมือง ก่อนแล้ว
จากันคลองซอบ นั้นเนอ
ผิดข้องแห่งกัน แท้ดาย.
ทังที่เหมืองฝาย นั้นเนอ
ที่พระองค์ปันให้.
แปลงดีตกแต่ง
เมืองบ้านฮุ่งเฮือง หั้นท้อน.
ตามแพ่งสิบประการ
เบียดเบียนใจเลี้ยว.
เมืองใผทุกแห่ง
ถางให้แปร่แปน แด่เนอ.
จำไปใช้ฮีบ ดั่งนั้น
ตายแท้ให้แทน ซอบดาย.
ให้ตัดใส่ขันไหม
โทษมีสามฮ้อย.
แปลงเมืองแม่นเขต ใผนั้น
เอาแท้เขตแดน นั้นเนอ.
ฮักษาดีแวนขนาด
มันหั้นอย่าชิง.
สับซ่าวเป็นนา ดั่งนั้น
ก็อย่าหวงแหนไว้.
กับเมืองแควนซอบ
ฉันนั้นซอบคลอง เจ้าเฮย.

๑ ดงเพียง ได้แก่ โคกเพียง ๒ ขุนพล ได้แก่ทหารชั้นนายพันขึ้นไป

อันนึ่งไทแลข้า
...อันว่าดินไทให้
ดินข้าไว้แก่ข้า
ฝูงใดได้
ลุนเล่าเว้า
ฝูงนี้ตามคลองตั้ง
เฮ็ดให้มันแม่นแท้
อันนึ่งพระหากใช้
ฝูงเสนา
อย่ากลายถ้อย
คันว่าได้เคี่ยนแท้
อันนึ่งบ่ได้ห้างเคี่ยนแท้
คันว่ายังกลายคลอง
ผิว่าคนใช้นั้น
ก็บ่ควรเคี่ยนแท้
ใผผู้หากฮู้แล้ว
ผิดอันใด
อันว่าชมมานั้น
ให้เอาอันเคี่ยนนั้น
ผิว่าไปฮู้แท้
ควรที่ยอขันไหม
ชมมานั้น
อย่าให้กลายกว่านั้น
ผิว่าใช้ฮีบแท้
ลงเฮือนเฮว
คันบ่ฮู้ฮีบแท้
ควรให้ไทคาเม
อันนึ่งหาบยังพอเคี่ยนแท้
ผิว่าเคี่ยนบ้านแท้
ผิว่าเถิงสองเท้า
คลองกล่าวไว้
คันว่าน้ำหนักหาบนั้น
อย่าได้ทำการหนัก
ผิว่าลูกหลานท้าว
เขาหากไปคว่าซื้อ

กะทำไฮ่นากิน ดั่งนั้น
หาไทตามฮีต
ฉันนั้นชอบคลอง แท้แล้ว.
ทำกินแดนเพิ่น
ภายหน้าว่าบ่ดี ดั่งนั้น.
ขันไหมตัดใส่ หั้นท้อน
สามฮ้อยอย่ากลาย หั้นท้อน.
ไปที่ทางใด ก็ดี
แต่งไปการใช้.
ตามกลอนภูวนาถ
ไปนั้นก็จิ่งโดย.
ยาบอกจำไป นั้นเนอ
โทษมีจริงแท้.
*(บ่)มีคนถือหาบ นำนั้น
คลองตั้งแต่งมา แท้ดาย.
พลอยเล่าพางาน ดั่งนั้น
แม่นคลองยอไหว้.
ควรยอท่อนึ่ง
มาตั้งแต่งขัน หั้นท้อน.
ยังฮีตคลองเมือง ดั่งนั้น
ทอขันอันห้า.
อยุดลงเป็นถ่อง
เมือหน้าบ่ควร เจ้าเฮย.
ขัดดาบพายถง
ฮีบไปยาอยั้ง.
ยังที่ทางไป ดั่งนั้น
ส่งไปแดนนั้น.
ตามคลองอันกล่าว มานี้
มีหั้นหาบเดียว แท้ดาย.
เมือเทิงหลายหาบ ดั่งนั้น
ควรให้เคี่ยนไป แท้เนอ.
เป็นหมื่นหกพัน ดั่งนั้น
ลื่นคลองอันตั้ง.
เสนาแสนหมื่น ก็ดี
ขายแท้เวียกตัว.

อย่าได้ให้เคี่ยนแท้
อันว่าคลองเมืองตัด
อันนึ่งคนใดได้ฮับจ้าง
ยังไป่เถิงคราวเซา
คันว่าเป็นหนักแท้
ควรจ่าบ้าน
...ให้เจ้าหาบไปก่อนแล้ว
จิ่งคะนิงคราวหลัง
ก็จิ่งเอาของจ้าง
มาผ่าให้
...เหตุบ่แม่นเวียกน้อย
อันนึ่งเมืองไกลก้ำ
แขกต่างด้าว
นายประตูให้ไต่ถ้อย
แล้วจิ่งมาคอบเจ้า
เจ้าเมืองควรที่ใช้
คันว่าควรที่กดตราเอา
ยังควรส่งหาบแท้
ก็จิ่งตามคลองไป
นายประตูเมืองต้าน
เลยด่วนมาฮอดบ้าน
เขาหากหลิงล่ำเอยี้ยม
...ก็บ่สมควรแท้
อันนี้ตามคลองแท้
เพื่อว่ามันบ่หลิงล่ำเอยี้ยม
อันนึ่งนายประตูได้
...หากบ่สมควรแท้
...คันว่าฮอดแห่งห้อง
ก็บ่พีจารณ์เลย
เจ้าบ้านนั้น
ตั้งหากมีคลองเมือง
อันนึ่งคันว่าต่างเมืองใช้
...เศิกเวียกแท้
ผิว่าแม่นเจี้ยจุ้ม[๒]
ให้ฮีบฟ้าว
ยังหาบของตัว ดั่งนั้น
กล่าวมาฉันนี้.
หาบแขกคนขาย ก็ดี
ป่วงเป็นอันฮ้าย.
ปุนไปบ่ฮอด ก็ดี
คะนิงแท้ซ่อยมัน แท้ดาย.
คืนนึ่งดูคราว
เบิ่งดูไกลใกล้.
นำคนผู้ป่วหาบ มานั้น
หาจ้างผู้ไหม่ไป ซอบแล้ว.
ฝูงหมู่คาเม แท้แล้ว.
สีมาภายนอก ก็ดี
มาแท้ฮอดเถิง.
ถามดูตรงถี่
เมืองนั้นซู่ประการ.
ไปเที่ยวถามดู
หาบคอนตรงแจ้ง.
ก็จิ่งส่งคืนไป หั้นท้อน
ด่วนไปยาช้า.
จาดูตรงถี่ ฉันนั้น
เมืองแท้ที่ใด ก็ดี.
ตรองดูตรงถี่ ดั่งนั้น
มาฮอดเมืองเฮา แท้แล้ว.
นายประตูเป็นโทษ
เลยให้คว่ามา แท้ดาย.
ตรองตราดูถี่ ดั่งนั้น
แขกหากยังดล
ทันที่ทางใด ก็ดี
คว่ากลายมาแท้.
เป็นโทษโทสา
แต่หลังมาตั้ง.
กริยาม๋าฮอด ก็ดี
เฮวฮีบพลัน แท้ดาย.
อาซญามาฮอด ดั่งนั้น
นำเข้าเที่ยวพลัน นั้นท้อน.

๑ บางแห่งว่า ชิยา บางแห่งว่า สิยา หมายถึง งานเป็นทางการ ๒ บางฉบับว่า จีดจุ้ม

บัดนี้จักกล่าวห้อง
...พระหากนำราชการเถิง
เพื่อจักจารจาต้าน
จ้ำจีดให้จือข้อ
...ผิว่าบัวรเทศท้าว
อันนึ่งใผผู้เป็นนายคลัง
...เป็นผู้ซื้อเสื้อผ้า
อันนึ่งใผเป็นผู้ซื้อแก้ว
ทังช่างเงินช่างคำ
อย่าได้มีใจเลี้ยว
...คันว่าฝูงหมู่เขาจ่ายซื้อ
ฮู้ว่าเขาลักแท้
ก็เล่าเป็นโทโส
อันว่าษมมานั้น
ทังถอดซ้ำ
อันนึ่งเจ้าหากใช้รหัสดั้น
อย่าได้เอินเทินเสียง
อันนึ่งคำควรแจ้ง
จ่งให้ฮู้แจบแจ้ง
อันนึ่งเจ้าหากยังเหวยเข้า
คันว่ามีความสัง
อันนึ่งพระหากยังลงหลิ้น
ก็บ่ควรคี่ถ้อย
เว้นแต่การเมืองฮ้อน
กับทังช้างป่าเข้า
ก็จิ่งควรทูลไหว้
ในกาละดังเว้า
อันนึ่งคันไต่เต้า
คลองเมืองมี
อย่างว่าชาวพ่อค้า
...เขาก็ไปเซาอยั้ง
ใกล้เขตแท้
พลอยเล่าได้ตากไว้
ทังฝูงของ
ยังมีงัวควายค้า
ฝูงหมู่บ้าน

ราชทูตนายเมือง ก่อนแล้ว
ต่างเมืองไปแท้.
คำเมืองกลอยกล่าว ดั่งนั้น
คำเจ้าสั่งไป นั้นเนอ.
ใช้แห่งคำหาพระองค์ ดั่งนั้น.
จ่ายสมบัติเจ้า.
แฮล้ัวซู่ประการ แท้แล้ว.
ฝูงหมู่นองา ก็ดี
พอกตีแปลงพร้อม
โลภาลักโลภ เอาเนอ.
มีพร้อมสักขี ดั่งนั้น
ตามเมือภายลุน ดั่งนั้น
โทษมีพอข้า.
เป็นขันทีนึ่ง
นาแท้แม่นคลอง แท้แล้ว.
ไปที่ทางใด ก็ดี
กล่าวจารหัสนั้น.
ยาบังซับซิ่ม นั้นเนอ
คำฮ้ายแลดี เจ้าเฮย.
โภชนะของหวาน ก็ดี
ก็อย่าทูลถวายไหว้.
มโหสพตามฮีต ก็ดี
ทูลเจ้าพระยอดเมือง แท้ดาย.
เศิกเสือท้วงตื่น ดั่งนั้น
มาบ้านเกิดไฟ ก็ดี.
จอมหัวภูวนาถ
จำแจ้งอย่าลืม แท้เนอ.
ไปที่ทางใด ก็ดี
จื่อจริงจำไว้.
เทียวค่ำขายของ
คราวพลอยแว่จอด ที่ใดนั้น
ชาวบ้านปล่อยควาย.
ผ้าแผ่นอาภรณ์ ก็ดี
หาบคอนวางไว้.
ชาวเกียนทังต่าง มานั้น
เขาป้องปล่อยควาย.

อันว่าผู้เจ้าของให้ฮีบกู้
ให้ฮักษาของดี
ผิว่ายังเห็นแล้ว
คันว่าสัตว์ได้กัดคาบเคี้ยว
หากยังมีเวียกแท้
ก็บ่เห็นงัวควาย
คันว่างัวควายเคี้ยว
ควรให้แทนท่อนั้น
อันนึ่งอย่ากล่าวต้าน
อย่าได้มีคำงอน
อันนึ่งอย่าได้ให้ซาวค้า
ใกล้เขตบ้าน
คันว่างัวควายแท้
กัดคาบเคี้ยว
...ควรที่ให้ไต่ต้าน
อันนึ่งใผผู้ฟันแทงข้า
ควรให้ใช้
อันนึ่งพระมหาราชเจ้า
ควรที่คะนิงดูเถิง
คันว่าอันหน้อยแท้
คันหากยังแควนหลาย
อันนึ่งแล้วก็ให้ว่าแล้ว
*(จิ่งบ่เป็นโทสา
คันบ่แล้วไปว่าแล้ว
บาดว่าภายลุนเลย
อันว่าษมมานั้น
เงินหกเบี้ยเที่ยงแท้
อันนึ่งเสเนศท้าว
ก็ให้โดยตามคลอง
อันนึ่งฝูงฮักษาสมบัติเจ้า
ควรให้หลิงล่ำเอยี้ยม
ผิว่ามีลูกเต้จ
ยังเล่าเป็นสังเสีย
ให้ไปเล่าแก่เจ้า
ผิว่ามีคำใด

ของตากแคมทาง นั้นเนอ
ไล่งัวควายเว้น.
เข้าของเลยบ่ไล่
กินแล้วอย่าว่าสัง หั้นท้อน.
พลอยเล่านอนหลับ ดั่งนั้น
ที่ใดบ่มีฮู้.
กินของแล้วอย่า
ยาได้บาปไหม แท้เนอ.
เงินออกงันถง นั้นเนอ
ว่าสังฉันนั้น.
เอาของออกตาก
แคมฮั้วพ่างสวน.
เดินมาเฮวฮอด ดั่งนั้น
ทังได้ย่ำเสีย ก็ดี.
แทนสิ่งภายหลัง นั้นแล.
ควายตายมรณาศ ดั่งนั้น
สองแท้ท่อโต แท้ดาย.
ให้แต่งการใด ก็ดี
เหตุการณ์หลายหน้อย.
อย่าว่าเป็นหลาย นั้นเนอ
อย่ากล่าวเป็นอันหน้อย.
สัจจะเที่ยงความเดียว
โทษโพยภายหน้า)
สัจจะล่ายยังความ ดั่งนั้น
โทษถองเถิงแท้.
ควรตรองตัดใส่ จริงแล้ว
ฉันนั้นจิ่งแม่นคลอง ชอบแล้ว.
ฝูงแต่งแปลงการ ก็ดี
อาชญาจริงแจ้ง.
งัวควายภูวนาถ ก็ดี
ดูแท้ที่ควร.
เลยออกหลายตัว ก็ดี
ท่อใดเพิงฮู้.
ทูลบาทราชา
ก็จิ่งจาดอมเจ้า.

อย่ามีความคดเคี้ยว
เมือหน้าจักเชื่อแท้
อันนึ่งพระบาทเจ้า
ให้ค่อยโดยพลันเปือง
ผิบ่เติมตามเจ้า
เถิงสองทีสามที
ใผผู้โดยอาชญ์เจ้า
พระก็ควรตื่มให้
อันนึ่งลูกหลานท้าว
ยังฮู้หลักชอบแท้
ขอให้พระบาทเจ้า
พระจักกรูณาเขา
ก็จักมีสุขย้อน
ได้แต่งสร้าง
จิ่งชื่อว่าโครพน้อม
พลเมืองดี
เป็นคลองเบื้อง
เป็นผู้โครพเจ้า

อันนึ่งอย่าโลภเลี้ยว
ให้มีกรูณาเขา
แม่นว่าการมีแท้
อย่าให้หนักโพดพ้น
อันนึ่งเสนาท้าว
เมื่อจักถวายบาทเจ้า
อันว่าของในเฮือนแท้
อย่าเอาของไพร่น้อย
คันจักเลี้ยงไพร่นั้น
อย่าเอาของไพร่น้อย
อันนึ่งกินนาให้
คันเมืองฝายหากยากแท้
ควรที่ป่าวลูกบ้าน
อย่าให้ใผสบายสุข
อันนึ่งคันหากเทียวทางแท้
ในที่บ้าน

ให้มีใจอันซื่อ จริงดาย
คุณให้ลืนหลัง แท้ดาย.
ประสงค์เอยื่องประการใด ก็ดี
แต่งแปลงกะทำแล้ว.
พระองค์โกรธโกรธา มากแล้ว
ถอดนาไหมซ้ำ.
จอมเมืองพระบาท ฉันนั้น
คุณแท้ยศขวาง ชอบแล้ว.
เสนาแสนหมื่น ก็ดี
ควรขึ้นขาบถวาย แท้แล้ว.
ทงแผ่นตรองตัด
สืบพงศาเชื้อ.
สมภารพระโผด
การบ้านฮ่วมพระองค์ แท้แล้ว.
อยำบาทภูมี
สืบปุนไปหน้า.
บูราณเฮื้องกล่าว มาแล้ว
อยำอย้านที่เซ็ง แท้ดาย.

ไหมไพร่ชาวเมือง นั้นเนอ
สืไปเสมอแท้.
หนักเบาให้เบิ่ง ดูนั้น
เคืองข้องไพร่เมือง นั้นดาย.
บัวรบัติภูวนาถ ก็ดี
ของนั้นเอยื่องใด.
เอาถวายก็จิ่งชอบ
ถวายนั้นบ่ควร เจ้าเฮย.
ของตัวเอาจ่าย ควรแล้ว
มาแท้ไป่ควร.
ดูเหมืองทุกที่
เป็นห้วยตาดสูง ดั่งนั้น.
ไปซ่อยกันแปลง
ซ่อยแปลงดีพร้อม.
เลยตายมรณาศ ฉันนั้น
เฮือนแท้แห่งใผ ก็ดี.

อย่าได้เอาคราบฮ้าย
คันว่าตายทางใด
อันนึ่งคนตายด้วย
...ยังมีสักขีให้
นำฮอดเสเนศท้าว
ใผผู้เอาพิษฮ้าย
ควรที่ตัดขันไหม
ผิว่ายังมาจนเมืองแท้
อย่าได้เอาคราบฮ้าย
อันนึ่งความหากพีจารณ์แล้ว
แต่เซ่นพระตนล่วงแล้ว
ก็บ่ควรกล่าวต้าน
อย่ากะทำเป็นความ
อันนึ่งเหมืองฝายค้าน
คันจักขุดที่นั้น

ควรให้หาเจ้านาแท้
คันเจ้านาเขาหากให้
อันนึ่งเสนาหากผิดแท้
อย่าอย่อนเป้ง
ผิแม่นคนทุกข์แท้
ควรที่ขึ้น
อันนึ่งใผผู้มีผิดแท้
มันยังบ่หลาบอย้าน
ควรที่ข้า
อย่าได้เห็นแก่เงินค่าจ้าง
คนใดถีกขันไหมแล้ว
แล้วเล่าผิดดั่งนั้น
มันก็มีโทษแท้
...กับทังนาเหมืองฝาย
อันนึ่งองค์กษัตริย์เจ้า
พระก็เอาตั้งไว้
จ่งให้พีจารณ์แจ้ง
ควรให้หลิงล่ำเอยี้ยม
คึดว่าให้เสมอแท้
ลางเล่าทุกข์ยากไฮ้
ผีน่ามาเมือง นั้นเนอ
ให้เสียทางนั้น.
อยาอยำง้วนเบื่อ ฉันนั้น
กดเอาคำปาก
ของนั้นอย่าเสีย.
เข้าที่มาเมือง ดั่งนั้น
ใส่มันผู้ทำนั้น
จนเถิงเสเนศ ก็ดี
มาแท้ปดี นั้นดาย.
มีสักขีแต่ก่อน
เถิงเจ้าใหม่เสวย.
ความใหม่มาทูล เจ้าเฮย
ใส่เขาฝูงนั้น.
เพพังเป็นหาด เสียนั้น
ไปป้านซ้ำแม่นนา ฉันนั้น.

มีความคำคอบ เขาก่อน
ฉันนั้นจิ่งกะทำ ชอบแล้ว.
ตัดเต็มตามโทษ
ขันนั้นใส่เต็ม หั้นท้อน.
บ่มีสังเสียโทษ มันนั้น
ทูลเจ้าพระยอดเมือง.
ขันค่าคอตัดใส่ มันนั้น
ทำซ้ำเทือสอง.
ให้มันตายมรณาศ
วางให้ปล่อยไป แท้ดาย.
ขันแปลงขันษมมาทีนึ่ง
เถิงซ้ำถ้วนสอง.
ขันค่าคอตัดใส่ หั้นท้อน
ถอดเอาเสียซ้ำ.
จอมหัวสอนสั่ง จริงแล้ว
ทังค้ายทั่วแดน.
ตรองตราดูถี่ แท้ดาย
ผายเผี้ยนฮีนตรอง หั้นท้อน.
หนักเบานั้นให้เกิ่ง กันเนอ
ลางนั้นมั่งมี แท้ดาย.

อันนึ่งฝูงผิดแล้ว
คึดให้ฮู้
คันว่าคนผู้ฮู้
ให้ค่อยพีจารณ์ดู
คันหากยังสงกาแท้
ให้ฮิ่นตรองส่องแจ้ง
อันนึ่งฝูงใดได้กล่าวต้าน
ควรที่ปัฏิญาณมี
คันหากเถิงผัดนั้น
ฮักษาเลยบ่ได้
อันนึ่งฝากของไว้
ไฟหากไหม้
มีเหตุเกิดดั่งนี้
กับทังของในเฮือน
หากมีสักขีแจ้ง
คันหากเป็นจั่งซั้น
เหตุที่ของเขานั้น
ของเฮาเสียของเขาก็มอดม้วย
(อันนึ่งฝากของนำงัวต่างแท้
คันว่าสักขีมีเที่ยงแท้
อันนึ่งฝากของนำหาบเข้า
... เจ้าหาบเซท่าวล้ม
ยากล่าวต้าน
มีสักขีเห็น
อันนึ่งของเสียแท้
... ให้หาเถิงสามวัน
หากบ่ได้แท้
ให้ป่าวฆ้อง
บ่ได้แท้
อย่าได้ฉันทาดอม
อันนึ่งใผผู้ไปกล่าวต้าน
ว่าบ่ตามกาดแท้
... ของฝากนั้น
เจ้าของมัน
หนักเบาเป็นโทษ ก็ดี
คะนิงแจ้งจิ่งควร เจ้าเฮย.
ปองให้ท่านจิบหาย ดั่งนั้น
ชู่อันแวนเผี้ยน.
บ่เป็นการคักแน่
การเลี้ยวแห่งคน ซอบแล้ว.
มาฝากของดอม ก็ดี
ขีดเขียนหมายไว้.
เลยนานมาฮอด
เสียนั้นอย่าแหนง แท้ดาย.
ในเฮือนดอมท่าน ก็ดี
โจรฮ้ายลักเอา.
ของเล่าพลอยเสีย
ก็เล่าเสียนำแท้.
ทังหลายฮู้เมื่อ ดอมนั้น
ยาเว้าว่าอีสัง หั้นท้อน.
ของเฮาเสมอดั่ง กันแล้ว
ใผชิใช้ให้แก่กัน. นั้นเด.
พลอยเสียตกแปร่ ของนั้น
ยาให้ท่านแทน.
เทียวท่องไปมา ดั่งนั้น
ของนั้นแตกเสีย.
จาท้าแทนของ
บ่ควรแทนแท้.
บ่ฮู้จักคนผู้ลักลอบ เอานั้น
ซอกดูจริงแท้.
เมือเถิงเกยราช
สามมื้อทั่วแดน.
พลอยเล่าเลยเสีย
เข้าของเสียนั้น.
โอมเอาของท่าน
ของเล่าขืนคืน ดั่งนั้น
พลอยเล่าเลยเสีย
หากหลงลืมฮู้.

(...) ข้อความภายในเครื่องหมายวงเล็บนี้ นำมาจากต้นฉบับใบลานที่เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ ลานที่ ๙๙-๑๐๒ เพื่อเสริมข้อความที่ขาดหายไปจำนวน ๓ ลาน

ควรเจ้าของให้
ยาให้กลายมื้อนั้น
ผิว่าหลายวันแท้
... ควรที่ตัดขันไหม
ผ่าส่วนนั้น
เงินฮ้อยเบี้ย
อันนึงสองหาฤผิดแผกถ้อย
ควรที่พีจารณ์ดู
ผู้ลงมือก่อนนั้น
มันผู้ตีภายลุน
สองขานั้น
ควรที่ให้กล่าวต้าน
คันว่าตีแต่มือเดียวแท้
แปลงขวัญมีเงินบัก
ผิว่าตีหลายกลายเขตแท้
... ...
... แลบาดแลเงินบักพร้อม
ผิว่าตีด้วยบาดค้อน
ควรแปลงขวัญ
นับบาดค้อน
คันว่ายังตีหลาย
ผิว่าตีด้วยค้อน
ให้มีเงินห้าเฟื้อง
ผิว่าเจ็บป่วยแท้
ควรแปลงขวัญ
ผิว่าตีตายแท้
ควรที่จำให้ใช้
มีสามฮ้อย
มันหากบ่ใช้แท้
... บ่ดั่งนั้น
... มันหากลวนคลองเมือง
อันนึ่งใผผู้สันทาบให้
ให้ว่าแท้
มันหากเป็นโทษแท้
ควรที่ตัดขันไหม

ถามดูแวนเที่ยว
เมือหน้าบ่ควร.
มันถามถ้วนถี่
ใส่มันจริงแท้.
ขันแปลงตัดใส่
จริงแท้ชอบคลอง.
พลอยเล่าตีกัน ดั่งนั้น
โทษขาสองเบื้อง.
เลือดบ่มีตก
เลือดมีจริงแท้.
เป็นคลองเสมอภาค กันแล้ว
มันซ้ำแก่มัน.
พลอยเล่าเลยเจ็บ ดั่งนั้น
เหล้าหมูนำให้.
ให้ตีดูตามบาด นั้นแล้ว
จักเว้าพิสัง.
หมูเหล้าสู่ขวัญ.
บาดนึ่งพอเจ็บ ก็ดี
เหล้าหมู่เงินเฟื้อง.
ตามแต่ตีไป
ก็เล่าตีตามนั้น.
เลยเถิงเลือดออก ก็ดี
หมู่เหล้าสู่ขวัญ ซอบแล้ว.
พลอยเล่าจักคน ดั่งนั้น
เหล้าถวายเงินฮ้อย.
ตามคลองมีโทษ
เถิงห้าค่าคน.
ตามคลองอันกล่าว มานี้
ควรให้ข้าเสีย.
ควรให้ขาดเสีย หั้นท้อน.
บ่ดูอยำอย้าน.
คนใดเป็นโทษ ฉันนั้น
ความนั้นบ่มี.
เพราะเพื่อเสนความ
ใส่มันพอฮ้อย.

คนใดมันกินเหล้า
พลอยเล่าตีเจ้าเฮือนด้วยค้อน
มันนั้นผิดคลองแท้
ตัดให้เถิงฮ้อยห้า
ผิว่าเจ้าเฮือนหากตีแขกแท้
แขกเล่าตีเจ้าเฮือน
ขันไหมนั้น
เงินสามฮ้อย
อันนึ่งแขกหากตีเจ้าเฮือนแท้
เจ้าเฮือนตีตอบแขกแท้
ควรที่ใส่โทษแท้
คลองหากตั้งแต่งไว้
เหตุว่าเจ้าบ้านหากอยู่บ้านแท้
แขกหากมากินเมา
แขกนั้นโกรธาฮ้าย
โทษหากหนักดั่งนั้น
ใผหากยังฮู้แล้ว
(ให้จือแจ้ง
ใผหากกลายคลองเถ้า
เลยลวดได้ขวี่ม้า
ยามเมื่อไปต่างบ้าน
ตามคลองเมือง
...ชมมานั้น
เฟื้องพร่ำพร้อม
ผิว่าบ่ฮู้แท้
แม่นข้อยแท้
แม่นว่าขวี่ควายแท้
...ก็หากเป็นโทษแท้
อันนึ่งใผผู้ฮักษาอาชญาแท้
จำชาวเมือง
เงินสองฮ้อย
ท่อให้ตามเลขแท้
อันนึ่งกิจจะถ้อย
ควรให้เถ้าแก่ต้าน

สุราเมามาก
ฉันนั้นโทษมี.
เถิงตนเป็นโทษ
บาทเงินแท้ชอบคลอง แท้แล้ว.
เลือดบ่ออกพอเจ็บ ดั่งนั้น
เลือดไหลตกแท้.
ควรตัดใส่แขก จริงแล้ว
คลองตั้งแต่งมา.
พลอยเจ็บเลือดบ่ออก
ฉันนั้นเลือดไหล.
เจ้าเฮือนห้าบาท
ฉันนั้นชอบดี.
ในที่เฮือนตน
ลวดมีใจกล้า.
มันตีเป็นโทษ เฮ่วดาย.
คลองตั้งแต่หลัง.
คลองเมืองอันกล่าว มานี้
ยาได้ล่วงคลอง.
บูราณอันกล่าว มานี้)
กลายลืนอาชญา
กลายที่ในเมือง ก็ดี
ให้กุมเอาแท้.
มีเงินฮ้อยนึ่ง
พันแท้จิ่งขืน.
ตีเสียสิบบาด
ตีห้าบาดเสีย.
ในเขตอาราม ก็ดี
คลองตั้งแต่หลัง.
ไปล่วงคาเม
เคี่ยนปลงตางเจ้า.
ขันไหมตัดใส่
หนักนั้นบ่อนเบา.
เป็นขันห้าบาท ก็ดี
จาแล้วบอกมา.

คันบ่แล้ว
หากแมนในความหลังตัด
คันบ่จงใจแท้
ควรให้ตัดโทษขึ้น
อันนึ่งถ้อยความเกิด
กกปลายมันมีมา
ควรตัดต้น
ให้มันแล้วบ่อนเค้า
อันนี้เพิ่นว่าไฟลุกไหม้
ให้พิจารณาหา
คันว่าเห็นยังต้น
ให้เอาน้ำมอดนั้น
อันนึ่งใผลักไถเอานาท่านแท้
กับทังแดนไฮ่แท้
ควรให้ชั่งสบไถนั้น
เอาเงินผ่าถ่องนั้น
ผู้ใดเห็นนาท่านแท้
มันเล่ามีใจลวน
ผิว่านาผู้อื่นแท้
ควรให้แปลงขวัญนา
บ่แม่นนาเดียวแท้
ตั้งหากผิดฮีตแท้
อันว่าดินนาดินสวนแท้
ให้มีความชอบแท้
อันนึ่งให้ค่อยถามผู้ฮู้
ผิว่ายังกุมเฮ็ด
หากว่าพาโลพ้น
ควรที่ตัดโทษแท้
ใผผู้ไปแฮกกล้า
...มีคนมาบอกให้
เลยเล่าไปไถนา
เขาบ่ยอมความแท้
หนักท่อใดก็ผ่าหั้น
คันผ่าแล้ว
ให้แก่เขาสองคน
ยออฮอดกวานเมือง
ขึ้นเงินพอฮ้อย.
อเถิงเสเนศ
สองฮ้อยแก่มัน แท้แล้ว.)
ทันที่ทางใด ก็ดี
แต่ทางใดแท้.
ฮอนปลายม้วนมอด
สุมเหง้าซอบคลอง เจ้าเฮย.
เกิดก่อนทางใด
บ่อนเป็นกกเค้า.
ไฟเดิมบ่อนเกิด ใสนั้น
พรมล้างมอดเสีย.
พลอยย้ายคันนาเอาเขต แดนนั้น
แดนบ้านนอกเมือง.
หนักเบาหน้อยมาก ท่อใดนั้น
ขนตั้งใส่มัน ซอบแล้ว.
อันบ่ทันไถ แฮกนั้น
ลวดไปไถหลิ้น.
บ่ซอบคลองเมือง นักแล
เหล้าหมูเงินเบี้ย.
อย่าไปไถของเพิ่น นั้นเนอ
ยาได้ล่วงกลาย แท้ดาย.
หนองปลาปนแปลก กันนั้น
ถามถ้อยเชิ่งกัน นั้นเนอ.
เห็นก่อนแวนดี ซอบแล้ว
ให้ไหมสามฮ้อย.
ใจงานมักโลภ
ตามถ้านที่กะทำ เจ้าเฮย.
บ่ฮู้เขตแดนนา ดั่งนั้น
มันเล่า ฟังความ
ผู้อื่นเสียฉันนั้น.
หมากสบไถมาชั่ง ดูท้อน
สองบั้นท่อกัน.
สองส่วนโดยเสมอ
ซ่อยปันกันใช้.

ผิว่ายังเถียงแท้
สองส่วนให้
อันนึ่งนาที่ใกล้
ก็หากควรโทสา
เพราะเพื่อความหลงนี้
บ่ว่าเจ้าแลข้อย
บัดนี้จักกล่าวต้าน
อันจักปละกันเสีย
คันว่าสองขานั้น
พอจะเป็นส่วนได้
เป็นต้นว่าช้างแลม้า
เฮือนชานทัง
เงินคำพร้อม
ของที่ซื้อจ่ายนั้น
อันนึ่งของที่ซายหาได้
ก็หากเป็นของญิง
เหตุว่าญิงก็เถ้าเสียด้วย
เหมือนว่าเจ็บป่วยนั้น
ผิว่าขาหากมีลูกน้อย
ควรที่ปุนปันเป็น
สองโกฐาสให้
ส่วนนึ่งไว้

ผิว่าสองขาพร้อม
ก็จิ่งตามคลองเมือง
ผิว่าบ่สมพอดีแท้
ตั้งว่าคึงแตกม้าง
การส่วนนี้
ก็หากควรไสหนี
คันว่าขากะทำใดได้
ควรมอบให้
ผิว่าญิงหลิ้นซู้
ให้ชายเอาค่าแท้
อันว่าค่าหัวนั้น
ถ่องนึ่งเป็นของผัว

ให้พีจารณ์จริงขนาด ดั่งนั้น
ขาพร้อมพร่ำเสีย ชอบแล้ว.
หากแฮกปันกัน ดั่งนั้น
แก่กันลางแล้ว.
มันมีในโลก
พลอยฮู้ฮ่อมหลง เจ้าเฮย.
จาแห่งผัวเมีย ก่อนแล้ว
พรากเนาในห้อง.
มีอันจะบิแบ่ง
ของเข้าซู่อัน.
ฮั้วไฮ่นาสวน
รถเกียนกงล้อ.
ของซื้อกินแลซื้อนุ่ง
ลางแล้วอย่าว่าสัง แท้ดาย.
บ่อนอื่น นำมา ก็ดี
สิ่งเดียวจริงแท้.
ปีเดือนดายดอก
บ่มีได้อี่สัง แท้ดาย.
อันเกิดดอมกัน ดั่งนั้น
ผ่าสามเสมอไว้.
ทางญิงแวนชอบ จริงแล้ว
ชายแท้ชอบคลอง เจ้าเฮย.

เปิดหน่ายซังกัน
แต่หลังมาตั้ง.
ผัวตีมัดผูก มันนั้น
ไปแท้เลือดมี ดั่งนั้น.
หมิ่นประมาทลุงตา แท้ดาย
ค่าสินเอาถ้วน.
ดอมกันหน้อยมาก ท่อใดนั้น
ญิงนั้นซู่อัน แท้แล้ว.
มิจฉาจารคดจาก ผัวนั้น
เสียเสี้ยงอย่าให้หลอ แท้ดาย.
ผ่าถ่องปันกัน
มอบมันเอาไว้.

ถ่องนึ่งปันไปเบื้อง
ทำดั่งนี้
เหตุว่าพ่อแม่นั้น
ก็หากเป็นแต่หัวใจมัน
อันนึ่งผัวเมียสร้าง
ผัวเล่าอายุสั้น
เมียเล่าเป็นแม่หม้าย
แสนที่ลำบากแท้
อันว่าของสินสร้าง
ควรมอบให้
เมียหากมรณาศเมี้ยน
ของเฮือนมีแนวใด
ควรวางให้
อย่ากล่าวอ้าง
ผิว่าสองเขือนั้น
คันหากมีมากหน้อย
ผิว่าบ่มีลูกเต้า
อันว่าของทังมวล
แต่ให้ลุงตาก้ำ
ลุงตาญิงหากบ่มีเที่ยงแท้

ผิว่าชายบ่มีพงศ์เชื้อ
ให้ปันสามส่วนแท้
ส่วนนึ่งถวายเมือก้ำ
ส่วนนึ่งให้แก่เสเนศท้าว
อันว่าส่วนนึ่งให้
บุญจิ่งมาซ่อยค้ำ
อันนึ่งสองสหายปลูกลูกเต้า
สองหากพอใจกัน
วิวาหาให้
ของญิงมีมากหน้อย
ภายลุนนั้น
ออกจากเฮือนพ่อแม่แท้
บาดว่าภายลุนซ้ำ
ของใผแต่ก่อนนั้น

ปิตาพ่อแม่ มันนั้น
ดีแท้ชอบคลอง แท้แล้ว.
ใผบ่มีสอน แท้ดาย
ถ่อยญิงคนฮ้าย.
เฮือนกินโดยชอบ ดีนั้น
ตายแท้ก่อนเมีย.
ผัวตายพลัดพราก
เป็นหน้าเวทนา.
มันมีหน้อยมาก ท่อใดนั้น
วางไว้แก่เมีย แท้แล้ว.
ตายก่อนผัวตน ดั่งนั้น
มอบผัวเป็นเจ้า.
ผัวเป็นผู้สืบ
ปันให้แห่งใผ แท้เนอ.
ตายไปลดชั่ว ไปนั้น
ควรให้ลูกแทน ชอบแล้ว.
เชื้อหน่อญิงชาย ดั่งนั้น
มอบลุงตาเสี้ยง.
ทางญิงนั้นก่อน
จิ่งยอให้ฝ่ายชาย นั้นเนอ.

แนวนามแทนสืบกันนั้น
แนวนั้นชอบคลอง เจ้าเฮย.
จอมหัวภูวนาถ
เอาแท้ชอบคลอง.
สังโฆเคนแจก ไปเนอ
ขานั้นสู่สวรรค์ แท้แล้ว.
มาสู่สมกัน ดั่งนั้น
ซู่ทางสองก้ำ.
บุตตาเป็นคู่ กันนั้น
ชายก็ได้ท่อกัน.
สองขาหนีจาก
ไปสร้างต่างเฮือน ดั่งนั้น.
สองขาเลยห่าง
ให้คืนไว้แก่มัน.

อันว่าของหาได้
เหตุว่าขาหากเป็นผู้เค้า
ผิว่ามีลูกเต้า
คึดให้ถ้วน
เฮ็ดให้ถึกฮีตแท้
หากว่ามีญิงชาย
ลูกชายไว้
ลูกญิงนั้น
ผิว่าหลายกว่านั้น
บ่ให้ทางใดหลาย
ผิว่าเอากันเท้า
ผิผัวตายก่อนแท้
คันว่าเมียหากตายก่อนนั้น
ของอยู่ในครัวเฮือน
คันขาตายหมดแท้
ผิบ่มีลูกเต้า
ให้แบ่งเบื้อง
ปันเป็นสอง
...ให้แก่สองฝ่ายเบื้อง
ผิหากทางชายนั้น
ให้แก่เบื้อง
อันนึ่งพ่อแม่ขายลูกเต้า
เถิงเมื่อภายลุนเลย
อันว่าค่าดองนั้น
ของอันขาเฮ็ดได้
สองส่วนให้
ส่วนนึ่งควรวางมัน
ผิว่าญิงบ่มีฮู้สร้าง
ก็หากควรผ่าให้
ถ้าว่าญิงหากมีลูกเต้า
ให้แก่ผัวทังมวล
อันนึ่งเมียมานำผัวนั้น
ค่าดองนั้น
คันว่ามีลูกแล้ว
สามปียังไป่มีลูกเต้า
ดอมกันให้ผ่าถ่อง
เฮือนนั้นซู่คน เจ้าเฮย.
ให้พีจารณ์ดูก่อน
ดีแล้วจิ่งแบ่งปัน ชอบแล้ว.
คลองแต่ปางประถม
ท่อกันจริงแท้.
ทางชายคลองชอบ
ควรไว้ฝ่ายญิง แท้ดาย.
ให้ผ่าถ่องฉันเดียว
ท่อกันควรแท้.
เถิงระดูเถ้าแก่ ไปนั้น
ของไว้แก่เมีย แท้ดาย.
ผัวเลยเล่าเลยยัง ดั่งนั้น
มอบผัวตงเสี้ยง.
ครัวเฮือนไว้แก่ลูก หั้นท้อน
แทนเชื้อสืบสกุล ดั่งนั้น.
ของที่ทังมวล
ส่วนพอดีด้าม.
เขาเจ้าเผ่าพงศ์ หั้นท้อน.
สูญพงศ์ภายญาติ
ญิงเสี้ยงชอบคลอง แท้แล้ว.
ให้ขาดเมือผัว ดั่งนั้น
เล่าเป็นคำฮ้าง.
ใช้ขืนชายดั่งเก่า นั้นเนอ
ควรให้ผ่าสาม ชอบแล้ว.
ไปแห่งทางชาย
ฝ่ายเมียจริงแท้.
การเฮือนกะทำเวียก ก็ดี
ฉันนั้นชอบคลอง แท้แล้ว.
ไว้ที่เฮือนผัว ดั่งนั้น
ชอบคลองเมืองตั้ง.
เถิงยามเถิงแก่
ควรแท้ผ่อนลง เจ้าเฮย.
หลุดลงห้าบาท ควรแล้ว
ลงแท้ท่อกัน นั้นเนอ.

อันนึ่งขาสร้างอย้าว
ของเฮือนมี
คันว่าเมียตายแล้ว
ของครัวเฮือน
อันนึ่งชายไปหาญิงแท้
ก็จิ่งให้จือแจ้ง
คันขาอยู่บ่ได้
ทีนใผมี
อันเหลือนั้น
ส่วนนึ่งนั้น
สองส่วนให้
...ผิว่าญิงบ่ฮู้สร้าง
ควรที่ผ่าถ่องแล้ว
คันว่าชายบ่ฮู้สร้างอย้าว
ของทังมวล

ปันเป็นแท้
ส่วนนึ่งให้
...สามส่วนให้
...อันนึ่งชายหากไปสู่เบื้อง
เอาของเมีย
แล้วเล่าพากันสร้าง
ภายหลังเลยอย่าฮ้าง
คันว่าของญิงแท้
ให้ไล่ฮื้อ
อันที่เหลือทีนนั้น
อันว่าสามส่วนนั้น
ส่วนเหลือนั้น
ควรมอบให้
เหตุบ่มีทีนสร้าง
มีแต่โตล้าล้า
คันว่าชายบ่มีฮู้สร้าง
ของที่ญิงคืดนั้น
คันว่าญิงบ่ฮู้สร้าง
ของทังมวล

เถ้าแก่เลยตาย ก็ดี
มอบเมียหมดเสี้ยง.
ผัวเล่าเลยยัง ดั่งนั้น
ให้แก่ผัวจริงแท้.
ของขาได้จ่าย กินนั้น
จำไว้อย่าลืม.
พลอยอย่าปละกัน ดั่งนั้น
ให้เขาตงเสี้ยง.
ปุนเป็นสามส่วน
ปันให้แก่ชาย.
ไว้ฝ่ายทางญิง.
การเฮือนเฮ็ดเวียก ดั่งนั้น
เอาให้ท่อกัน เจ้าเฮย.
กะทำเวียกการเฮือน ก็ดี
แบ่งไปตามเรื้อง.

พอประมาณสี่ส่วน
ชายนั้นชอบคลอง.
ไว้แก่ทางญิง ชอบแล้ว.
หนแห่งเฮือนญิง
จ่ายกินหมดเสี้ยง.
เฮือนชานแทนสืบ ไปนั้น
วางถิ้มเซิ่งกัน ดั่งนั้น.
มีประมาณหน้อยมาก ท่อใดนั้น
เอาเสี้ยงต่าวคืน.
ปันเป็นสี่ส่วน
วางให้แก่ญิง.
มีประมาณส่วนนึ่ง
ชายแท้ชอบคลอง เจ้าเฮย.
นำเมียจักสิ่ง
มาสร้างอยู่นำ แท้ดาย.
การเฮือนกะทำเวียก
ยาให้แก่ชาย แท้ดาย.
ยังเวียกการเฮือน
ผ่าสามปันให้.

ส่วนนึ่งนั้น
สองส่วนควรญิงเอา
อันนึ่งชายไปสู่ญิงแท้
ญิงบ่มีทืนสัง
เถิงเมื่ออยู่บ่ได้
ทืนชายมีมากหน้อย
ของอันชาเฮ็ดได้
*(ตามคลองเมือง
ผิหากญิงบ่ฮู้สร้าง
ของทังมวล
ส่วนนึ่งไว้
สองส่วนควรชายเอา
อันนึ่งผัวเฮ็ดสร้าง
ยังเล่าทำชอบแท้

เมียเล่าถืกหนี้ล้าน
ควรให้ขาผัวเมีย
ท่อให้หลิงดูท้อน
ให้ช่อยได้
บัดนี้จักกล่าวเว้า
ยามเมื่อยังเป็นคน
เพิ่นจักวางเวนให้
ให้แก่ใผแท้แท้
อันว่าฝูงลูกเต้า
ทังญิงชาย
เพิ่นหากเห็นดีแท้
พ่อแม่ยังสั่งไว้
เหตุว่าพ่อแม่สร้าง
ก็หากเป็นมูลมัง
เพิ่นได้อตสาห์ท้อน
เพิ่นหากให้ใผแท้
คันเพิ่นบ่สั่งไว้
คันว่าของเฮือนมี
ผิว่าลูกหลานแท้
ของมูลมีมากหน้อย

ไว้แก่ทางชาย
ชอบคลองจริงแท้.
แต่ยังเล่ามีทืน
แต่แฮงมันสร้าง ดั่งนั้น.
ปละกันฮ้างอย่า
ขืนให้แก่ชาย แท้ดาย.
ผ่าถ่องปันกัน หั้นท้อน
ฮีตมีจำไว้)
ยังเวียกการเฮือน ดั่งนั้น
ผ่าสามปันให้.
ให้แก่ทางญิง
ชอบคดีดูแม้ง.
เฮือนกินตามยาก
เฮือนอย้าวอยู่เอย็น ดั่งนั้น.

ในเมือภายลุน
พร่ำพากันใช้.
ผัวเมียเพิ่นฮ้างอย่า กันนั้น
โดยด้ามดั่งปัน ชอบแล้ว.
พ่อแม่พลอยสอน ก่อนแล้ว
พ่อแม่วางความให้.
ของเฮือนอันใดแด่
เป็นผู้ฮู้ฮักษา.
เหลนหล้อนในเฮือน
ข้อยคนเพียงพร้อม
คนใดยังชอบ ใจนั้น
ควรให้แก่มัน ชอบแล้ว.
มาแต่ภายหลัง
พ่อแม่เพียรหาไว้.
หอมมานานยิ่ง
ยาม้างแห่งความ แท้ดาย.
พลอยเล่าตายไป ดั่งนั้น
ลูกเอาควรแท้.
ใผยังคุณลืน กันนั้น
ควรให้ลืนเขา ชอบแล้ว.

อันนึ่งของลูกหากได้ด้วย
ก็บ่ควรเอาไป
อันนึ่งของใดแท้
พ่อแม่เอาบ่ได้
ลูกเล่าคืดกอบกู้
ก็บ่ควรปันใผ
เหตุที่กรรมสิทธิ์นั้น
...อันนึ่งพ่อแม่ฮักใผให้
อย่าแจกให้
ควรให้เป็นของมัน
ผิว่ามันปันแท้
ผิดจากคำสั่งเจ้า

ผิว่าลูกหากกู้
เลยบ่มีทันแทน
ยามจักเอาของเค้า
พูดนึ่งคาคาดไว้
อันนึ่งลูกหากซุกเซื่องไว้
บาดว่าภายลุนเห็น
แต่ก็ควรปันให้
อย่าได้ใส่โทษฮ้าย
เหตุว่าพ่อแม่แท้
บ่ควรเป็นโทโส
ผิว่าหากนอนดอมแท้
ควรแจกให้
อันนึ่งพ่อแม่ขอท่านเลี้ยง
ก็หากยังควรปัน
คันว่าพ่อตายแล้ว
แม่เล่าเอาใหม่ซ้อน
หน่อยบ่ช้า
ของเฮือนเป็นของผัว
ผิว่าลูกยกถ้อย
ควรที่ผ่าถ่องให้
แล้วเล่าให้อยู่ห้อง
เถิงเมื่อพ่อลุนตาย

คุณสิ่งฉันใด ดั่งนั้น
นับเป็นมูลแท้.
โจรเอาลักลอบ ไปนั้น
ลืมเมี้ยนมอดตาย.
โจทย์จ่าวเอาคืน ดั่งนั้น
ให้แก่มันเอาแท้.
สูญเสียจากพ่อแม่
ของไว้แก่มัน ชอบแล้ว.
คนอื่นเอาไป แท้เนอ
จิ่งถืกใจผีด้ำ.
บ่เป็นคลองอันชอบ
สองเถ้าส่วนขวง แท้แล้ว.

ของพ่อแม่เป็นทืน ดั่งนั้น
พ่อแม่ตายมรเมี้ยน.
มูลมังมาแจก กันนั้น
มันนั้นจิ่งควร แท้แล้ว.
ของไป่ทันปัน กันนั้น
ให้แบ่งปุนปันถ้วน.
ตามคลองอันชอบ
ไหมซ้ำบ่ควร แท้ดาย.
เขาหากอำเอา แท้แล้ว
แก่มันสังแท้.
คนเฮือนมีลูก ดั่งนั้น
ประมาณแท้ส่วนเดียว ชอบแล้ว.
เป็นลูกในเฮือน ก็ดี
ท่อเขาฝูงนั้น.
มรณาลดชั่ว ไปนั้น
มาสร้างสืบสิน.
แม่พัดเล่าตายไป ดั่งนั้น
ผู้ลุนจริงแท้.
เอามูลของแม่ มันนั้น
สองเบื้องท่อกัน แท้ดาย.
ของอย่าพาหนี นั้นเนอ
ให้มันเป็นเจ้า.

ส่วนว่าเงินคำแก้ว
ควรให้ไว้
อันนึ่งญิงหากมีผัวแล้ว
พ่อแม่จิ่งขายมา
อันว่าลูกเก่านั้น
แม่เล่ามีบุตตา
บาดว่าพ่อแม่เมี้ยน
ครัวเฮือนปัน
ส่วนว่าลูกเมียนั้น
กับทังลูกพ่อน้า

อันนึ่งเมียบ่มีลูกเต้า
ผัวเล่าโตนเฮือนไป
เลยเล่ามีลูกน้อย
พ่อก็มรณาศเมี้ยน
แม่ผู้เค้า
มูลเฮือนควร
เฮือนแม่เค้า
อันว่ามูลแม่นั้น
ผิว่าแม่หลังนั้น
*(อันว่า)มูลเฮือนเก่านั้น
ลูกผู้เมือเฮือนหน้านั้น
ก็ท่อเมือแทนมูล
อันนึ่งผัวไปเอาเมียแล้ว
แล้วก็พลอยเล่าได้
พ่อแม่ทางญิงนั้น
เลยมาได้ลูกน้อย
ยามเมือพ่อแม่เมี้ยน
มูลเฮือนให้ผ่าห้า
ลูกเมียเค้า
ลูกเมียปลายสอง
ลูกแม่หลวงแลแม่น้อย
ควรที่แบ่งดั่งนั้น
หากบ่มีลูกแท้
อันว่าครัวเฮือนควร

ของแพงผัวเก่า มันนั้น
ภายเบื้องลูกเมีย ซอบแล้ว.
ผัวเล่าตายเสีย ดั่งนั้น
สู่ผัวลุนนั้น.
เลยเล่ามาดอม ดั่งนั้น
เกิดลุนหลายหน้า.
มรณาศตายไป ก็ดี
ลูกขาเสมอแท้.
มันมาดอมแม่ ฉันนั้น
ขาเจ้าท่อกัน แท้แล้ว.

แนวหน่อญิงชาย
สู่เมียภายหน้า.
บุตตาผู้นึ่ง
ไปแล้วมิ่งมรณ์
ลดชั่วเลยตาย
ลูกมันภายหน้า.
ตายไปมรณาศ ดั่งนั้น
ควรให้ลูกแทน แท้แล้ว.
ยังมีลูกสืบ ดั่งนั้น
ควรให้แก่มัน ซอบแล้ว.
เกิดเมือภายหลัง ดั่งนั้น
พ่อแม่มันภายหน้า.
ยังมีลูกนึ่ง ก็ดี
เมียน้อยตื่มมา ดั่งนั้น.
ขายมาโดยซอบ
ภายพี้เกิดดอม ดั่งนั้น.
ตายไปมรมิ่ง เสียนั้น
เสมอแท้แบ่งปัน ซอบแล้ว.
ได้ส่วนสามอัน
ส่วนควรวางไว้.
ใผแควนมีมาก
ตามหน้อยแลหลาย หั้นท้อน.
เกิดฮ่วมสักคน ดั่งนั้น
แม่หลวงจริงแท้.

หากว่าทังสองนั้น
ควรที่ตัดแต่งให้
ถ้าลูกแม่หลวงเป็นชายแท้
แต่อย่าพาหนีไป
บัดนี้จักกล่าวห้อง
อันว่าญิงมีอยู่แปดจำพวกแท้
ญิงนึ่งหมดบุญอี่พ่อแล้ว
ญิงนึ่งยังทังสอง

ญิงนึ่งยังมีอ้าย
ญิงนึ่งมีแต่น้อง
ญิงนึ่งมีพี่น้อง
ญิงนึ่งมีซาติเชื้อ
ญิงนึ่งบ่มีพงศ์เชื้อ
ญิงนึ่งมีท่อสหธรรมิกะพร่ำพร้อม
...คือว่าเจ้า
สามเณรี
กับทังสิกขามานาเจ้า
ชื่อว่าสหธรรมิกชาติพร้อม
ญิงทังแปดจำพวกนี้
ควรที่ตัดขันไหม
หากแม่นคลองเมืองตั้ง
เบี้ยห้าหมื่นปลายห้าพันเบี้ยแท้
ผิว่าจักจาให้
มีอยู่ฮ้อยหกบาทเฟื้อง
อันว่าโทษกล่าวนี้
บ่ห่อนเป็นโทสา
บัดนี้จักกล่าวห้อง
พอให้เป็นแว่นไว้
เมียนึ่งชายใดได้
มาเป็นเมีย
ก็หากเห็นดีด้วย
เมียนึ่งพระบาทเจ้า
เมียนึ่งชายได้ซื้อ
เมียนึ่งขาเป็นกัน

ใผยังมีลูก ดั่งนั้น
มูลไว้แก่มัน ชอบแล้ว.
บ่ควรปากจาเอา แท้ดาย
จากกะกูลอันนั้น.
เติมคลองควรกล่าว ก่อนแล้ว
ให้ฟังแจ้งชู่คน แท้เนอ.
แม่เล่าฮักษามา
พ่อแม่มันฮักษาไว้.

ปกครองฮักษาอยู่
ชายตุ้มต่อมถนอม.
ฮักษามันเอาอยู่ ดอมนั้น
ฮักษาไว้อยู่ดอม.
แนวตนภายนอก
ทังห้าอยู่ฮักษา.
ตนประเสริฐภิกขุนี ก็ดี
พ่ำเพ็งศีลแก้ว.
จำศีลบ่ได้บวช ก็ดี
จอมซ้อยห้าประการ แท้แล้ว.
ใผหากล่วงนอนดอม ดั่งนั้น
ใส่มันจริงแท้.
ขันไหมมันมีอยู่ จริงแล้ว
ฉันนั้นจิ่งควร เจ้าเฮย.
เป็นเงินอันกล่าว มานี้
จริงแท้ชอบคลอง แท้แล้ว.
ให้ไหมแต่ทางชาย
แก่ญิงฝูงนั้น.
เมียสิบสองจำพวก ก่อนแล้ว
เมือหน้าฮ่ำเพิง เจ้าเฮย.
หมายมาดโอมเอา
กล่อมนอนเฮียงซ้อน.
พงศ์พันธุ์คณาญาติ
ปลงไว้อาชญา.
อ้างว่าเป็นเมีย
หากเอาดายดู้.

เมียนึ่งชายได้เอาของให้
เมียนึ่งชายให้เครื่องนุ่งแล้ว
เมียนึ่งพ่อแม่ให้
ให้ขาเป็นผัวเมีย
เมียนึ่งชายหากให้กะโจมแก้ว
เมียนึ่งคนเกิดก่ำ
เมียนึ่งมากินจ้าง
เมียนึ่งไปเลือกได้
เมียนึ่งพ่อแม่เพิ่นถือกต้อง
ตามอาศัย
คลองฝูงนี้ใผได้ขึ้นสู่ห้อง
ในที่เฮือนของเขา
ใผผู้มิจฉาจารดั้ง
ก็จักเป็นโทษถ้าน
อันว่าโทษไหมแสนหมื่นเบี้ย
ผิแม่นเสนาขุน
ผิดหลายแท้
ขึ้นนึ่งถ้าน
อันนึ่งใผลักชู้
ไว้เขตบ้าน
แต่หากมีผู้ฮู้
...ฟันชายตายเมียเจ็บ
ก็จิ่งเพิงใจแท้
เพื่อว่าได้
ถ้าบ่มีสักขีแท้
เมียบ่เจ็บปวดแท้
ควรที่ตัดโทษแท้
เมียมันวาจาสัง
เหตุว่าเห็นตายแท้
มันกล่าวต้าน
เดียวว่ากลัวตายแท้
บาดว่าคราวหน้านั้น
ควรที่ให้ผู้ฮู้
อย่าให้มีเบี่ยงเบื้อง

ญิงกินบรโภค
เลยได้อยู่ดอม.
มือจุ่มลงขัน
อยู่เฝือแฝงฝั้น.
มาลาแมนมิ่ง
ในห้องลวดเอา.
ในเฮือนฮักแกว่น เอานั้น
มาแล้วว่าเมีย.
กันว่าเป็นเมีย
อยู่กินดอมดั้ง.
เมือเสพซวาซวา ดั่งนั้น
ข้าตายลางแล้ว.
ดอมญิงฝูงกล่าว มานี้
มิจฉาจารแท้ชู่คน หั้นแล้ว.
ตัดแต่งตามคลอง
แต่งการตางเจ้า.
มิจฉาจารเมียท่าน
แถมแท้กว่าหลัง แท้แล้ว.
เมียเขาไปฝาก
แดนแทที่ใด ก็ตามท้อน.
สักขีแจ้งแจบ
บาดมีจริงแท้.
ทางผัวอย่าว่า สังเทอญ
สักขีแท้ที่เมีย หั้นแล้ว.
ฟันชายมรณาศ ดั่งนั้น
สักขีนั้นก็บ่มี.
ให้แห่งทางผัว
ก็อย่าฟังคำต้าน.
กลัววายมรณาศ
ใดนั้นอย่าฟัง แท้เนอ.
มันเลยแกล้งกล่าว ไปแล้ว
คนชิหย้ามข้ากัน แท้แล้ว.
ตรองตราตัดถี่ ดูเนอ
ใดแท้ดั่งยอย ชอบแล้ว.

ก็จิ่งเป็นที่อ้าง
เป็นที่ยูแยงฝูง
เป็นที่อัศจรรย์ล้ำ
ไว้ให้เป็นแบบเบื้อง
ฟังเยอ โสชโนห้อง
เมื่อจักทำก่อสร้าง
มีหมู่พีชะโภชน์พร้อม
กับหมู่มันเภาพริก
หากมีคนใดแกล้ง
ก็หากเป็นโทษแท้
หากมีคนเห็นแจ้ง
ควรที่ตัดขันไหม
กับทังขันแปลงนั้น
นอกกว่านั้น
ส่วนว่าใบมอนนั้น
ก็จิ่งควรชอบแท้
อย่าได้ขีนเบ่งถ้อย
ให้ค่อยตรองตราดู
แม่นว่าเป็นเจ้ากว้าน
เป็นดั่งหินก้อนล้าน
ให้ได้เป็นที่จั้ง
ทังโลกา
ยามเมื่อจุติม้าง
ก็จักเมือเกิดห้อง
จักได้สุขอยู่ล้น
ปริวารหลาย
อันนึ่งใผเบี่ยงถ้อย
ก็จักมีปาปัง
ยามเมื่อตายไปแล้ว
คำทุกข์มีหมื่นชั้น

อันว่าฝูงหอกง้าว
พระยายมถือ
อันนึ่งจาในห้อง
ชักเข้าคุณต่อนตื้อ

เทวะเทพอินทร์พรหม เจ้าเฮย
พ่ำเพ็งภายช้อย.
โลกากงโลก ไปแล้ว
ภายหน้าสืบไป เจ้าเฮย.
ลาวไทบ้านนอก เฮาเฮย.
สวนฮั้วปลูกฝัง ดั่งนั้น.
แตงเผือกหัวมัน ก็ดี
ข่าขิงเขือแคว้ง.
ลักเอามวลท่าน ดั่งนั้น
คลองเถ้าเล่ามา เจ้าเฮย.
คักแน่สักขี
ใส่มันพอฮ้อย.
มีเงินห้าบาท ควรแล้ว
หมูเหล้าป่ำรือ.
ให้มันแทนห้าท่อ
คลองเถ้าแต่หลัง แท้แล้ว.
ลวงโลภโมหา นั้นเนอ
ฮีตมีคลองตั้ง.
ให้มีใจหมั้นเที่ยง
ลมต้องอย่าไหว.
ในโลกลือชา
กล่าวมายอย้อง.
ปัญจขันธ์ยับย่อย ไปนั้น
เมือฟ้าฟากสวรรค์ พุ้นแล้ว.
ผาสาทวิมานคำ
อยู่อยายอยังเฝ้า.
กะทำนอกคลองเมือง ดั่งนั้น
บาปเวรเวียนใช้.
อวีจีจมจุ่ม จริงแล้ว
ไฟไหม้เวทนา แท้แล้ว.

กลายเกิดเป็นไฟ
ไล่นำแทงซ้ำ.
มหาธรรมดวงประเสริฐ จริงแล้ว
ถนอมไว้แทบเทียม.

ตั้งหากในธรรมแท้
ขอแก่นักปราชญ์เจ้า
กับทังเถ้าแก่พร้อม
แม่นว่าขุนราชา
ฝูงหมู่นางสนมเหน้า
ทังผู้มีลูกเต้า
อันนึ่งฝูงหม้ายฮ้าง
ให้ค่อยพากันฟัง
อันนี้บูราณเถ้า
ตั้งเป็นกฎแบบไว้
เป็นคลองควรจื่อ เอาดาย
ฟังท้อนซู่คน แด่ท้อน.
ฝูงหมื่นแสนพระยา ก็ดี
ให้ค่อยฟังตงเสี้ยง.
เทวีสาวบ่าว ก็ดี
ฟังท้อนซู่คน แท้เนอ.
น้อยหนุ่มทารกา ก็ดี
อย่ามีความคร้าน.
ขุนบูรมสอนสั่ง มาแล้ว
ประถมเถ้าสืบมา เจ้าเฮย.

ชำระแล้วบริบูรณ์ตามต้นฉบับ
ณ วันที่ ๗ มิถุนา ๑๙๖๗

บันทึกหัวข้อบรรยาย
เรื่อง
ปีและศกไทยโบราณ

โดย

พิทูร มลิวัลย์

ที่ประชุมราชบัณฑิตสำนักศิลปกรรม
ณ ห้องประชุมราชบัณฑิตยสถาน
วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๐

๑. ปีและศกไทยโบราณในข้อบรรยายนี้ หมายถึงปีและศกของไทยฝ่ายเหนือ อันได้แก่ไทยภาคพายัพและภาคอีสาน

๒. ปีและศกไทยโบราณดังกล่าวนั้น น่าจะเรียกได้ว่าเป็น **ปีและศกไทยเดิม** ด้วยเป็นวิธีที่ชาวไทยใช้มาแต่ดั้งเดิม ดังที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายไว้ว่า "บรรดาไทยจะอยู่ในแว่นแคว้นฝ่ายเหนือก็ตาม ฝ่ายใต้ก็ตาม แต่เดิมใช้วิธีคำนวณปีแลศกอย่างเดียวกับวิธีจีน ผิดเพี้ยนกันชั่วแต่สำเนียงที่เรียกชื่อ"(๑)

๓. ข้อที่สมเด็จฯ ทรงอธิบายไว้ว่า "แต่เดิมใช้วิธีคำนวณปีแลศกอย่างเดียวกับวิธีจีน" นั้น เข้าใจว่า หมายถึงเกณฑ์คำนวณปีและศก โดยกำหนด ๖๐ ปี เป็น ๑ รอบ ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ตรงกับการนับปีของฮินดู ดังที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทูลเสนอสมเด็จฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ว่า "หม่อมฉัน อ่านหนังสือเรื่องพราหมณ์ ที่บาทหลวงดือบัวแต่งต่อมาพบความซึ่งควรจะทูลเสนอให้ทรงทราบอีกบางข้อ คือ

๑. ที่หน้า ๔๑๙ บอกอธิบายวิธีนับปีของฮินดูว่า นับรอบ ๖๐ ปี และปีทั้ง ๖๐ นั้น เรียกชื่อต่างกันทุกปี มีชื่อว่า ปีกิลาสะ ปีพัทวะ และปีวิกรี เป็นต้น ถูกตามที่หม่อมฉันสันนิษฐานและบอกไว้ในบันทึกวรรณคดีเล่ม ๒ ที่มาใช้รอบ ๑๒ ปี และมีเอกศก โทศก เป็นของคิดขึ้นในประเทศอื่น อาจจะเป็นประเทศจีนต่อเมื่อภายหลัง"(๒)

๔. พิเคราะห์ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวมานี้ น่าจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า วิธีนับปีและศกนั้น มี ๒ วิธี คือ วิธีนับ ๑๒ ปี เป็น ๑ รอบ กับวิธีนับ ๖๐ ปี เป็น ๑ รอบ

วิธีแรก เป็นวิธีนับโดยถือเกณฑ์ ๑๒ นักษัตร เป็นหลัก คือ นับแต่ปีชวดไปจนถึงปีกุน ครบ ๑๒ ปี แล้ววกกลับมาตั้งต้นนับปีชวดต่อไปอีกจนถึงปีกุน นับวนอยู่ใน ๑๒ นักษัตรดังกล่าวนี้เป็นรอบ ๆ ไป วิธีนับอย่างนี้ เรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า นับตามเกณฑ์ **จุลจักร**

วิธีที่สอง เป็นวิธีนับโดยถือเกณฑ์ ๕ รอบปีนักษัตรควบคู่กับศกเป็นหลัก กล่าวคือ นับแต่ปีชวดเอกศกไทยเดิมเป็นต้นไป จนถึงปีกุนสัมฤทธิศกไทยเดิม ครบ ๖๐ แล้ววกกลับมาตั้งต้นปีชวดเอกศกต่อไปอีก จนถึงปีกุนสัมฤทธิศก นับวนอยู่ใน ๖๐ ปีนักษัตร หรือ ๕ รอบนักษัตรดังกล่าวนี้เป็นรอบ ๆ ไป วิธีนับอย่างนี้เรียกกันอีกอย่าหนึ่งว่านับตามเกณฑ์ **มหาจักร** หรือ **พฤหัสบดีจักร** ที่ใช้อยู่ในอินเดียโบราณ และเกณฑ์นับอย่างนี้น่าจะถือได้ว่าเป็นวิธีนับโดยถือเกณฑ์เวลาที่ดาวพฤหัสบดีเดินรอบดวง

อาทิตย์ ๕ รอบเป็นหลัก แม้วิธีนับเกณฑ์จุลจักรนั้น ก็น่าจะเป็นการนับโดยถือเกณฑ์เวลาที่ดาวพฤหัสบดีเดินรอบดวงอาทิตย์ ๑ รอบ เป็นหลักเช่นเดียวกัน(๓)

๕. เกณฑ์นับปีและศกวิธีที่ ๒ คือนับ ๖๐ ปีเป็น ๑ รอบนั้น เป็นวิธีนับดั้งเดิมของไทยดังกล่าวแล้ว ภายหลังต่อมาไทยฝ่ายใต้ (ภาคกลาง) ได้เลิกใช้ โดยเปลี่ยนไปใช้ศักราชแทน เช่นใช้มหาศักราช และจุลศักราช เป็นต้น ดังที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายไว้ว่า "วิธีคำนวณปีแลศกอย่างไทยที่กล่าวมานี้ มีชื่อต่างกันไปทุกปี จนบรรจบครบรอบ ๖๐ ปี จึงต้องเรียกตั้งต้นซ้ำต่อไปใหม่ ไทยแต่โบราณคงจะเห็นว่า **วิธีนี้พอแก่ประโยชน์แล้ว** เพราะต่อชั่วอายุคน ๑ จึงต้องเรียกตั้งต้นใหม่ครั้ง ๑ ครั้นต่อมา เมื่อจดจาฤกหรือแต่งหนังสือจดหมายเหตุการณ์โบราณ อันล่วงมานับด้วยร้อยแลพันปี เมื่อกล่าวถึงกาลกำหนดที่ล่วงมาแล้ว **ใช้แต่วิธีปีกับศกควบกัน เกิดต้องใช้ชื่อซ้ำกัน ทำให้ฉงนสนเทห์นัก จึงเติมวิธีใช้ศักราช** ขึ้นอีกอย่าง ๑ พวกจีน ญี่ปุ่น ทางตวันออก ใช้ปีรัชกาลของพระเจ้าแผ่นดินเป็นศักราช แต่ฝ่ายไทยแลชาวอินเดียตลอดจนแขกแลฝรั่งชาวยุโรป เอากำหนดเหตุการณ์อันใดอันหนึ่ง ซึ่งเป็นสำคัญในพงศาวดารเป็นศักราช เช่น พวกที่ถือพระพุทธศาสนา กำหนดเอาปีที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานเป็นปีที่ ๑ เช่นเราใช้กันทุกวันนี้ว่า พุทธศักราช ๒๔๕๘ หมายความว่า เป็นปีที่ ๒๔๕๘ ตั้งแต่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานมา ดังนี้เป็นต้น"(๔)

๖. ปีไทยโบราณนั้น ใช้ปีนักษัตรที่เรียกว่า ๑๒ นักษัตร เป็นเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว และกำหนดเอาเดือนอ้าย เป็นเดือนเริ่มต้นของแต่ละปี ไปจนถึงเดือน ๑๒ ครบ ๑๒ เดือนเป็น ๑ ปี

ส่วน **ศก** นั้น กำหนดเอาเลขท้ายของศกเป็นหลัก เช่นเลขท้ายของศกเป็นเลข ๑ ก็เรียกว่าเอกศก (กาบ) เป็นต้น และศกไทยเดิมนั้น ได้ตั้งขึ้นเมื่อก่อนพุทธศักราช ๒๐๙๔ ปี(๕) (ปีกาบใจ้=ปีชวดเอกศก)

๗. เมื่อไทยฝ่ายใต้เลิกใช้ปีและศกไทยเดิมแล้ว ได้เปลี่ยนไปใช้มหาศักราช ปรากฏตามหลักฐานทางศิลาจารึก(๖) แต่เมื่อมหาศักราช ๑๒๐๕ (พ.ศ. ๑๘๒๖) เป็นต้นมา และใช้จุลศักราชแต่เมื่อจุลศักราช ๗๑๒ (พ.ศ. ๑๘๙๓) เป็นต้นมา(๓) โดยใช้ศก (ศักราช) ควบกับปีนักษัตรเช่น ๑๒๐๕ ศกปีมะแม,(๗) "ปีกสยี่...สังกาษ ๗๑๒(๘) ตัว" เป็นต้น และบางครั้งก็ใช้คำ **นักษัตร** แทนคำ **ปี** เช่น "เมื่อศักราชได้ ๗๖๘ จอนักษัตร"(๙) บางคราวก็เทียบปีและศกไทยเดิมไว้ด้วย โดยเรียกว่า (ปีและศก) **หนไทย** เช่น "แต่ศักราชปีฉลู หนไทยปีรวงเป้า"(๑๐) เป็นต้น บางแห่งเมื่อบอกศักราชแล้วก็บอกชื่อปีนักษัตรทั้งแบบขอมและแบบไทยด้วย เช่น "มหาศักราชได้ ๑๓๑๔ ขอมปีวอก ไทยปีเต่าสัน"(๑๑) เป็นต้น และมีการใช้ปีนักษัตรควบกับเลขท้ายของศก (จุลศักราช) อย่างที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น "ศักราช ๗๑๒ ปีขาล โทศก"(๑๒) เป็นต้น

๘. ส่วนไทยฝ่ายเหนือ (พายัพ-อีสาน) ยังคงใช้ศักราชอย่างเดิม และแม้ต่อมาเมื่อได้ใช้จุลศักราชอย่างไทยฝ่ายใต้แล้ว ก็ยังคงใช้จุลศักราชควบกับศักราชไทยเดิมไว้ตลอดมา ดังที่อาจารย์มานิต วัลลิโภดม อธิบายไว้ว่า "แม้ไทยเหนือจะเปลี่ยนการใช้ศักราชเป็นอย่างจุลศักราช แต่ยังคงรักษาวิธีนับคำนวณปีนักษัตรแบบจุลศักราชมหาจักรไว้จนตราบเท่าทุกวันนี้"(๑๓)

การใช้จุลศักราชควบกับศกหรือศักราชไทยเดิม มีปรากฏเป็นหลักฐาน ทั้งในศิลาจารึกและเอกสารอื่น ๆ เช่น "ศักราชได้ ๘๓๘ ตัว ในปีรวายสัน"(๑๔) "ศักราชได้ ๘๕๐ ตัวปีเปลิกสัน)(๑๕) "ศักราช ๙๓๐ ตัวปีเปิกสี"(๑๖) "จุลสังกราชได้ ๙๑๗ ตัว ปียับเหม้า"(๑๗) "๘๙๒ วัดแดนเมืองปลุก ปี กดยี่"(๑๘) "จุลลสักราดได้พัน ๒ ร้อย ๑๒ ตัว ปลีกดเส็ด"(๑๙)

๙. ปีและศกไทยฝ่ายเหนือ (ไทยเดิม) กับไทยฝ่ายใต้ มีชื่อเรียกต่างกันดังนี้

ก. ชื่อปี

ไทยฝ่ายเหนือ	ไทยฝ่ายใต้
๑. ใจ้	ชวด
๒. เป้า, เปล้า	ฉลู
๓. ยี่	ขาล
๔. เหม้า, เม้า	เถาะ
๕. สี	มะโรง
๖. ใส้, ใช้	มะเส็ง
๗. สง้า, ซง้า	มะเมีย
๘. มด, เม็ด	มะแม
๙. สัน	วอก
๑๐. เฮ้า, เรา	ระกา
๑๑. เส็ด	จอ
๑๒. ใค้, ไก๊	กุน

ข. ชื่อศก

ไทยฝ่ายเหนือ	ไทยฝ่ายใต้
... ๑ กาบ	เอกศก
... ๒ ฮับ, ดับ	โทศก
... ๓ ฮวาย, รวาย	ตรีศก
... ๔ เมิง	จัตวาศก
... ๕ เปิก, เปลิก	เบญจศก
... ๖ กัด	ฉศก
... ๗ กด	สัปตศก
... ๘ ฮ้วง, ร้วง, รวง, ลวง	อัฏฐศก
... ๙ เต่า	นพศก
... ๑๐ ก่า	สัมฤทธิศก

๑๐. ชื่อปีไทยฝ่ายเหนือทั้ง ๑๒ ชื่อนั้น นิยมเรียกว่า **ลูกวันไทย** หรือ **ลูกมื้อ** ส่วนศกทั้ง ๑๐ ศกนั้น นิยมเรียกว่า **แม่วันไทย** หรือ **แม่มื้อ** และแม่วันไทยนั้น นอกจะใช้บอกศกแล้วยังใช้เป็นวันอย่างเดียวกับวันแห่งสัปดาห์ด้วย โดยมีกำหนดว่า สัปดาห์หนึ่งมี ๑๐ วัน มีวันกาบหรือมื้อกาบ เป็นวันแรก ได้ฟังมาว่าทางแขวงเมืองพงสาลีและซำเหนือของประเทศลาว ยังถือกันตราบเท่าทุกวันนี้ และใน ๑๐ วันนั้น ถือ **มื้อฮวาย** กับ **มื้อฮ้วง** เป็นวันหยุดงาน อีก ๘ วัน เป็นวันทำงาน และแม่วันไทยนั้นกำหนดเป็น ๒ รอบ คือ รอบ ๑๐ วัน กับรอบ ๖๐ วัน รอบ ๑๐ วันนั้น กำหนดตามชื่อศกทั้ง ๑๐ นั้นเอง ส่วนรอบ ๖๐ วัน กำหนดตามชื่อศกควบกับชื่อปี มี **มื้อกาบใจ้** เป็นต้น จนถึง **มื้อก่าใค้** (ดูตาราง

แสดงเกณฑ์การนับปีและศกไทยเดิมฯ) แม่วันไทยทั้ง ๒ รอบนี้ ไม่ทราบว่ามีเกณฑ์กำหนดวันแรกของปีหนึ่ง ๆ เป็นอย่างไร เริ่มต้นวันไหน

๑๑. การใช้ปีควบกับศกของไทยฝ่ายเหนือกับไทยฝ่ายใต้นั้น มีข้อแตกต่างกันบ้าง กล่าวคือ ไทยฝ่ายเหนือ เอาชื่อศกไว้หน้า เอาชื่อปีไว้หลัง เช่น **ปีกาบใจ้** (ตรงกับว่า เอกศกปีชวด) เป็นต้น ส่วนไทยฝ่ายใต้เอาชื่อปีไว้หน้า เอาชื่อศกไว้หลัง เช่น **ปีชวด ฉศก** เป็นต้น

๑๒. ศกของไทยฝ่ายเหนือกับของไทยฝ่ายใต้ มีข้อคลาดเคลื่อนกันอยู่ ๕ ปี ดังที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงอธิบายไว้ว่า “ส่วนศกตามวิธีไทยฝ่ายเหนือ น้อยกว่าฝ่ายใต้อยู่ ๕ ปี ยกตัวอย่างดังปีเถาะสัปตศก (จุลศักราช ๑๒๗๗) นี้ ทางฝ่ายเหนือเขาว่าปีเถาะโทศก มูลเหตุที่คลาดเคลื่อนกัน ข้าพเจ้าเข้าใจว่าจะเป็นเมื่อไทยฝ่ายใต้แก้ศกไปให้ตรงกับเลขท้ายจุลศักราช แต่จะแก้เมื่อใดไม่ทราบ”[๒๐]

๑๓. เหตุใดจึงมีการแก้ศกไปให้ตรงกับเลขท้ายจุลศักราช ซึ่งเป็นเหตุให้ไทยฝ่ายเหนือใช้เลขศกอ่อนกว่าไทยฝ่ายใต้ถึง ๕ ปี ข้อนี้สมเด็จฯ หาได้ทรงอธิบายไว้ไม่ จึงมีบางท่านเข้าใจไปว่าจุลศักราชไทยฝ่ายเหนืออ่อนกว่าจุลศักราชไทยฝ่ายใต้อยู่ ๕ ปี ทำนองเดียวกับพุทธศักราชของไทยอ่อนกว่าพุทธศักราชลังกาและพม่าอยู่ ๑ ปีฉะนั้น แต่ความจริงหาได้เป็นอย่างที่เข้าใจนั้นไม่ จุลศักราชคงใช้เหมือนกันทั้งไทยฝ่ายเหนือและไทยฝ่ายใต้ เช่นปีนี้ (พ.ศ. ๒๕๓๐) เป็น จ.ศ. ๑๓๔๙ ไทยฝ่ายเหนือก็นับเป็น จ.ศ. ๑๓๔๙ เช่นเดียวกันกับไทยฝ่ายใต้ หาได้นับเป็น จ.ศ. ๑๓๔๔ ไม่

๑๔. เนื่องด้วยศักราชไทยเดิมหรือศกไทยเดิมได้ตั้งขึ้นก่อนพุทธศักราช ๒๐๙๔ ปี ดังกล่าวแล้วในข้อ ๖ นับมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๓๐ จึงเป็นระยะเวลา ๔๖๒๔ ปี เลขท้ายของศักราชไทยเดิมจึงอ่อนกว่าเลขท้ายจุลศักราช ๕ ปี แต่ไม่หมายความว่าศักราชไทยเดิม ซึ่งไทยฝ่ายเหนือใช้อยู่นั้นอ่อนกว่าจุลศักราช ๕ ปี เพราะปีนี้ (พ.ศ. ๒๕๓๐) ศักราชไทยเดิมได้ล่วงมาถึง ๔๖๒๔ ปีแล้ว ส่วนจุลศักราชซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๑๘๒ เพิ่งล่วงมาได้ ๑๓๔๙ ปีเท่านั้น

๑๕. แต่เนื่องด้วยในระยะกาลต่อมา เมื่อไทยฝ่ายใต้ได้เลิกใช้ศักราชไทยเดิม เปลี่ยนไปใช้ศักราชอย่างอื่นแล้ว ไทยฝ่ายเหนือยังคงใช้ศักราชไทยเดิมอยู่และแม้เมื่อได้ใช้จุลศักราชอย่างไทยฝ่ายใต้แล้ว **ก็ยังคงใช้จุลศักราชควบกับศักราชไทยเดิมไว้ตลอดมา** ดังกล่าวแล้วในข้อ ๗-๘ เช่น ใช้ว่า

ก. ศักราช ๖๕๘ ปีรวายสัน[๒๑]

ข. เถิงปีรวงไส้ ศักราช ๙๔๓[๒๒]

ค. จุลสังกราชได้ ๙๑๗ ตัว ปีฮับเหม้า[๒๓]

ง. สังกราชได้ ๙๓๑ ตัว ปีกัดไส้[๔]

ซึ่งหมายความว่า

ก. จุลศักราช ๖๕๘ ปีวอก **อัฏฐศก** ตรงกับปีไทยเดิม คือปีรวายสัน อันได้แก่ ปีวอก **ตรีศก** และเมื่อประสงค์จะตรวจสอบว่าปีจุลศักราช ๖๕๘ (ปีวอก อัฏฐศก) นั้น ปีไทยเดิมจะเป็นปีวอกตรีศกจริงหรือไม่ประการใด ให้ตั้ง พ.ศ. ในปี จ.ศ. นั้นลง ก็จะได้ พ.ศ. ๑๘๓๙ (จ.ศ. ๖๕๘+๑๑๘๑) บวกด้วย ๒๐๙๔ ก็จะได้ผลลัพธ์เป็น ๓๙๓๓ นั่นคือ **ตรีศก** ของศักราชไทยเดิม

ความหมายในข้อ ข. ค. ง. ก็พึงทราบโดยนัยนี้ ผู้ไม่เข้าใจเกณฑ์ใช้ศักราชควบกันดังกล่าวนี้ จึงเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน โดยเข้าใจว่าจุลศักราชไทยฝ่ายเหนืออ่อนกว่าจุลศักราชไทยฝ่ายใต้ ๕ ปี ดังกล่าวมาแล้ว

๑๖. การนับปีและศกไทยเดิมกำหนด ๖๐ ปีเป็น ๑ รอบนั้น พึงกำหนดตามตารางแสดงเกณฑ์การนับฯ และเมื่อประสงค์จะตรวจสอบว่าปี พ.ศ. นั้น ๆ ตรงกับปีไทยเดิมปีไหน พึงถือหลักเกณฑ์การคำนวณปีไทยเดิม ที่แนบท้ายหัวข้อบรรยายนี้.

ตารางแสดงเกณฑ์นับปีและศกไทยเดิมเทียบกับปีและศกไทยใต้ (จุลศักราช)

กำหนด ๖๐ ปี เป็น ๑ รอบ

๑	กาบ	ฮับ	ฮวาย	เมิง	เปิก	กัด	กด	ฮ้วง	เต่า	ก่า	ศกไทยเดิม
๒	๖	๗	๘	๙	๐	๑	๒	๓	๔	๕	ศกไทยใต้ (จุลศักราช)
๓	ใจ้	เป้า	ยี่	*เหม้า	สี	ใส้	สง้า	มด	สัน	เฮ้า	= ๑๐ ปี
๔	เส็ด	ใค้	ใจ้	เป้า	ยี่	เหม้า	สี	ใส้	สง้า	มด	= ๑๐ปี
๕	สัน	เฮ้า	เส็ด	ใค้	ใจ้	เป้า	ยี่	เหม้า	สี	ใส้	= ๑๐ ปี
๖	สง้า	มด	สัน	เฮ้า	เส็ด	ใค้	ใจ้	เป้า	ยี่	เหม้า	= ๑๐ ปี
๗	สี	ใส้	สง้า	มด	สัน	เฮ้า	เส็ด	ใค้	ใจ้	เป้า	= ๑๐ ปี
๘	ยี่	เหม้า	สี	ใส้	สง้า	มด	สัน	เฮ้า	เส็ด	ใค้	= ๑๐ ปี

หมายเหตุ (๑) ช่องที่ ๑ ชื่อศกไทยเดิม (๒) ช่องที่ ๒ เลขท้ายศกไทยใต้ (จุลศักราช) (๓) ช่องที่ ๓-๘ ชื่อปีนักษัตรไทยเดิม (๔) การอ่าน ให้อ่านศกควบกับปี เช่น กาบใจ้, ฮับเป้า ฯลฯ เต่าเส็ด, ก่าใจ้. กาบใค้.....

ปี ๑๒ นักษัตร

ใจ้ (ชวด)
เป้า (ฉลู)
ยี่ (ขาล)
เหม้า (เถาะ)
สี (มะโรง)
ใส้ (มะเส็ง)
สง้า (มะเมีย)
มด, เม็ด (มะแม)
สัน (วอก)
เฮ้า, เรา (ระกา)
เส็ด (จอ)
ใค้, ไก๊ (กุน)

ศก

กาบ (เอกศก) = ฉศก (ไทยใต้)
ฮับ, ดับ (โทศก) = สัปตศก
ฮวาย, รวาย (ตรีศก) = อัฏฐศก
เมิง (จัตวาศก) = นพศก
เปิก (เบญจศก) = สัมฤทธิศก
กัด (ฉศก) = เอกศก
กด (สัปตศก) = โทศก
ฮ้วง, รวง (อัฏฐศก) = ตรีศก
เต่า (นพศก) = จัตวาศก
ก่า (สัมฤทธิศก) = เบญจศก
* = ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ (ปีเถาะ)
+ = ปีพุทธปรินิพพาน (มะเส็ง)

---

(๑) สำหรับสอบศักราชฯ หน้า ๑ (๒) สาส์นสมเด็จฯ ภาค ๑ หน้า ๓๘-๓๙
(๓) ตำนานสิงหนวติกุมาร หน้า ๘, สาส์นสมเด็จ ภาค ๑๘ (๔) สำหรับสอบศักราชฯ หน้า ๓
หน้า ๙๘-๑๐๐, พงศาวดารโยนก หน้า ๑๐๒-๑๐๙
(๕) ตำนานสิงหนวติกุมาร หน้า ๗-๘ (๖) ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ หน้า ๒๕ (๗) ศิลาจารึกอีสาน หน้า ๒๒๖
(๘) เรื่องเดียวกันหน้า ๑๒๕ (๙) เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐๘ (๑๐) ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓ หน้า ๖๓ (๑๑) พระราช
พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา หน้า ๑ (๑๒) ตำนานสิงหนวติกุมาร หน้า ๘ (๑๓) ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓ หน้า ๑๕๒
(๑๔) เรื่องเดียวกันหน้า ๑๖๐ (๑๕) ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ หน้า ๗๙ (๑๖) ศิลาจารึกอีสาน หน้า ๒๔๙ (๑๗) เรื่อง
เดียวกัน หน้า ๒๓๒ (๑๘) พระลักพระลามพากที่ ๒ หน้า ๔๑๙ (อักษรลาวเวียงจันทน์)
(๑๙) สำหรับสอบศักราชฯ หน้า ๑๖
(๒๐) ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓ หน้า ๒๑๐ (๒๑) เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๑๑
(๒๒) ศิลาจารึกอีสาน หน้า ๒๔๙ (๒๓) เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๖๖

เกณฑ์คำนวณหาปีไทยเดิม

เมื่อประสงค์จะทราบว่า พุทธศักราชนั้น ๆ เป็นปีอะไร (ปีไทยเดิม) ให้เอาพุทธศักราชที่ต้องการเทียบตั้ง หารด้วย ๖๐ (พ.ศ. + ๖๐) เศษเท่าไร เป็นปีนั้น ๆ ตามเศษนั้น ๆ (ถ้าไม่มีเศษให้ถือเป็นเศษ ๐) ดังนี้

เศษ ๑ ปีเปิกสง้า = มะเมีย ๕
เศษ ๒ ปีกัดมด = มะแม ๖
เศษ ๓ ปีกดสัน = วอก ๗
เศษ ๔ ปียี้วงเฮ้า = ระกา ๘
เศษ ๕ ปีเต่าเส็ด = จอ ๙
เศษ ๖ ปีก่าใค้ = กุน ๑๐
เศษ ๗ ปีกาบใจ้ = ชวด ๑ (๑)
เศษ ๘ ปียับเป้า = ฉลู ๒
เศษ ๙ ปียวายยี่ = ขาล ๓
เศษ ๑๐ ปีเมิงเหม้า = เถาะ ๔
เศษ ๑๑ ปีเปิกสี = มะโรง ๕
เศษ ๑๒ ปีกัดใส้ = มะเส็ง ๖
เศษ ๑๓ ปีกดสง้า = มะเมีย ๗
เศษ ๑๔ ปียี้วงมด = มะแม ๘
เศษ ๑๕ ปีเต่าสัน = วอก ๙
เศษ ๑๖ ปีก่าเฮ้า = ระกา ๑๐
เศษ ๑๗ ปีกาบเส็ด = จอ ๑
เศษ ๑๘ ปียับใค้ = กุน ๒
เศษ ๑๙ ปียวายใจ้ = ชวด ๓ (๒)
เศษ ๒๐ ปีเมิงเป้า = ฉลู ๔
เศษ ๒๑ ปีเปิกยี่ = ขาล ๕
เศษ ๒๒ ปีกัดเหม้า = เถาะ ๖
เศษ ๒๓ ปีกดสี = มะโรง ๗
เศษ ๒๔ ปียี้วงใส้ = มะเส็ง ๘
เศษ ๒๕ ปีเต่าสง้า = มะเมีย ๙
เศษ ๒๖ ปีก่ามด = มะแม ๑๐
เศษ ๒๗ ปีกาบสัน = วอก ๑
เศษ ๒๘ ปียับเฮ้า = ระกา ๒
เศษ ๒๙ ปียวายเส็ด = จอ ๓
เศษ ๓๐ ปีเมิงใค้ = กุน ๔

เศษ ๓๑ ปีเปิกใจ้ = ชวด ๕ (๓)
เศษ ๓๒ ปีกัดเป้า = ฉลู ๖
เศษ ๓๓ ปีกดยี่ = ขาล ๗
เศษ ๓๔ ปียี้วงเหม้า = เถาะ ๘
เศษ ๓๕ ปีเต่าสี = มะโรง ๙
เศษ ๓๖ ปีก่าใส้ = มะเส็ง ๑๐
เศษ ๓๗ ปีกาบสง้า = มะเมีย ๑
เศษ ๓๘ ปียับมด = มะแม ๒
เศษ ๓๙ ปียวายสัน = วอก ๓
เศษ ๔๐ ปีเมิงเฮ้า = ระกา ๔
เศษ ๔๑ ปีเปิกเส็ด = จอ ๕
เศษ ๔๒ ปีกัดใค้ = กุน ๖
เศษ ๔๓ ปีกดใจ้ = ชวด ๗ (๔)
เศษ ๔๔ ปียี้วงเป้า = ฉลู ๘
เศษ ๔๕ ปีเต่ายี่ = ขาล ๙
เศษ ๔๖ ปีก่าเหม้า = เถาะ ๑๐
เศษ ๔๗ ปีกาบสี = มะโรง ๑
เศษ ๔๘ ปียับใส้ = มะเส็ง ๒
เศษ ๔๙ ปียวายสง้า = มะเมีย ๓
เศษ ๕๐ ปีเมิงมด = มะแม ๔
เศษ ๕๑ ปีเปิกสัน = วอก ๕
เศษ ๕๒ ปีกัดเฮ้า = ระกา ๖
เศษ ๕๓ ปีกดเส็ด = จอ ๗
เศษ ๕๔ ปียี้วงใค้ = กุน ๘
เศษ ๕๕ ปีเต่าใจ้ = ชวด ๙ (๕)
เศษ ๕๖ ปีก่าเป้า = ฉลู ๑๐
เศษ ๕๗ ปีกาบยี่ = ขาล ๑
เศษ ๕๘ ปียับเหม้า = เถาะ ๒
เศษ ๕๙ ปียวายสี = มะโรง ๓
เศษ ๐ ปีเมิงใส้ = มะเส็ง ๔

หมายเหตุ เลขท้ายชื่อปี หมายถึง ศกไทยเดิม เช่น มะเมีย ๕ = ปีมะเมียเบญจศก
ส่วนจำนวนเลขภายในเครื่องหมายวงเล็บเล็ก หมายถึงเวลาเริ่มต้นรอบที่ของปีนักษัตรตามเกณฑ์จุลจักร เช่น ชวด ๓ (๒) = ปีชวด ตรีศก (เริ่มต้นรอบที่ ๒ ของปีนักษัตรตามเกณฑ์จุลจักร)

พิทูร มลิวัลย์

๓ พ.ย. ๓๐

บรรณานุกรม

๑. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, กทม., ๒๕๑๔

๒. ตำนานสิงหนวติกุมาร ฉบับสอบค้น, มานิต วัลลิโภดม, โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, กทม., ๒๕๑๖

๓. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ จารึกสุโขทัย, คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กทม., ๒๕๑๒

๔. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๓, คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี, โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, กทม. ๒๕๐๘

๕. พงศาวดารโยนก, พระประชากิจกรจักร, กรมศิลปากร, โรงพิมพ์ศิลปบรรณาคาร, กทม., ๒๕๐๔

๖. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์, กรมศิลปากร, สำนักพิมพ์คลังวิทยา, โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, กทม., ๒๕๑๕

๗. พระลักพระลามหรือพระลามชาดก พากที่ ๒, ดร.สัจจิกานันทะ สหาย, โรงพิมพ์มิตรไทย, หนองคาย, ๒๕๑๖

๘. ศิลาจารึกอีสาน, ธวัช ปุณโณทก, โรงพิมพ์คุณพินอักษรกิจ ถนนเจริญพาศน์ กทม., ๒๕๓๐

๙. สาส์นสมเด็จ ภาคที่ ๑, กรมศิลปากร, สำนักพิมพ์คลังวิทยา, โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ กทม., ๒๔๙๙

๑๐. สาส์นสมเด็จ ภาคที่ ๑๘, กรมศิลปากร, โรงพิมพ์คุรุสภา กทม., ๒๕๐๕

๑๑. สำหรับสอบศักราชฯ, สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, เอกสารแผ่นปลิวแจกในการประชุมสัมมนาเรื่องไตรภูมิพระร่วง ณ ห้องประชุมหอสมุดแห่งชาติ เมื่อ ๑๙-๒๑ ธันวาคม ๒๕๒๖

พิมพ์ที่
บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด
70 ถนนราชบพิธ กรุงเทพฯ 10200
โทร. 222-5555, 221-9781
นายยอดยิ่ง โสภณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2530

ಗಂಡಸರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ.

ಹೆಂಗಸರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ.

ಗಂಡಸರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರು ಮಾಡಬಹುದಾದ ಕೆಲಸಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ.

ಹೆಂಗಸರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರು ಮಾಡಬಹುದಾದ ಕೆಲಸಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ.

ಗಂಡಸರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರು ಮಾಡಲಾಗದ ಕೆಲಸಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ.

ಹೆಂಗಸರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರು ಮಾಡಲಾಗದ ಕೆಲಸಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ.

ಗಂಡಸರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರು ಮಾಡಲಾಗದ ಕೆಲಸಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ.

ಹೆಂಗಸರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರು ಮಾಡಲಾಗದ ಕೆಲಸಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ.